YU ISSN 0022/9295 LETNIK XXVI ŠT. 7/8 28. 10. 1985 CENA 50 DIN

KATEDRA

KATEDRA

CENZURA JE? CENZURE NI?

Pri nas cenzure ni.

*Pravzaprav ni Cenzure, ki je zakonsko prepovedana. So pa Prepovedi Razširjanja, Zaplembe, Črtanja . . . Ljuba cenzura ni milini balonček, samo zaželiš si, pa ga ni več. Poskusimo jo opisati — cenzuro: nekdo napiše, nekomu pa to ne ustreza, za kar se razlog vedno najde. Če ima razdraženi tudi dovolj vpliva in tekst odstrani, temu posegu pravimo **cenzura**. In noben zakon ne more razdraženemu preprečiti razdraženosti, kaj šele vplivnemu vplivnost. Prepove mu lahko, a cenzura je interes, Cenzura pa je navadna črka (čeprav) zakona. Interes seveda ne čuti potrebe po samomoru. Sebi in drugim v slepilo odstranjuje le besede z ukusom in vonjem ravnanj, za katere vé(mo), da bi se jih morali sramovati. Od Cenzure k Prepovedi, preko Zaplembe do Črtanja. Vse zaman: cenzura je. Prepoznavamo jo tudi v sebi, ko se izgubljamo v spekulacijah, kaj komu morda ne bi bilo najbolj povšeči.*

*Med mladimi je najbolj priljubljena iskra razgovorov o javni besedi zagotovo MLADINA. **Zmaga** 31. številke priča, da se je uredništvo sposobno braniti, kar nima pomena samo za njene sodelavce. Kaže tudi, da pravno podprta cenzura nima prave prihodnosti. Veliko bolj zaskrbljujoče so **tihe** cenzure. Takšne za katere ne izvemo, četudi se nam zgodijo pred nosom. Vsaj za Mariborčane sta zanimiva naslednja primera.*

*V začetku poletja je mariborski javni tožilec **Jože Kalinger** narekoval **odločbo o začasni prepovedi razširjanja** časopisa KMEČKE IN ROCKODELSKE NOVICE. »Kmečke« so prvič imele priložnost iziti popolnoma legalno, kar tudi bi, če bi ne bilo pregrešnih ilustracij in delov teksta, ki ali »vznemirjajo javnost« ali pa »hudo žalijo moralo; povzročajo škodo pri vzgoji otrok in mladine«. Na sestanku pri **Tomažu Kšeli**, izvršnem sekretarju za politični sistem pri MK ZKS, je tovariš javni tožilec Alenki Jež, Andreju Fištravcu, Vasji Eignerju in odgovornemu uredniku KRN Jožetu Kosu pojasnil različne možne posledice odločbe o **prepovedi razširjanja**. Po triurnem posvetu je tov. Kalinger odločbo o **začasni** prepovedi razširjanja KRN umaknil, člani uredništva pa so iz izvodov pometali sporne zadeve in prispevke »na mejl«.*

*Drugi primer so težave mladega radijskega novinarja Staneta Kocutarja. Prahu, dvignjenem s ploho odstopov na MK ZSMS, je hotel dodati kratek komentar reakcije predsedstva MK ZKS. Odgovorni urednik Radia Maribor **Leon Kremžar** je preprečil objavo naslednjega dela zapisa o seji predsedstva mariborskih komunistov:*

***»Sklepi včerajšnjega predsedstva so v svojem bistvu protislovni, kot je bila protislovna tudi sama razprava. Pri tem mislim na sklep, da se predsedstvo MK ZKS zavzema za kadrovske menjave v vodstvih mladinske organizacije ter podpira odstop sedanjega vodstva, ne da bi počakalo na realizacijo sklepov, ki govorijo o preverjanju moralne in politične odgovornosti mladih članov ZK v mladinskem vodstvu.«** (podčrtani so izčrtani deli teksta, op. ur.)*

Novinar je v pričujočem delu upravičeno pokazal na neopaženo protislovje dveh sklepov predsedstva: drugi očitno prejudicira prvega. Odgovor, da je bilo Stanetu naročeno samo poročilo iz sestanka je neumesten, saj z dejstvi podprti komentarji mediju samo koristijo. Ali pa je Radio Maribor častna izjema?

*Skupno obema primeroma je, da nista prišla v javnost in zato ju »pač ni«. Izostali so pogovori o upravičenosti posegov v zapise in zatajena je bila informacija, ki je bila predmet konflikta, kar omogoča, da se javnost vrže iz diskusije kot nekompetentna, »saj niti razlogov ne pozna«. Konspiracija je zelo uporabna stvar, ukinja pa javnost in vsako obliko védenja. To ni samomor javne besede, ampak zločin interesa, ki ga zakoniki ne morejo niti preprečiti niti kaznovati. To je **cenzura**.*

Branko GREGANOVIĆ

illustratios [ilastréiš(ə)o] ≈ ilustracija, slika, ponazoritev, razlaga

ALI JE HABILITACIJSKA KOMISIJA LJUBLJANSKE UNIVERZE PODARILA PREDAVATELJSKI NAZIV

Na fakulteti je lahko nosilec nekega predmeta le visokošolski učitelj (docent, izredni in redni profesor). V enega od nazivov izvoli kandidata svet fakultete na osnovi habilitacijskega postopka, ki se začne in konča na fakulteti, v njem pa sodeluje kot izredno pomemben člen tudi habilitacijska komisija Univerze.

V delovnem področju habilitacijske komisije, ki je urejeno s posebnim poslovnikom, je navedeno, da le-ta »... daje pred izvolitvijo v nazive visokošolskih učiteljev, znanstvenih delavcev in sodelavcev mnenje o tem, ali so izpolnjena z zakonom o usmerjenem izobraževanju določena merila za izvolitev v naziv«. Torej je konkretna naloga te komisije ta, da preverja ali so v izvolitvenem postopku upoštevana določila citiranega zakona ter tudi izpolnjeni pogoji, ki izhajajo iz samoupravnih splošnih aktov fakultet (statuti).

Normativni akti torej jasno in konkretno določajo vlogo habilitacijske komisije Univerze. Zato bi človek pričakoval, da noben izvolitveni postopek ne more obiti določil citiranega zakona, pa tudi ne določil katerekoli fakultete. Pa vendar je uspela Fakulteta za telesno kulturo v Ljubljani izpeljati izvolitveni postopek, ki ni bil v skladu s 182. členom zakona o usmerjenem izobraževanju in posameznimi določili statuta te fakultete.

V prvi polovici tega leta je namreč dr. Krešimir Petrovič, pravnik in predavatelj sociologije športa na FTK, zaprosil svet fakultete za izvolitev v visokošolskega učitelja za predmet teorija in metodika smučanja. Na osnovi pretirane pozitivne recenzije strokovne komsije, megalomansko napisanega sklepnega poročila odbora za kadrovske zadeve in pozitivnega mnenja habilitacijske komisije Univerze E. Kardelja v Ljubljani, ga je svet FTK v juliju tudi izvolil v rednega profesorja za predmet teorija in metodika smučanja.

Izvolitveni postopek na osnovi katerega je bil dr. Petrovič že kar prvič izvoljen v najvišji naziv, pa je skoraj v celoti obšel določila 182. člena citiranega zakona. Te kršitve so tako očitne, da človek preprosto ne more verjeti, da noben član habilitacijske komisije ni ugotovil, da imenovani nima niti najosnovnejših pogojev za takšno izvolitev. Če že tega niso ugotovili člani komisije, ki prihajajo iz fakultet in za ta položaj odgovorni na Univerzi v Ljubljani (med njimi še posebej **dr. RAJKO ŠUGMAN),** potem bi na to morali postati pozorni tisti člani komisije, ki jih je izvolila skupščina SR Slovenije!

182. člen zakona o usmerjenem izobraževanju v prvi in drugi alineji precizno določa, da je lahko v visokošolskega učitelja izvoljen le kandidat, ki dosega primerno strokovnost ter znanstveno ustvarjalnost in ki ima ustrezne praktične izkušnje ter dokazuje pedagoško usposobljenost za konkretno predmetno področje.

(1) Iz celotne dokumentacije, ki je bila na razpolago članom habilitacijske komisije, je jasno razvidno, da dr. Petrovič nima primerne strokovnosti za predmet teorija in metodika smučanja. Imenovani nima najosnovnejših strokovnih kvalifikacij, za ta predmet, saj po izobrazbi ni profesor telesne vzgoje in ne višji športni trener za alpsko smučanje z večletno prakso. Oboje pa je namreč osnovni pogoj (poleg doktorata) za začetek izvolitvenega postopka.

Kako je lahko habilitacijska komisija vse to prezrla? Kakšna je strokovna neoporečnost, pa tudi moralno-etična odgovornost njenih članov, če funkcionarske in menežerske ambicije kandidata zamenjajo za tisto strokovnost, ki jo zahteva zakon? Kljub temu da je dr. Petrovič prvič zaprosil za izvolitev v visokošolskega učitelja za predmet teorija in metodika smučanja, da je šlo v konkretnem primeru za strokovno praktični predmet, za katerega bi kandidat moral imeti pri svojih petdesetih letih že vsaj 15 let delovnih izkušenj, kljub temu, da vsega tega nima, je habilitacijska komisija dala soglasje (brez pripomb) k izvolitvi v rednega profesorja.

Članom habilitacijske komisije očitno ni bilo jasno (!?), da doktorat iz kineziološke znanosti (še posebej, če si ga je pridobil pravnik) ne daje kandidatu avtomatsko tudi pravic, da lahko predava katerikoli predmet s področja telesne vzgoje, športa ali rekreacije.

(2) V zvezi s strokovno in znanstveno ustvarjalnostjo je potrebno resnici na ljubo povedati, da ima kandidat le eno znanstveno delo ter približno pet strokovnih del s področja smučanja (strokovna poročevalca sta ocenila sedem del). Očitno je habilitacijska komsija za dr. Petroviča primerno znižala kriterije, saj si človek drugače ne more razlagati njenega soglasja k izvolitvi v rednega profesorja. Pri tem pa so v celoti prezrli tudi, da ima imenovani pri večini navedenih del koavtorje, katerih ozka specializacija je alpsko smučanje. Tako poročevalca kot člani habilitacijske komisije so dobrohotno prezrli, da je v teh delih lasten prispevek dr. Petroviča majhen.

(3) Če je komisija »prezrla« zahteve zakona po strokovni neoporečnosti kandidata, pa tega nikakor ne bi smela pri preverjanju določil v zvezi s praktičnimi izkušnjami. Zakon namreč točno določa, da mora imeti kandidat, ki se voli v naziv redni profesor, 15 let delovnih izkušenj. Ker gre pri dr. Petroviču za prvo izvolitev, je vendarle vsakomur jasno, da nima niti enega leta takšnih izkušenj, saj nikoli ni predaval ali vršil demonstracij in vaj ne pri alpskem smučanju ne pri teku na smučeh!

(4) Pedagoška usposobljenost se pridobi samo s konkretnim delom! Za predmet teorija in metodika smučanja se lahko pridobi ta sposobnost tako, da smo študirali ustrezno strokovno pedagoško usmeritev na najvišjem nivoju (fakulteti ali visoki šoli) ter nato delali v tej stroki vrsto let (zakon govori o 5, 10 in 15 letih). Nobene druge pedagoške usposobljenosti ni! Kaj so imeli v mislih člani habilitacijske komisije Univerze E. Kardelja v Ljubljani pri razlaganju tega dela 182. člena citiranega zakona v primeru dr. Petroviča, pa bodo morali povedati slovenski strokovni javnosti.

Žal pa navedene napake habilitacijske komisije še niso izčrpane. Komisija, ki deluje kot zaščitnik zakonitosti, je celo dovolila, da se je postopek nadaljeval, čeprav so bila že od vsega začetka kršena osnovna določila zakona. V mislih imam sestavo strokovne komisije, v kateri morajo biti **najmanj trije člani;** od tega morata biti dva člana z ožjega strokovnega področja z istim nazivom (torej redna profesorja za teorijo in metodiko smučanja), tretji član pa je lahko s širšega kineziološkega področja. Omenjeni habilitacijski postopek pa se je začel tako, da sta ocenjevala smučarsko dokumentacijo kandidata le dva člana in sicer:

1. **dr. Jože Šturm,** redni profesor za predmet osnove športnega treniranja in

2. **dr. Marijan Lanc,** redni profesor (v pokoju) za predmet teorija in metodika smučanja.

In kakšen je rezultat sestanka habilitacijske komisije Univerze E. Kardelja v Ljubljani, ki je **»21. 6. 1985 dala soglasno mnenje, da dr. Krešimir Petrovič izpolnjuje z zakonom o usmerjenem izobraževanju določena merila«?** Dobili smo »profesorja smučanja«, »vrhunskega strokovnjaka za alpsko smučanje, največjega v Jugoslaviji«. Pri tem pa se ta največji strokovnjak ne bo smel pojaviti pred študenti, saj ne obvlada nobene od ključnih tem iz učnega načrta teorije in metodike smučanja; vse so namreč vezane na odsotnost strokovne, znanstvene in pedagoške usposobljenosti in vsaj 15 letnih manjkajočih delovnih izkušenj. Dobili smo profesorja smučanja, ki se niti slučajno ne bo mogel pojaviti pred študenti na snegu v vlogi demonstratorja in nosilca predavanj in vaj. Seveda, njemu in habilitacijski komisiji v tolažbo ostane, da »predava« o tem, »kako je predaval o jugoslovanskem modelu smučanja v Ameriki, Švici, Skandinaviji«. Med tem časom morda celo v Afriki. Le v Jugoslaviji ne.

Dr. Dolfe Rajtmajer, docent PF

POKLICNO USMERJANJE

FSPN je hiša, kjer so oči nameščene v sistemsko organiziranih razmikih: oči, ki jih ne vidimo, ampak čutimo, kako gredo skozi naša dejanja, misli, gibanje.

FSPN je moje osebno izkustvo, tako da sem osvobojena vseh njo zadevajočih vnaprejšnjih sodb, nikakor pa s tem ne trdim, da me to dejstvo osvobaja tudi vsakršnih zmot. Tozadevnih apriorizmov sem slišala nič koliko, skupni imenovalec vseh pa je bila predstava o nekem ZGOLJ rdečem faksu, ki producira SAMO bebaste oblastnike alias družbeno-politične delavce, kot se temu moderno reče, in sicršnje politične blebetače. Naj takoj v uvodu tega pisanja, ki bo skušalo na sebi lasten način biti doprinesek k zbijanju vseh upravičenih in neupravičenih averzij do študija na tej fakulteti povem, da sama nisem niti član ZK niti ZSMS, pa zaradi tega nisem bila deležna nobenih posebnih prigovorov (tisto kar pa je bilo, je nujno všteto v vsebino moje (ob)študijske dejavnosti).

In če sem se hotela že po prvem letniku izpisati iz te fakultete — moje osebno izkustvo je bilo veliko hujše od govoric, ki jih sicer slišimo: *hotela sem resen študij, resne predavatelje, ki še imajo kaj povedati generaciji 80 let.* — in se potem na prigovarjanje prijateljev nisem (»saj je povsod bolj ali manj isto«) danes, ob koncu študija ne vidim v tem več ničesar tragičnega (s stališča družbenega vrednotenja pa je sedaj tako tragičen vsak študij družboslovja). Še več: kot da zapuščam neko povsem drugačno fakulteto: natanko tisto, kjer se kar naprej »nekaj dogaja«, natanko tisto, katere predstavniki že lep čas burkajo sicršnjo samozadovoljno, vsezaglodano in skrajno hipokratsko družbeno sivino (v Ljubljani). Natanko tisto, ki je postala trn v peti politične birokracije. Natanko tisto, ki je v svojih posamičnih delih upala stopiti v korak z zdajšnjimi redkimi, a zato toliko bolj vrednimi procesi družbene demokratizacije. Natanko tisto, katere dekanu so v političnih krogih očitali, da vzgaja diverzante (!), a slednje že spada v kontekst sicršnjega političnega hotenja po očrnitvi sociologije kot »desničarske« in »družbeno rušilne« znanosti. Natanko tisto fakulteto, ki so jo v zadnjih letih obiskovale tako zelo različne generacije študentov od prejšnjih, da so pričeli skrbniki njene moralno-politične neoporečnosti čisto resno umevati o tem, da bi njeni študenti morali biti le člani Zveze komunistov.

Kaj je torej FSPN? Je natanko tisto družbeno torišče — in v tem je njeno dinstinktivno obeležje glede na druge šole — kjer so vsa družbena razmerja, vsa družbena protislovja izkristalizirana do poslednje možne točke, in kjer je moč občutiti vse pljuske demokracije in svobode prav tako silno kot vse pljuske družbene represije. Je prostor, ki nosi v sebi izrazit politični ali bolje ideološki naboj, zaradi česar znanstveno klimo vse preveč često agresivno izpodjeda politični pragmatizem.

FSPN ni nekaj statičnega: *je fakulteta šele v nastajanju.* Fakulteta bo postala takrat, ko bo prerasla in zavrgle otroške povoje CK ZKS, ki je njen ustanovitelj in ki ima v teh taistih prostorih še zmeraj svojo politično šolo.

FSPN je kot nalašč ustvarjena najprej za vse tiste, ki so strahovito nenaklonjeni učenju in čisto na koncu še za tiste, ki so učenju naklonjeni. Prvi, ki so seveda v večini, so uspešni, neproblematični in pridni študenti, nadvse zadovoljni v dodeljeni jim poziciji nedoletnosti. Sicer pa se ob nje tako ne smemo spotikati, saj so ne samo dominanten, marveč tudi vobče zaželjen tip študenta. Drugi imajo tu svojo Indijo Koromandijo: študij, če ga zreduciram zgolj na opravljanje izpitov, je silno enostaven, zaradi česar jim ostane veliko časa za samoizobraževanje, predvsem pa za preizpraševanje vsega tistega, kar je v predavalnicah širokogrudno servirano pod FORMO ZNANOSTI. Zaradi slednjih — rečeno skozi Hegla — oziroma tudi zaradi slednjih je FSPN eden od strahov in upov slovenskega družboslovja, če kaj takega sploh obstaja.

Tisto najbolj vznemirljivo, najbolj intelektualno in sploh človeško in revno in bogato pa se nahaja med tamkajšnjimi profesorji, ki bi jih bilo mogoče razvrstiti na kontinuumu od najbolj banalnih dogmatikov do največjih libertistov, čeprav je njihova temeljna karakteristika, ki ima seveda svojo družbeno predpostavko, pomanjkanje pedagoškega erosa, ki pa je spet v primerjavi s stanjem na drugih fakultetah kar na visoki stopnji.

FSPN je fakulteta, kjer vlada tako v študentskem kot v profesorskem bloku kult povprečništva, kult istorodnosti mišljenja in kult sprenevedanja.

Stoječ torej pred koncem študija — študirala sem sociologijo, čaka me še diploma — pravim, da sem se NA SAMI SFPN naučila zelo malo, saj je za opravljanje izpitov na začetku zadoščalo gimnazijsko znanje, pa tudi tisto, čemur pravimo splošna izobrazba, skozi svoje lastno, meni všečno prebiranje pa sem si pridobila osnovno sociološko vpogledanost, sama ideološka naphanost in pravilna politična oholost pa me tako ni zanimala in sem se ji izognila, kjer se je le dalo. In tu ni ničesar obžalovati. Poglavitno je, da si pridobiš feeling, kaj je to sociologija, kaj je njen predmet in kaj vse je vsebovano v tem predmetu. Potem pa delaš, na žalost, sam — sebi na ljubo in za svojo dušo, ker tega, kot je bilo jasno že staremu Sokratu, tako ne boš mogel nikjer vnovčiti, najbrž tudi ne uporabiti. S tem je pač treba edinole živeti. Mislim pa, da je to značilnost vsake naše šole in vsega takšnostnega šolstva, ki je v celem kaj malo vredno, ker ni pripravljeno privzeti enostavne resnice o tem, da so pač LJUDJE TISTI, KI SE UČIJO, NE PA V PREDAVALNICAH SEDEČE GLINENE FIGURE, v katere vdihavajo duše »socialistični« šolniki.

Prepričana sem tudi — natanko zavedajoč se vseh možnih očitkov voluntarizma in ostalih izmov — da je študij sociologije ne glede na njegove družbene determinante v marsičem tak, kot ga oblikujejo v njegovi vsebini študentje sami ob vedenju, da pa je vsaka transformacija obstoječega boj.

In naposled: ta družba si boljše družboslovne fakultete kot je FSPN tudi ni znala izboriti in boljše tudi ne zasluži. To natanko isto velja tudi za FSPN. Tisti posamezniki med študenti, profesorji in »družbo«, ki štrlijo ven iz te generalizacije in ki so tudi sol te dežele, tisti pač morajo prestajati vse muke miselnega prebežništva skozi žalostno deželo družbene realnosti.

Dragica Korade

STATUS QUO PREVRAT

Katedra: Preteklo šolsko leto si redno spremljala zaključne priprave prehoda usmerjenosti na Univerzo. Kakšne so tvoje izkušnje z reformo?

Marinka: Študent, ki je sodeloval pri pripravi reforme in ne bo neposredno deležen njenih novosti, si je pač pridobil izkušnje o tem, na kakšen način se danes v naši družbi sprejemajo odločitve. Vse se odloči v ozkih krogih ljudi. Tako imenovane javne razprave, posebej poudarjam tako imenovane v narekovajih, so po nekaterih šolah, recimo na VEKŠ, potekale med počitnicami. Res je, da je na Višji pravni šoli, deloma tudi na Tehnični fakulteti, vodstvo zelo dobro poskrbelo za razprave, kljub vsemu pa

1.
»Moje mnenje je, da Univerza kot taka reforme ni potrebovala, če pogledamo nazaj, so se programi tako ali drugače spreminjali skoraj v pravilu na vsakih šest let.«

je skupen učinek vsega skupaj nikakršen, vsaj kar zadeva sodelovanje in vpliv študentov. Zahteve študentske strani, ki jih je oblikovala UKZSMS, so se nanašale na drobljenje programov, na uvajanje prespecifičnih znanj, ki se razraščajo na račun globalnih predmetov, le ti pa dajejo osnovo za kasnejše samoizobraževanje, na prenatrpanost programov . . . Zanimiv primer za to, kaj uvajamo pod krinko reformnih novosti je predlagano razmerje med predavanji in vajami: 50 : 50! Za Ameriko, od koder se je pred kratkim vrnil dr. Melavc, je to nedoumljivo in neumno. To se pravi, da mi v reformi, ki bi morala predstavljati novo kvaliteto, kot nekaj novega uvajamo — zastarelo. Študentje so na to opozarjali . . .

Katedra: . . . in razmerje v Združenih državah . . .

Marinka: Ja, tam je 70 : 30, seveda v korist vaj, to pomeni individualnega dela s študenti. Profesor ima tudi štiri ali pet asistentov, naš profesor pa je prisiljen na delo z veliko skupino, saj individualnega dela niti fizično niti časovno ne zmore.

Katedra: In kaj se je s pripombami zgodilo?

2.
»To se pravi, da mi v reformi, ki bi morala predstavljati novo kvaliteto, kot nekaj novega uvajamo — zastarelo.«

Marinka: Pripombe študentov niso bile upoštevane, ker bi postavile na glavo z ljubljansko Univerzo že usklajene programe.

Katedra: Na rezultate reforme opredelitve in želje iz programov dejansko ne morejo vplivati. Koliko učnih pripomočkov, ki naj ustrezajo novim smotrom in vsebinam predmetov, je do sedaj pripravljeno? Ali je prišlo do sprememb v sestavi predavateljskega kadra?

Marinka: Najprej naj povem, da razpolagam samo s podatki za mariborsko visoko šolstvo. Po zadnjih informacijah je po kriterijih, veljavnih za pripravo vseh učnih pripomočkov usmerjenega izobraževanja, pripravljen samo en učbenik, in to na VEKŠ — za predmet, ki je nadomestil računovodstvo. No, pripravljen je tudi učbenik za SLO in DS, ki bo veljal za vse višje in visoke šole. Moram povedati, da tudi če bi vedela za par ali še za deset drugih, to ne bi pomenilo nič v primerjavi z napovedanim skupnim številom. Pravzaprav bi moral za vsak predmet obstajati nov učbenik, saj imajo baje vsi neke nove vsebine, ali pa so vsaj usklajeni med Univerzama. Očitno je, da pri učbenikih nismo storili praktično nobenega koraka. Vsaj naprej ne.

Katedra: Pa kadri?

Marinka: Sem tudi članica habilitacijske komisije pri Univerzi. Se pravi, da imam pregled nad tem, koliko novih ljudi sprejemamo. V zadnjem času smo, na VEKŠ in TF, sprejeli nekaj novih asistentov, ni pa bilo kakšnih pomembnejših kadrovskih sprememb. Nismo habilitirali strokovnjakov, ki bi lahko delali kot višji predavatelji, docenti. Menim, da to v prihodnje niti ne bo možno, saj novi normativi za financiranje visokega šolstva predvidevajo povečanje števila ur pedagoške obveznosti od enajst na sedemnajst. To pomeni, da pri enakem obsegu ur za predavanja potrebujemo manj profesorjev. V prihodnje verjetno kadrovske osnove ne bomo širili, kvečjemu krčili, več kot razumljivo pa je, da je popolnoma nesmiselno reformo graditi na nespremenjeni kadrovski bazi, ki je povrh vsega še brez pravih možnosti za kvalitetno in številčno rast v bodoče.

Katedra: Vzgojno izobraževalni proces (odnosi profesor — profesor, profesor — študent(ska skupina), študent-študent), je mesto, kjer se določa razmerje vplivnosti in moči. Tukaj se oblikuje način delovanja in izražanja učečega tudi na drugih poljih njegove

3.
»Očitno je, da pri učbenikih nismo storili praktično nobenega koraka. Vsaj naprej ne.«

(ne)aktivnosti. Poenostavljeno povedano: kdor se tu, iz raznoraznih razlogov ne zna upreti nepravilnostim, se ne bo znašel niti v podobnih situacijah drugje. Obstoječi odnosi so predvsem disciplinantni in verouč-ni. Koliko novosti prinaša reforma v ta del študentovskega življenja? Nove metode dela, spremenjen izpitni režim . . .

Marinka: Spotaknila sva se ob eno najpogostejših pripomb s strani pri reformi sodelujočih študentov: trdili smo, da iz ničesar ni razvidno, nič nam ne zagotavlja reforme pedagoških odnosov. Omenila sem že razmerje med predavanji in vajami, tukaj pa so še: nespremenjena tehnična opremljenost, isti izpitni režim, okostenelost pedagoških metod . . . Tudi pri pedagoških odnosih napredek ni zagotovljen. Kaj naj rečem? Poglejmo prvi letnik na VEKŠ, stopimo v predavalnico. V predavalnici sedi tristo petdeset glav, profesor predava, kar je predaval lani, na vajah so še vedno skupine po sedemdeset študentov. Ja, potem ta reforma ni prinesla ničesar! Nevarno je posploševati, a tudi najkvalitetnejši inženir ne more nadomestiti pomankljivo izobraženega ekonomista. Če reforma ni prinesla sprememb v načinu dela, potem se sprašujem, ali bo prinesla spremembe v kvaliteti.

Takšen kot bo vzgojnoizobraževalni proces, takšen bo tudi diplomant.

Želim poudariti pomembno vlogo profesorja. Njegov odnos do študenta je res determiniran z mnogimi zunanjimi okoliščinami na katere nima vpliva. V predavalnici s tridesetimi ali štiridesetimi študenti je na prvem mestu disciplina in šele nato izobraževalni smotri. Vendar bi se tudi v danih pogojih moralo in moglo storiti več.

Profesorji, stoječi pred maso, praviloma ne čutijo odgovornosti do ravni znanja, ki jo dosega posameznik.

Mnogi so še vedno predavatelji samo zato, ker je kvaliteto njihovega dela težko izmeriti. V veliki meri drži trditev: kakršen učitelj, takšni učenci.

4.
»Če reforma ni prinesla sprememb v načinu dela, potem se sprašujem, če bo prinesla spremembe v kvaliteti.«

Katedra: »Vse se konča pri denarju!« pravi ljudsko izročilo. Denar je bil tudi pri nastajanju usmerjenega izobraževanja večna neznanka in krvavi meč obenem. Analiza ekonomskih pogojev reforme je popolnoma izostala. Paradoks »vsebinska reforma v času ekonomske krize« sem v eni prejšnjih številk poskušal pojasniti s tezo, da je na hitro speljana reforma samo način legitimizacije nadaljnega krčenja sredstev za vzgojo in izobraževanje: s politično močjo sforsirati reformo v roku, ki lahko zagotovi samo pomanjkljive programe, nato pa pomanjkljivosti programov izkoristiti kot »upravičen razlog« za odvzem sredstev. Zdi se, da to tezo podpirajo tudi nedavno prispeli novi normativi za financiranje visokega šolstva.

Marinka: Odgovora na ta izziv nihče noče ali pa ne more dati. Podobno vprašanje, sam veš, si kot predstavnik študentov postavil na seji Odbora za vzgojo in izobraževanje pri Univerzi.

Nihče od prisotnih bivših in sedanjih prorektorjev za to področje, niti člani odbora, ki so vsi po vrsti sodelovali v pripravah reforme, ti na to vprašanje ni dal odgovora.

Jaz ti ga lahko dam še toliko manj.

Katedra: Pa se sprehodiva med dejstvi . . .

Če je kdo zadnja leta zastopal interese mariborskih študentov, če je kdo zanje storil nekaj vidnega in oprijeljivega, potem je to zagotovo MARINKA JERMAN. To dekle temperamentnega nastopa in prijetne, urejene zunanjosti, ki je marsikateri študent niti ne pozna, že drugo leto zapored opravlja ne samo funkcijo, ampak tudi obveznosti in delo PROREKTORJA-ŠTUDENTA na mariborski Univerzi. Naša sogovornica je sprejela predlog, naj pogovor teče o univerzitetnem prvošolčku USMERJENEM IZOBRAŽEVANJU. S prvošolčki je včasih hudič, zato je bila prav ta tema še toliko bolj vabljiva.

V uredništvu smo se dogovorili, da je to prvi v nizu zapisov posvečenih 10. obletnici Univerze v Mariboru.

Marinka: . . . dejstvo je, da pri oblikovanju programov nihče ni operiral s podatkom o razpoložljivem denarju. Programi so sicer bili ovrednoteni, toda ne glede

5.
»Mnogi so še vedno predavatelji samo zaradi dejstva, da je rezultate njihovega dela tako težko izmeriti.«

na razpoložljiva sredstva, katerih obsega ni nihče poznal, ampak samo zato, da zadovoljijo pogoj, ki določa, da se ne smejo obravnavati osnutki programov, ki svoj obseg povečujejo za več kot 30 %. Torej, malo na pamet. Še danes nam ta podatek o obsegu razpoložljivih sredstev za usmerjeno izobraževanje na visokih šolah ni dostopen. Nihče ne ve, pravzaprav tudi nihče ne vpraša. Vsi nismo, nekdo pa je verjetno moral razmišljati tudi o tej plati reformiranosti.

Katedra: V gradivu za razpravo na CK ZKS se je pojavilo več zelo kritičnih opomb na račun reforme, in to iz okolij, ki bodo sredstva tudi delila. Takrat sva se v pogovoru vprašala, ali je mogoče, da ob takšni kritičnosti besed reformo kljub vsemu uvajamo?.

Marinka: Moje mnenje je, da Univerza kot taka reforme ni potrebovala. Če pogledamo nazaj, so se

6.
»Ja, potem ta reforma ni prinesla ničesar! Nevarno je posploševati, a tudi najkvalitetnejši inžiner ne more nadomestiti pomanjkljivo izobraženega ekonomista.«

programi tako ali drugače spreminjali skoraj v pravilu na vsakih šest let. Spremembam smo se torej prilagajali. Če je to res, potem ostane samo argument, da je potrebno nadgraditi reformo srednjega šolstva. Ne vem, če je to dovolj upravičen razlog, služil pa je kot argument tistim, ki niso dovolili razmišljanja, da v reformo pod takšnimi pogoji ne bi šli. Komite za delo je ugotovil ogromne napake v pripravi reforme, skupščina SRS je sprejela smernice za odpravo nepravilnosti, vsemu navkljub pa politične strukture niso dovolile pomisleka: vsem je bilo jasno, da je v reformo treba iti ne glede na posledice.

Katedra: Učbenikov, novih ljudi, sprememb pedagoških odnosov; vsega tega ni, denarja pa še manj. Komu ali čemu je ta »reforma« potem sploh namenjena.

Marinka: Ne vem. Meni ne. Meni takšna reforma ni potrebna.

pripravil
Branko Greganović

center za obstudijsko dejavnost

M. MARZIDOVŠEK

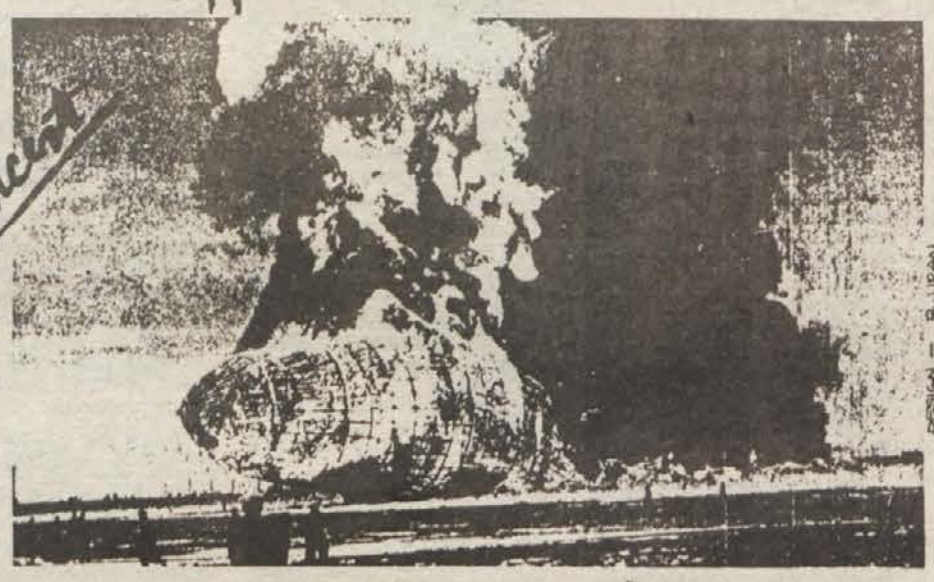

Dnevi mladinske kulture MB.

9.4.85

MARZIDOVSHEKMINIMALABORATORIUM

TEŽKA MLADOST

Vrh mariborske politične mladine se je odločil odstopiti.

Pri tem so jih ob zid pritisnila dejstva, ki potrjujejo njihovo nemoč, medlost in odročnost od mladih v Mariboru. *Alenko Jež,* predsednico Mestne konference ZSMS v Mariboru, pa verjetno grize še poslovanje v diskoteki »M«, navideznem mladinskem klubu, ki bi naj v daljni prihodnosti nadomestil Klub mladih in kulturno mladinsko dogajanje v njem. Vse pa je ostalo le pri načrtih; disko je poslovno uspešen, zato pa čisto navaden disko in nič več.

O kakšni napredni mladinski sceni v njem ni govoriti, čeprav so bili eden izmed pokroviteljev mladinskega kulturnega tedna letos spomladi. V okviru te prireditve se je predstavilo nekaj za slovensko subkulturo zelo pomembnih skupin: Borghesia, slikarskotonska skupina IRWIN, gledališče Ane Monro, kontraverzni Abadon. Ne gre podcenjevati pomoči vodstva diskoteke pri nabavi opreme in delu organizacije, vendar je večina dela, vsebinska in idejna plat celotne prireditve stala na ramenih in hodila po živcih treh: *Petru Tomažu Dobrili, Rudiju Uranu* in *Vojku Stiplošku.* Med pluse za delo lahko štejemo še koncert Elvisa J. Kurthovicha s svojo skupino. Na to pot žal kasneje več niso stopili, saj smo na zadnjem koncertu poslušali Mlado pot — popolnoma komercialno skupino, ki sicer dobro oponaša tujo disco produkcijo, je pa to tudi vse. Nikakor ne smemo spregledati zamujene priložnosti, ko so zgrešili kompleten program Veselih počitnic, za katere si je mladinska funkcionarka privoščila izjaviti, da take prireditve niso v njihovi domeni. Upoštevam, da so mladinski funkcionarji obloženi s kupi papirjev, tečnimi sejami in drugim balastom, kljub vsemu je njihova prva naloga služiti tistim, katere predstavljajo, ne pa jih tako nemarno zapostaviti. Nič bolje ni na Občinskih konferencah ZSMS, le da je tačas v ospredju diskoteka »M«. Nekako ponovila se je »afera« Klub mladih, ki se je iztekla z opozorilom inšpektorja SDK, da z eno napotnico lahko izplačajo le enega študenta. *Še na napakah se ne znamo učiti.*

Takšen je zunanji viez delovanja mestne mladine. Kaj pa je ostajalo za zidovi Doma družbeno političnih organizacij? Seje so, pravijo nekateri, bile prava redkost, zapisniki so prihajali z mesečno zamudo, pravega stika z občinskimi konferencami ni bilo, staro dobro navado sklicevati kolegije so opustili, za komisije se komaj ve, da obstajajo, statut Mladinskega kulturnega centra še vedno ni potrjen, za sekretarja MKC, nihče ne ve kaj dela. Ponesrečil se je poskus organizirati 12. kongres ZSMS. Mladinci so se v dveh urah dogovorili, da ne bodo kandidirali. Ustavile bi naj jih govorice o težavah tehnične organizacije. Drugi velik razlog pa je tudi neobravnavanje tem Mladinske poletne politične šole, ki je bila letos ponovno v Mariboru.

In kaj sedaj? Odstopiti želijo predsednica *Alenka Jež,* podpredsednik *Milan Fras,* ki že nekaj časa sploh ni prisoten, sekretar *Borut Smogavec,* predsedstvo pa je po glasovanju (4:3) zahtevalo še razrešitev predsednice sveta za politični sistem *Nataše Gorjup,* ki pa ni sprejela predlaganega odstopa in tako žogico vrnila predsedstvu.

Ali imamo v Mariboru na voljo zamenjave? Imamo boljše ljudi, ki so voljni delati? Zaenkrat bi jih na nivoju mesta zelo težko našli, saj bi morali »vsaj nekaj« vedeti o položaju v Mariboru, če naj na aprilskem kongresu zastopajo naše interese.

Kot kaže, bodo mladinci še vnaprej živeli *težko mladost!*

Aktivist Boban

MILITARIZACIJA POLITIČNEGA IZRAZOSLOVJA (IN DRUŽBE?)

Pogosto slišimo in beremo izjave, da je SZDL najširša **frontna** organizacija, da je ZKJ **avantgarda** delavskega razreda, da se moramo z vsemi razpoložljivimi silami **boriti** proti slabostim v izvajanju zastavljenih nalog in predvsem za doslednejše uresničevanje ciljev gospodarske stabilizacije ipd.; pri tem je najbolj zaskrbljujoče to, da take izjave prihajajo iz vrst najvišjega državnega in partijskega vodstva. To nas lahko skrbi predvsem zato, ker so **podčrtani** izrazi vzeti iz vojaške terminologije. Torej izražajo vsaj dvoje?!

1.) To, da se naša družba nahaja v stalni konfliktni situaciji oz. v stanju stalnega bojevanja za nekaj oz. proti nečemu (ali nekomu)?! in

2.) da se s stalnim poudarjanjem in zahtevanjem uresničevanja bojnih nalog (pri tem ne smemo pozabiti, da že dobrih 40 let vsaj formalno — kot država — nismo v vojnem stanju) v vse družbene strukture vedno bolj infiltrira duh militarizma?!

Poglejmo, kaj o nekaterih vojaških pojmih, ki jih srečujemo v izrazju dnevne politike, pravi **vojna enciklopedija** (povzemamo seveda samo bistveno):

Fronta izhaja iz latinske besede frons, ki pomeni čelo. V najsplošnejšem smislu pomeni cono, kjer se vodi borba med dvema enotama poljubne (vendar približno enake) velikosti oz. moči. Glede na geografski položaj poimenujemo z besedo fronta tudi del bojišča glede na celotno območje vojne: npr. osrednja, zahodna, obmejna, sremska ipd. fronta. Glede na položaj posamezne vojskujoče se strani oz. njene intencije je fronta lahko napadalna, obrambna, prebojna, pozicijska itd. . . Vojna, katere glavnina se odvija na frontah, se imenuje **frontalna vojna.** Njena značilnost je, da se formirajo fronte, jasno ločene od zaledja. Sam izraz je največkrat sinonim za konvencionalno oz. pozicijsko vojno, za katero pa je spet značilno, **da praviloma ne prinese zmage ali poraza določeni strani, ampak vzdržuje med njima bolj ali manj stabilno ravnovesje,** pri tem pa si obe strani prizadevata doseči svoje cilje predvsem z (dolgotrajnim) izčrpavanjem nasprotnika in uničevanjem njegovega vojnega, človeškega in predvsem gospodarskega potencijala, pri čemer slednji, večinoma pa tudi predzadnji, sodita k zaledju.

Avantgarda izhaja iz francoske besede avant-garde, ki pomeni prednjo stražo oz. predhodnico. Predhodnica je tisti del vojaške formacije, ki se ga pošlje naprej z nalogo, da glavnini zagotovi nemoteno gibanje in pravočasen razvoj v borbeno pozicijo. Predstraža sestavi še (po potrebi) svojo predhodnico, ki tudi njej zagotavlja lažje opravljanje nalog. Vsekakor pa je prav ona tudi najbolj ogrožen in izpostavljen del formacije, včasih poslan naprej celo kot vaba za nasprotnika, ki pritegne pozornost nase in jo odvrne od glavnine. **Pri frontalnem bojevanju** ima lahko predvsem vlogo pri (pogosto samomorilskih) vpadih na sovražno ozemlje, kjer uničuje in onesposablja sovražne potenciale, organizira peto kolono itd., s čimer pomaga prestavljati frontno črto v smeri sovražnega ozemlja (kar pa zahteva tudi na strani napadalne frontne linije mnogo žrtev in je le redko dolgoročno).

S tako omejeno vlogo **avantgarda v frontalni vojni** v bistvu izgublja svoj pravi pomen, prav tako pa je tudi sama frontalna vojna v sodobnem svetu zastarela, sploh v širših razmerah (po eni strani sodobna vojna tehnika onemogoča konvencionalno bojevanje velikega obsega, po drugi pa se vse bolj uveljavlja taktika gverilskega bojevanja v manjših skupinah, splošni narodni odpor itd.).

Od militarizacije torej ne gre pričakovati niti vojaškega napredka, kaj šele družbeni in gospodarski, saj lahko dolgoročni premik z mrtve točke povzročijo le gverilci, ilegalci in druge variante alternativnih oblik odpora, ne pa tog in aprioren formacijski sistem avantgarde, fronte in zaledja, na katerem vztrajamo pri nas?!

iacks

»PRIDI RAJE DRUGIČ«

V nasprotju s časnikarji **Alenka Jež** in **Marjan Rožman** nista bila najbolj zgovorna pri dajanju izjav. Marjan mi je prijateljsko predlagal, naj pridem raje drugič in s tem ta del zgodbe zaključil, Alenka pa mi je, kljub skopim besedam, ponudila zanimivo temo za premislek:

»Dokler sem predsednica MK ZSMS, ni v interesu mladinske organizacije, da podam svoje osebno mnenje.«

Razsodna izjava predsednice mariborske mladine vzbuja dvom o vsebinski podlagi prepiha v prostorih mestne konference. **Nikomur ni** v interesu prikrivati notranje spore, jih iz dneva v dan prelagati na jutri.

Množica bolj ali manj profesionalnih funkcionarjev predstavlja danes tisto, kar mi prepoznavamo kot ZSMS. Ne vedo, kaj početi sami s sabo, saj so že preveč otopeli, da bi zaznali pomen mladinske (ne)ustvarjalnosti za mladinsko (a)političnost: **ustvarjalnost pogojuje politiko!** Toda tukaj so, plačani so in nekaj morajo početi, morajo si poiskati smisel svoje prisotnosti. In našli so ga v **»visoki politiki«.** Ta — »visoka politika« namreč — jim v zmedi dnevno-politično visokih pripetljajev že tako ali tako odvzema ves dragoceni čas, pa jim je nadomestila tudi vsebino dela. **»Visoka politika »pogojuje ustvarjalnost!** Ustvarjalnost podrediti »visoki politiki« pa dejansko pomeni **terorizirati** ustvarjalnost. Teror nad ustvarjalnostjo je hrana funkcionarjev »visoke politike«. **Ti funkcionarji so teror po svoji funkciji.**

Neizkušenega lahko mimo njegove volje in »z najboljšimi nameni« kar prehitro zapelje v ta vrtinec. Pridobljeni privilegiji ne dovolijo kar tako sneti okove, ki so jih nadeli — **funkcija opravlja funkcionarja! —** razkolje ga na funcionalno in intimno polovjčko. Preden se izteče v živčni zlom ali infarkt, se venomer prikrivan notranji konflikt povnanja v šifriranih izjavah, ki zahtevajo prevod v slovenščino.

Očitno moram ugotoviti, da Alenkina izjava pravzaprav drži. Kjer ni vsebine, tam jo poskuša nadomestiti »visoka politika«: osebni in položajni interesi, zavist ter prepirčki. Kdor želi ostati, kjer je, ali se povzpeti, kamor namerava, tega ne sme in ne more priznati. Prikrivanje resničnih vzrokov napetosti je vsekakor v interesu funkcionarjev »visoke politike«, **v interesu mladinske organizacije pa zato, ker so ZSMS pač samo oni sami.**

Branko GREGANOVIĆ

K'n'R NOVICE — KAKO NAPREJ?

Dogodki okrog Novic št. 6 so navrgli dovolj testa za razmišljanje: tako o okolju, v katerem poskušajo živeti, kot o tvorcih Novic in njunem medsebojnem razmerju.

Najprej torej nekaj o reki, v kateri plovemo.

Stopnja tolerance je v tem težkem, nesproščenem mestu v primerjavi z Ljubljano bistveno nižja. Stopnja obče reguliranosti in ujetosti družbenega življenja v ponavljajoče se tirnice je dokaj visoka, o kakem izrazitem kontinuiranem duhovnem rdečenitnem življenju oz. (bog ne daj) gibanju ni mogoče govoriti. T. I. intelektualci, kolikor jih tu je in kakor redki so že, so nepovezani, ne snujejo skupaj, ne producirajo nekega močnega aktualnega živega duhovnega toka.

Javno delovanje mladih razmišljujočih ljudi je utripajoče, sporadično. Predajanje izkušenj iz ene v drugo generacijo skoraj ni. Ni kontinuitete in kvalitativne rasti, ni mladega kolektivnega snovanja, ni zbirališč, javnih prostorov za srečavanja in izmenjevanja misli, ugotovitev.

Stopnja razdruženosti, razbitosti, individualiziranosti ljudi (izven okvira institucij) je tako visoka in močna, da se je usadila v ljudi že v taki meri, da so leti sami postali nosilci in reproduktorji taiste razdruženosti.

Jedro sodelavcev Novic predstavljajo zdajšnji ali bivši študentje družboslovja, ki pripadajo približno isti generaciji. Precej jih je študiralo v Ljubljani (FF) in v Mariboru pogrešajo nekdanje študentovske povezanosti in druženja. Potreba po ustvarjalnem druženju, lastno razmišljanje in pa nesprijaznjenost s kvaliteto vsebin obstoječih mariborskih medijev so glavni dejavniki, ki jih ženejo v topel novičarski kvartir.

Poleg gonilne sredice so tu še mladinci z ulice, ki jih je v preteklosti povezoval rajnki Klub mladih.

Gledano v celoti so sodelavci Novic mladi ljudje, ki pač razmeram navkljub še vedno poskušajo razmišljati in svoje teze tu in tam vržejo na papir. Ali bodo kaj napisali za Novice ali ne, je odvisno predvsem od njihovih notranjih entuziastičnih motivov — od zunanjih jih lahko spodbujata le ta, da bo njihov tekst javno predstavljen in da bodo prispevali nekaj k časopisu, ki predstavlja integrativno vez in del identitete določene generacijske, šibko povezane grupacije aktivno razmišljujočega mariborskega podmladka.

Vprašanje prihodnosti Novic je ob spoznanju, da entuziazem ponavadi ne traja v nedogled, predvsem vprašanje dotoka novih oziroma mladih entuziastov.

Drug problem iz tega sklopa pa je, kako zagotoviti opravljanje dokajšnje količine nujnih tehničnih poslov (tipkanje, pomanjšava tekstov, organizacija, vezava izvodov, . . .). Verjetno bo treba uvesti honorarje za nosilce teh poslov (glavni, odgovorni in tehnični urednik, pa še kdo).

Vsebinska plat prihodnosti Novic zadeva predvsem seznanitev pišočih sodelavcev s pravnimi normami, ki ograjujejo prostor javnega besedovanja, nato seznanitev z nenapisanimi pravili za časopisno oz. novinarsko udejstvovanje (kako pisati o temi z nekega področja, načelo konstruktivne kritike in dobre seznanjenosti z obdelovano temo), predvsem pa pridobitev nekakšne spretne »novinarske« modrosti, ki jo velja vključiti zlasti v pisanje o kaki morebitno sporni zadevi. S to spretnostjo, modrostjo razumem predvsem sposobnost spoznati, kakšna doza prefinjenosti, dvoumnosti, ostre direktnosti ali blage indirektnosti se najbolj prileže pisanju o neki temi. Doseči to spretnost seveda ni tako lahko: še zlasti ne za mlade, ki večkrat mislimo precej prizadeto, brezkompromisno, čustveno, neposredno, iskreno, zagreto, tudi prenapeto, prodorno, črno-belo, brez posebno velike distance.

Pri tehtanju, kaj dati v časopis in česa ne, velja upoštevati predvsem vrednost, kvaliteto nekega prispevka — izogniti se je treba temu, da bi kakšna obrobna, mala stvar bila toliko sporna, da bi kvalitetnejšim prispevkom preprečila vstop v javnost.

Precej sodelavcev Novic ima slabe izkušnje z delovanjem pri drugih časopisih. Zato je med njimi opazno precejšnje nasprotovanje omejevalnim posegom v izbor tekstov in v same tekste, ki so namenjeni objavi v Novicah. To je seveda več kot razumljivo in pravilno, a kljub temu se v bodoče ne velja izogibati tehtanju, koliko npr. izgubi na vsebinski vrednosti in pomenu nek oster članek, ki ga kozmetično zgladimo z namenom, da ne bi pregloboko zabodel javnih oči in možgan. Sodelavci Novic bi morali v bodoče več pozornosti posvetiti iskanju takega oblikovanja morebitno spornih tekstov, ki bo zagotovilo pripustitev teh člankov v javnost.

Še nekaj o vlogi odgovornega urednika. Z namestitvijo odgovornega v uredništvo vzpostavi zakon oblastvena, hierarhična (torej absolutno nedemokratična) razmerja znotraj le-tega in s tem ponotranji oblastveno razmerje Zakon — uredništvo v tem smislu, da pač pod pretnjo sankcije naloži odgovornemu uredniku nalogo, da v delovanju časopisa zastopa zakonske oz. vladajoče družbene norme (t. j. norme vladajoče družbene skupine). S tako razdelitvijo odgovornosti in iz te izhajajoče moči v uredništvu, ki je vsiljeno, pa je marsikaj že vnaprej samo po sebi določeno (odgovorni urednik mora igrati približno enako vlogo kot desetar v vojski — ta je disciplinatorična ekspozitura oblastvenih vojaških norm).

Odgovorni uredniki igrajo pomembno vlogo v stalno odvijajočem se procesu homogeniziranja, unificiranja, monolitiziranja javne besede v okvir osnovnih družbenih norm in vrednot. Med tistim, kar vse porodi v glavi pisca in v njegovi osebni različici (slov.) knjižnega jezika in tistim kar je pripuščeno v časopis, je velika razlika. Ta razlika se izniči v procesu časopisnega obsekavanja, preoblikovanja, brisanja delov izvirno mišljenega — analogno temu je tudi družba unificirana, poenotena, enorodna — ne vsebuje velike diferenciranosti, različnih načel. Je totalna, v svoj enoten princip vsrka vse družbene subjekte — skoraj ne dovoli nevključenosti ali vsaj delne nevključenosti vanjo.

Pri postavljanju šeste številke Novic na noge so se zastavljala tale ključna vprašanja: ali ocenjevati članke ali ne, ali objavljati vse ali ne, ali je upravičena bojazen, da bo časopis izgubil sodelavca, katerega prispevek bo zavrnjen ali preoblikovan, od kod nepodpisovanje prispevkov, ali je smiselno delati Novice na hitro in na silo, kakšni so najglobļji motivi posameznih sodelovalcev in nosilnega jedra časopisa za delovanje pri Novicah.

Vsak sodelujoči bo moral sam zase krepko in iskreno prežuliti ta vprašanja. Dobri odgovori in vednost o tem, kaj delati, kako, s kakšnimi nameni, na kakšni osnovi so šele tista podlaga, ki lahko omogoči dobro prihodnost časopisa.

Jože Kos

V MOSKVI NIKOLI NISI SAM

Letošnji svetovni festival mladine in študentov je v Moskvo privabil 20.000 delegatov, prav toliko gostov in več kot 3.000 novinarjev. Od 27. julija do 3. avgusta je glavno mesto Sovjetske zveze »prestolnica miru in delovnih naporov«, kot so jo za potrebe festivala poimenovali qostitelji, izpričalo svojo trdno odločenost vztrajati pri svojih pogledih na svet.

Že pred odhodom na festival je bilo jasno, da je mladinsko mednarodno gibanje v svetu nasedlo na čereh medblokovskih razprtij. V svetu je trenutno več mednarodnih mladinskih zvez, ki si prizadevajo vplivati na nastali položaj: večina na pristranskih osnovah blokovskega interesa. ZSMJ formalno ni članica nobene od organizacij. Po besedah Gorana Radmanja se jugoslovanska organizacija mladih zavzema za gibanje, ki naj temelji na principih prostovoljnega in deklarativno neobvezujočega sodelovanja med mladinskimi organizacijami v svetu.

Osemmilijonsko mesto nas je pričakalo z dežjem in s parolami. Dežja smo se kaj hitro znebili, saj padavine niso ustrezale scenariju otvoritvene svečanosti: kemija je ukrotila vremensko nedisciplino in spektakel festivala je zasijal z leskom socialno-realistične estetike.

Parol se znebili nismo!

Nedisciplina in naključje sta bili nezaželjeni vrlini festivalskih dogajanj. Vsak, še najmanjši dogodek je bil skrbno in načrtovan in nadzorovan. Vsak meter je imel svojega stražnika, vsak vhod svoj komite za varnost. Na cesti sem se počutil varnega še pred samim seboj.

Kadar sem hotel obiskati katero izmed festivalskih zgradb, se mi je zdelo, da me **Tavarišč** na vratih naravnost ščiti tudi pred prijatelji, ki sem jih želel pozdraviti ali spoznati. Za vstop v hotel Cosmos, kjer je prebivala 250-članska jugoslovanska delegacija, nismo potrebovali samo posebne propustnice, ampak prosim lepo: da bi nam dovolili izpolniti propustnico, smo morali predložiti uradno priglašenije (povabilo) vodstva naše delegacije. Za vsak vstop posebej, seveda! Sklicevanje na prijateljstvo in objokovanje pogojev novinarskega dela ni seglo do ušes vztrajanja z ukazi in paragrafi. Izkazalo pa se je, da je najučinkovitejše sredstvo za vstop sproščen žolčen prepir.

Moskva je bila v času festivala hermetično zaprta, Moskovčani pa podvrženi določenim normam obnašanja: čez dan se čim manj zadrževati na ulicah, po enaindvajseti uri pa je bilo prebivalstvu priporočeno naj ostane doma. Družiti se s tujci, razen v gneči Rdečega trga ali po uradni dolžnosti, ni bilo priporočeno. Seveda to še ne pomeni, da si si lahko privoščil samotne sprehode po širokih moskovskih ulicah in se prepuščal čarom podmoskovskih večerov.

Ne, tudi ulice noči so odigrale svojo samozaščitno vlogo. Namenjene so bile za sprehode »organiziranih sproščenih skupin sovjetske maladjoži« (praviloma s kitaro in pesmijo), ki so celo noč krožile po mestu in nepreprečljivo izstopale iz mestne izpraznjenosti. Niti poskus z majhnimi samotnimi ulicami ne uspe, tam srečaš ali miličnika ali malčika, ki ga neizmerno zanima tvoje mnenje o festivalu in položaju mednarodnih odnosov. Ne vem, človek včasih potrebuje malo samote . . ., toda v Moskvi nikoli nisi sam.

Parole so del urbanistične zasnove mesta. Stare so bile skrbno očiščene in prebarvane.

Tisočem vsakdanjih se je pridružilo na tisoče novih in iz njih je žarela želja po miru in prijateljstvu, bile so polne vere v antiimperialistično solidarnost in socializem, delavski razred in festival. Samo postaje podzemne železnice so ostale prikrajšane za svarečo prisotnost te moskovske znamenitosti. Sam bog ve, zakaj.

Politični del jugoslovanske delegacije je deloval popolnoma zmedeno in zgubljeno — brez kančka pripravljenosti za skupno delo in enoten nastop.

Domačini so z menjavanjem terminov, proceduralnimi spomučno tudi zanjo. Morda je prav zato Moskvo zapustila štiriindvajset ur pred poletom aviona, ki je v obljubljeno mesto Beograd prepeljal še preostanek delegacije. Potapljajoča ladja je ostala brez kapitana. Upam, da je takšno ravnanje imelo upravičen razlog, ki mi je ostal neznan, radovednosti novinarja navkljub. In dvomi so ostali . . .

Kulturno delegacijo je vodil že sumljivo nepogrešljivi režisersko-glasbeno-organizacijski team pesnika in urednika novosadske televizije Pere Zubca. Razprava o kriterijih za udeležbo posameznikov in skupin se je razvela šele po prireditvi z zvenečim naslovom: gala-koncert jugoslovanske delegacije. Ugledno moskovsko gledališče Vahtangov je bilo mesto nesrečnega dogodka.

Brenine patriotske pesmi so si podajale roko s sveto preproščino glasbe in verzov o dogodkih za katere trdimo, da so nam sveti. Glasbeno prepričljiv nastop mlade flavtistke ni prišel do izraza v zmedi nepovezanih pripetljajev. Bijelo dugme in Bajaga sta kljub korektnemu nastopu samo potrdila notranjo neusklajenost prireditve. Vrhunec večera je bila plesna točka baletne skupine Petra Slaja, ki se je v deželi baleta predstavila z *nečem, kar bi lahko blago imenovali neurejeno beganje po odru.* Plešoči so bili neprestano presenečeni nad minulimi gibi soplesalcev, med poskusi posnemati jih, pa tudi nad svojimi.

Celotno podobo večera, ki ga ne moreš pozabiti, so zaokrožili scenografski »prijemi« s konca prireditve: medtem ko so se vsi nastopajoči zbirali na odru, da bi pozdravili občinstvo, ki je do zadnjega kotička napolnilo dvorano, se je nadnje spuščalo veliko platno s podobo tovariša Tita. Tehniku je popustila zbranost — spuščal je, a gledal ni in okvir je neusmiljeno udaril po glavah nič hudega slutečih deklic iz Mostarja. Nekaj trenutkov se je podoba še dvigala in spuščala iščoč primeren položaj. Še ko se je umirila, so se »kišice« nejeverno ozirale pod strop, kar je nedvomno popestrilo videz zaključnega dejanja. *Meni je bilo nerodno.*

Naj omenim, da je politični program festivala potekal v pričakovanju incidentov in v naporih organizatorja, da do njih ne pride. Pri tem domačini niso izbirali sredstev: prevajalci so po potrebi prevajali nedosledno, onemogočali so razširjanje tekstov o nezaželjenih temah (Afganistan, ZSSR kot ena izmed velesil ipd.) . . . Menim, da so v svoji nameri popolnoma uspeli.

Manjši incidenti niso strli monolitnosti prosovjetskih zahtev večine.

Jugoslovani so se zavzemali za strpen dialog in posredovali pri prenapetih dialogih. Pravzaprav se je težilo bolj k mirnem poteku debate, kot pa k jasnemu izražanju mnenj. Torej ostaja vsaj eno vprašanje neodgovorjeno: komu koristi in kam vodi prikrivanje nasprotij, ki pa ostajajo nerazrešena? In: ali odprt spopad različnih in nasprotujočih si mnenj res neizogibno vodi v spopad z orožjem? Tako pritrdilen kot negativen odgovor na drugo vprašanje zbuja skrb in obžalovanje nad neizkoriščeno priložnostjo.

Lepo je bilo videti Moskvo, spoznati nove in drugačne ljudi.

Nevarno pa bi bilo ob tem pozabiti, da je bil festivalski teden samo eno izmed orožij namenjenih arzenalu blokovskih obstreljevanj.

Branko GREGANOVIČ

Greha si v teh desetih dneh vsekakor nisi mogel ravno privoščiti. Prvič: alkohol si mogel kupiti le v »Bjerejožkah« — trgovinah, kjer poznajo samo trdo valuto — ali v »izbranih« trgovinah ob določenem času. *Prohibicija torej.* In drugič: v hotele je bilo praktično nemogoče vstopiti, vreme je bilo prehladno, še prijateljice noči so za teden dni nekje skrili, ko pa so se dan po zaključku festivala pojavile na Rdečem trgu, je bilo interesentov preveč, da bi premnoge strasti ne ostale nepotešene. *Vzdržnost!* Včasih je prav neprijetno živeti takole brez greha. Kako pa naj človek takrat sploh ve, kaj je to čednost?

Jugoslovansko časopisje je največ svojega prostora namenilo prekinjenemu koncertu Bajaginih in Bregovićevih muzikantov. Nepregledna množica mladih Moskovčanov je skrojila vzdušje, ki je imelo svoj čar. Žal ne za vse: nekaj tisoč policajev v snežno belih uniformah seveda ni smelo biti zadovoljnih s takšnim obnašanjem. Bilo je preveč petja, ploskanja, skakanja in objemanja, plezanja in veseljačenja. Bojazen takšnih prizorov nevajenega organizatorja je razumljiva, kljub vsemu pa so domačini pretiravali z zgodbicami o desetinah poškodovanih, zlomljenih vratovih in pomanjkanju varnostnih sil. Hoteli so izsiliti prekinitev.

Dejansko so gnečo in prerivanje povzročali policaji. Namesto da bi razigrano, vendar dostojno publiko spustili do odra, so jo s svojo verigo porivali nazaj. Varnost je gnetla prve vrste, te so pod težo od zadaj vračajočega se vala udarile nazaj. Zdaj so udarili policaji. Pendrek. Lasanje. Kratek udarec, prijem in najbližji mladenič je bil izločen in poslan za oder. Publika se je gnetla, policija je udarjala nazaj. Prah je razkrinkal bleščečo belino uniformiranosti. Marsikoga je zaskelelo med rebri. Zvita roka ni dopuščala prostega koraka.

In sedaj stopi na sceno *diplomacija po jugoslovansko.* Kljub očitni napaki organizatorja, naši predstavniki niso zahtevali dialoga na ustrezni ravni. Vsi od Azema Vlasija do Vuka Žugića so se zdrli na prvega sovjetskega predstavnika, ki jim je prišel pod roke. Nestrpna diskusija ni bila podobna uradnemu razgovoru, ampak športirju branjevk na velikonočnem sejmu. V vsesplošni zmedi smo koncert prekinili MI (in ne organizatorji). Trikrat so trije različni predstavniki naše delegacije mirili in opozarjali *občinstvo*(???), četrti, ki seveda ta večer še ni nastopil, pa je koncert predčasno tudi zaključil. Moskovčani so dobili vtis, da je koncert, prekinila jugoslovanska delegacija »nezadovoljna z njihovim ravnanjem«. Vzkliki: »To ni prijateljstvo!« niso pomagali.

Več kot štirideset tisoč mladih, ki so tisti večer odigrali dodeljeno jim vlogo *dežurnega krivca,* je v manj kot desetih minutah izpraznilo asfaltno ploščad. Za sebej niso pustili niti papirčka niti polomljenih veder z rožami: *celo cvetje je ostalo nedotaknjeno.*

Novinarji nismo bili člani delegacije, kar nam je vodstvo le-te jasno pokazalo. Štirje smo imeli pri vstopu v ZSSR nekaj težav z vizo. Delegacija je vso stvar po liniji najmanjšega odpora prepustilo v skrb naši ambasadi. Na nas so pozabili, če so imeli sploh kaj za pozabiti, saj nihče ni vedel, koliko nas je, niti kam so nas odpeljali. Noč smo preživeli v hotelu zaprtega tipa (brezvizna cona), brez informacij o našem položaju in prepuščeni samim sebi. Šele zjutraj smo ob pomoči prijazne portirke izvedeli za napore naše ambasade, ki je vzorno opravila svoje delo in nam omogočila prisotnost na festivalu.

Ta delitev pa ni bila edina, s katero so nas soočili. Obstajala je še delitev na tiste, ki so vedeli, in na tiste, ki niso bili obveščeni o bifeju, ki se je nahajal v eni izmed sob jugoslovanskega kluba. Na vratih je pisalo TEHNIČNO OSEBJE, za vrati pa je bila skrbno trošena zaloga jedi in pijač, pripeljana iz Beograda. Kakšno zvezo ima tehnično osebje z izbranimi dobrotami, *vé seveda samó tehnično osebje.*

Rdeči trg je bilo edino mesto, kjer si lahko srečal Moskovčane vseh starosti in značajev. Hit meseca je bilo zbiranje podpisov in naslovov, ki so se ga mladi in stari lotili tako zavzeto, da so bili že kar vsiljivi. Neizkušenemu se je kaj hitro pripetilo, da je tudi po uro in več stal pred Leninovim mavzolejem in v zavetju Kremlja delil avtograme, dokler mu vse skupaj ni presedlo. Upam, da tudi ta »manija« ne sodi v sklop samozaščitnih aktivnosti domoljubnih državljanov.

Mogoče je to samo predsodek ali celo obsedenost, ampak neprestano sem se počutil zasledovan, prisluškovan ali vsaj opazovan. Možnih je več razlag.

Recimo: v pogovoru z domačinko (mimogrede: Moskovčanke so izredno prijetna dekleta) sem izvedel, da je zasledovanje, prisluškovanje in opazovanje vsaj način bivanja, če že ne značajska poteza tamkajšnjih ljudi. Vsak želi čim več vedeti o tebi, o meni, o starki, ki jo vsak dan sreča na poti na raboto, o dobrodušnem nadzorniku tekočih stopnic pred postajo podzemne železnice, skratka o vsakem, ki na tak ali drugačen način vstopi v njegovo življenje. Začuden onemim, ko pravi: »Veš, zgodi se, da te na cesti ustavi neznanec. Razumeš, neznan neznanec! Pa ti reče, da si neprimerno oblečena, da se tako oblači za na plažo, da to pa je cesta, da . . .; eh, razumeš?« In nadaljuje s trditvijo, da je to skrb za sočloveka. Ja, skrb gor, jaz takšne skrbi ne želim biti deležen. Konec koncev res ne vem, kdo je obseden? Spomnim pa se, da se med nepregledno množico po vojaško obritih in počesanih uniformiranih in neuniformiranih mladeničev samo na Rdečem trgu srečal tri dolgolasce, povešene in porisane s simboli šestdesetih let, vsi trije so govorili zavisti vredno angleščino in me drug za drugim izprašali, kaj menim o tem, da so »navadni prebivalci Moskve« izločeni iz festivalskih dogajanj.

Branko Greganovič

SKUPNO IN OBVEZNO

V zadnjih dveh šolskih letih sem nekajkrat poslušal pripoved o nastajanju programov za »skupne« in »obvezne« splošne družboslovne predmete. Nisem sodeloval pri oblikovanju programov, vendar sem lahko iz pripovedo potegnil nekaj sklepov. Počasi sem postal prepričan, da je nekaj ali umanjkalo v teh razpravah ali pa izphutelo. Potrditev, da nekatere temeljne zadeve niso razčiščene, pa sem dobil, ko sem izvedel, kako različno, predvsem pa pogosto mačehovsko so obravnavale posamezne šole uvrščanje teh programov v celoto študijskih programov.

Ne vem, morda so za situacijo krivi tudi sedanji in bodoči predavatelji teh družboslovnih predmetov: toda toliko je zunanjih determinant in okoliščin, da bi ne mogel zvaliti vse krivde preprosto nanje. Premalo fantazije je sodelovalo pri oblikovanju — to je bilo izhodišče, ko sem se lotil oblikovanja predlogov za poucevanje družboslovja in naravoslovja. Besedila, ki so objavljena v KATEDRI, se ukvarjajo predvsem z organizacijsko stranjo. Kmalu po končanem delu sem v nekaj pogovorih občutil, da nečesa nisem obdelal: pomena »skupnih« in »obveznih« predmetov znotraj celotnih študijskih programov.

Za javno razpravo sem ponudil organizacijski model, ki mu manjka temeljna, ontološka utemeljitev-osmislitev.[2]

Pričujoči prispevek je usmeritev fantazije v osmišljanje obeh prilastkov: »skupni« in »obvezni« v poimenovanju predmetov. Prepričan sem, da lahko zastavljeno nalogo izpeljem samo, če si za izhodišče izberem trditev, da so splošni družboslovni predmeti nujni del študijskih programov kot pol, ki je nasproten specializaciji, kajti šele vzajemnost obeh polov lahko zagotovi izobrazbo, s katero bo študent vstopil v družbo kot zrel, samostojen posameznik in diploma ne bo zgolj formalno potrdilo o opravljeni iniciaciji za prevzem odgovornih vodstvenih, upravljalskih ali študijsko-raziskovalnih nalog.

Izkušnja o izkušnjah je, da do mnogih pridemo samo posredno, sintetiziramo jih iz okrnjenih, obrezanih informacij. Trditev ne velja zgolj za študij, temveč za celoto vezi, v katere je danes posameznik vpet. Informacijam, ki nam jih posredujejo sredstva javnega obveščanja in skripta, manjka predvsem izkustveni horizont, ki nam bi omogočil socialno in historično umestitev informacije. Dokler je posamezniku mogoče prepoznavati to lastnost informacij oziroma mu uspe priti do te ugotovitve, tako dolgo je onemogočeno zavajanje in manipuliranje.

Predstavljam si, da naj »skupni« predmeti omogočijo študentom pridobitev temeljnih znanj in izkušenj, da bodo znali poiskati celoto izkustvenega horizonta. Prav v tem smislu naj bodo **skupni** za vse študente, kar naj ne bi bila posebnost mariborske univerze. Ponazoril bom svojo trditev.

Sedanji rektor mariborske univerze je s svojega potovanja po Združenih državah Amerike prinesel med drugim tudi dva zanimiva kataloga, v katerih so predstavljeni študijski programi na VIRGINIA POLYTECHNIC INSTITUTE AND STATE UNIVERSITY. Čeprav gre za univerzo s poudarkom na tehniki in naravoslovju, je osrednja šola zanimiva zmes filozofsko-naravoslovne fakultete. ARTS AND SCIENCES je predstavljena kot šola, ki oskrbuje VSE študente s temeljnimi znanji (naj omenim samo uvajalni COLLEGE CORE CURRICULUM), razen tega pa skrbi za kulturno in intelektualno življenje celotne univerze. Mnogi kurzi na tej šoli so obenem kurzi za študente na eni od ostalih sedmih šol. Posebna usmeritev z imenom LIBERAL ARTS AND SCIENCES pa omogoča interdisciplinarni študij za nekaj izbranih humanističnih in družboslovnih področij.[3]

Dvoje želim ob tem primeru ponazorilu poudariti: samoumevnost, da obiskujejo študentje celotne univerze določene temeljne in uvajalne kurze, ***ki jih organizira ena od šol za vse;*** in organizacijo študija, ki omogoča ***hkratno vpisovanje kurzov na različnih šolah,*** ki skupaj tvorijo posebno, do določene mere individualno usmeritev.

Vsaj deloma bi to ponudili mariborskim študentom, ko bi jim omogočili, da v štirih semestrih odposlušajo kvalitetna predavanja iz posameznih skupnih družboslovnih predmetov na različnih šolah, ker so pač predavatelji posameznih predmetov zaposleni na različnih šolah. Oddaljenosti med stavbami šol (z izjemo kranjskega VŠOD) pa niso kaj dosti večje kot v kampusu omenjene ameriške univerze. Prav tako bi druženje študentov različnih šol pri poslušanju predavanj povečalo občutek pripadnosti skupni in isti instituciji.

Obveznost v tem okviru ne sme pomeniti prisile, ki naj doseže smotre **skupnih** predmetov s pritiskom disciplinirani, temveč mora biti utemeljena v razumevanju študijskega programa, ki naj bo zgrajen kot vzajemna napetost temeljnih oz. širših in posebnih znanj. Do enakih ugotovitev so prišli tako predstavniki gospodarstva kot vodstva tehničnih univerz in fakultet v Avstriji. V publikaciji HOCHSCHULBERICHT 1984, ki jo vsako tretje leto objavi Avstrijsko zvezno ministrstvo za znanost in raziskovanje, je v poglavju **7.5.2 Reform der Studien an Technischen Universitäten** zapisano uvodoma naslednje:

»Trenutno obstaja več iniciativ za drugo fazo reforme tehničnih študijev. Gospodarstvo si želi, da bi si prihodnji diplomirani inženirji ob strokovni izobrazbi pridobili še dodatne sposobnosti in znanja, ki bi primarno obsegala socialno kompetentnost in temeljno razumevanje delovanja gospodarstva in podjetij. S tem so vzporedne posamezne iniciative na univerzah, ki želijo zasidrati recepcijo razprav v zadnjih 15 letih o socialnih, političnih in ekonomskih posledicah tehničnega razvoja in zaščite okolja z uvedbo ustreznih predmetov v predpisane študijske programe. Skupna značilnost obeh iniciativ je, ***da želita sedanjo visoko specializirano izobrazbo spremeniti v korist bolj interdisciplinarno organiziranega študija.*** Zvezno ministrstvo za znanost in raziskovanje podira to usmeritev.«

Še dva navedka iz tega poročila naj podkrepita določitev izraza **obvezni** predmeti. »Iniciatorji izhajajo iz tega, da je tehnika potrebno potegniti iz enostranske usmerjenosti v zgolj tehnično razumevanje svojega dela in ga usmeriti v državo, ki tehnično ravnanje razumeva v kontekstu njegovih učinkov na človeka družbo in okolje. To naj bi dosegli s predmeti, ki presegajo posamezno stroko.« V tej zvezi opozarjam na razmišljanje o izvajanju predmeta »naravoslovje«, ki je objavljeno v KATEDRI 5/1985; še zlasti na ponazoritev s Philips-vijakom. »Nadalje bi naj sledila koncentracija znanstvenega poklicnega izobraževanja k tako imenovanemu »časovno invariantnemu« temeljnemu znanju, in to na škodo specializiranih predmetov. To temeljno znanje obsega predvsem znanje, ki se ga kasneje v samostojnem učenju ali z nadaljevalnimi kurzi ne moremo naučiti. Koncentracije naj ne bi dosegli s povečevanjem učne snovi, temveč tako, da bi bazično znanje preverjali, o njem razpravljali in ga utrjevali ob konkretnih problemih. S koncentracijo izobraževanja naj bi dosegli tudi skrajšanje dejanskega trajanja študija.«[4]

Ob opozorilu na projekt, ki ga skupaj organizirata ljubljanska in mariborska univerza in ki ponuja možnosti, da premislimo tudi navedene misli in izkušnje, njegov naslov pa je DOLGOROČNI RAZVOJ VISOKEGA ŠOLSTVA V SR SLOVENIJI[5], želim nekoliko opisati eksemplarično učenje.

Oskar NEGT je leta 1971 izdal v predelani obliki svojo knjigo SOZIOLOGISCHE PHANTASIE UND EXEMPLARISCHES LERNEN, ki je prvič izšla leta 1968, torej je nastala v ozračju študentskega gibanja, vendar se ne ukvarja z reformo univerze temveč s teorijo in prakso delavskega izobraževanja. Temeljna Negtova misel je, da »danes ne gre več toliko za prisvajanje tehnično uporabljivih informacij, kot za vzgojo v tako sociološko mišljenje, ki dovoljuje (omogoča) hitro se menjujoče informacije obdelovati v obliki, ki motivira ravnanje. Hkrati vidi v taki vzgoji edino možnost, da nekaj naredimo proti birokratski okostenitvi množičnih organizacij in strank«. V **V.** poglavju knjige, **Načela eksemplarične reorganizacije učne snovi,** ki se členi na naslednje dele: 1. Politika in interesi, 2. Na primeru prava in 3. Na primeru tehnike, najdemo naslednjo misel:

»Prav tako je lahko v tej zvezi analizirana politična funkcija tehnike in naravoslovja kakor tudi nove oblike kooperacije v delovnem procesu in spremembe storilnostnih zahtev strojev in aparatov; fiziološke in psihološke pojave, denimo nastanek socialnih shizofrenij na podlagi ločitve telesnega in umskega dela, lahko z eksemplaričnim razvitjem tematskega področja tehnika spravimo v enotno mrežo (Zusammenhang) razumevanja in posamezniku olajšamo sociološko razumevanje fenomenov, ki so vedno bolj pomembni za njegovo življenje in za družbo.« Trije faktorji določajo vrednost učnega predmeta za eksemplarično izobrazbo: približanost individualnim interesom, elementi delavske zavesti, ki segajo onkraj neposrednih interesov, in slednjič pomen, ki ga ima s svojo izobrazbeno vsebnostjo za emancipacijo delavca.[6]

Vrnimo se k fantaziji, torej k organizacijskim vprašanjem. Izvedljivost — bolje: oblike izvedljivosti — bom ponazoril z dvema primeroma, ki sta v nekaterih elementih nadvse uporabna tudi za nas.

Na Eidgenössische Technische Hochschule v Zürichu mora vsak študent prve štiri semestre OBVEZNO poslušati vsaj 5 oz. 6 ur TEDENSKO tako imenovane muzične predmete (od filozofije do retorike, od likovne umetnosti do literature). Na razpolago mu je ponudba 12 ur tedensko različnih kurzev s teh področij. Če bi tudi pri nas združili sredstva, ki jih šole oz. VTO-ji dobijo za izvajanje obveznih in skupnih družboslovnih predmetov, bi prav tako lahko organizirali PRESEŽNO PONUDBO, omogočili **IZBIRO.** V predlogu, ki je objavljen v KATEDRI 5/1985, manjka prav utemeljitev te plati organiziranja družboslovnih predmetov. Predlog vsebuje samo zamisel dodatnega kurza s 24 urami, v katerem bi predavali gostje od drugod. Organiziranje **presežne ponudbe** bi omogočilo, da bi vabili kot nosilce znane in priznane družboslovce, ki bi prevzeli kakšen kurz: v Zürichu tako, denimo, predava enega od muzičnih predmetov Paul Feyerabend, ki se ukvarja s temeljnimi vprašanji znanosti kot specifičnega epistemološkega področja človekovega vedenja.

Drug primer je obstoj tako imenovanega **Außeninstituta** na dunajski tehnični univerzi. Institut za svoje delo neposredno odgovarja rektorju univerze.

Njegova naloga pa je organiziranje posebnih, interdisciplinarnih oblik pridobivanja znanja. Njegova zelo odmevna prireditev so bili **Leibnizovi dnevi:** več dni so organizirali večere z glasbo iz Leibnizovega časa, simpozije o matematiki in filozofiji v navezavi na Leibnizov prispevek na teh področjih in podobno. Prireditve — z mednarodno udeležbo — so imele velik odmev tako med delavci in študenti univerze kot prebivalci Dunaja.

Če pogledamo, kakšne naloge naj bi opravljal Marksistični center po alinejah 4. in 5. člena Samoupravnega sporazuma o ustanovitvi in delovanju Marksističnega centra pri Univerzi v Mariboru, ugotovimo, da se v marsičem prekrivajo z nalogami omenjenega **Außeninstituta.** Žal pa je na univerzi zanimanje za delo centra izjemno majhno; vsake toliko je deležen zgolj formalne obravnave.

Za konec se spomnimo Berta Brechta. Christof Šubik je v posebni razpravi obdelal Brechtovo razumevanje modreca. Imenuje ga »filozof novega tipa«. »Za Brechta ni osebna odločitev, da privzame držo modreca, temveč mu gre za zgodovinsko zavest, spoznanje, ki mu dopušča govorjenje o mračnih časih, ki onemogočajo, da bi bili modri, kakor »je zapisano v starih knjigah«. Lahko, da je bil modrec v klasičnem smislu vzorec za filozofa novega tipa, toda samo pogojno, heglovsko povedano: »ohranjen-z-odpravo«.«

»Filozofiranje se torej ne dogaja samo v določeni drži (na primer klasičnega modreca, ki se drži izven vsega), temveč je definirano kot inter-esse (biti vmes) za vedenje ljudi, presojo njihovih umetelnosti, s katerimi narejajo svoje življenje . . . Gre tudi za mišljenje, pojme, toda z odločilno omejitvijo: kolikor so pojmi (Begriffe) prijemi (Griffe), s katerimi lahko vrtimo reči, reči in ne znova pojme . . .«[7] Na to Brechtovo misel se je navezal Oskar Negt v svoji knjigi **Živo delo, odvzeti čas.**[8]

Dvoje se prepleta v vsaki šoli, na ravni univerze gotovo najbolj izrazito: šolski sistem usposablja človeka z nameščenca, strokovnjaka, ki se bo uspešno vključil v določen družbeni segment in ga s svojim znanjem reproduciral; hkrati posreduje znanja, ki omogočajo spraševanje, preverjanje, asociiranje, kar so vse spodbude, da nekdo noče več zgolj reproducirati obstoječega, temveč ga hoče spreminjati. **Skupni** in **obvezni** predmeti naj posredujejo znanja, ki bodo omogočala progresivnim, da bodo s svojo konservativnostjo najbolj progresivni. Strokovnjaki kot intelektualci morajo s svojimi posebnimi, specialističnimi znanji omogočati, da bodo ob pravem času narejene prave zadeve.[9]

pripravil
Igor KRAMBERGER,

OPOMBE

[2]Primerjaj v KATEDRA 5/1985 (24. maj 1985), str. 4—6: ZNANJE IN ZAVZETOST; prispevek se je nadaljeval še v številki 6/1985

[3]VIRGINIA TECH. General Catalog 1985—86. Virginia Tech Bulletin 77(1984)4. Navedki so s strani 98 n. in 142 n.

VIRGINIA TECH. Graduate Catalog 1985—86. Virginia Tech Bulletin 77(julij 1984)3.

[4]HOCHSCHULBERICHT 1984. Izdal Bundesministerium für Wissenschaft und Forschung, Wien brez letnice. Navedki so s strani 103.

[5]Osnutek projekta, ki ga je pripravil Center za razvoj univerze v Ljubljani decembra 1984 (žig 4).

[6]Oskar NEGT, Soziologische Phantasie und exemplarisches Lernen Zur Theorie und Praxis der Arbeiterbildung. Frankfurt/M.: Europäische Verlagsanstalt, 1971. Navedki so z zadnje strani ovitka in s strani 117 in 97.

*[7]Christof ŠUBIK, Einverständnis, Verfremdung und Produktivität Versuche über die Philosophie Bertolt Brechts. Wien: Verlag des Verbandes der wissenschaftlichen Gesellschaften Österreichs, 1982. **Uvod** je izšel v slovenskem prevodu v: Časopis za kritiko znanosti 66/1984 (ki ga skupaj izdajata Univerzitetni konferenci ZSMS v Ljubljani in **Mariboru,** kar je vse premalo znano). Navedka sta s strani 3 in 4.*

[8]Oskar NEGT, Lebendige Arbeit, enteignete Zeit. Politische und kulturelle Dimensionen des Kampfes um die Arbeitszeit. Frankfurt/M—New York: Campus Verlag, 1984: Primerjaj v KATEDRA 5/1985 3. nadaljevanje teoretske priloge BOJ PROTI DELU IN LEVIČARJEVA KULTURA, v katerem je ustrezen odlomek iz Negtove knjige preveden.

[9]Alexander KLUGE, Političnost kot intenzivnost vsakodnevnih občutij V: 1. nadaljevanju teoretske priloge BOJ PROTI DELU IN LEVIČARJEVA KULTURA v KATEDRA 2/1985.

PRODAJAJO ZASTONJ

KOLIKO POTEM STANE ZSMS?

Problematika Mladinskega doma na Smolniku je v zadnjem času ena izmed nenehno se pojavljujočih tem raznih pogovorov in sporov, nastalih predvsem zaradi težav pri prodaji doma.

Kje je dejanski problem doma na Smolniku oz. katere nepravilnosti glede prodaje so najpomembnejše? Del odgovora je pojasnjen že v samem pregledu nekaterih stroškov financiranja nakupa in adaptacij ter v ocenitvi sedanje vrednosti celotnega objekta.

Mladinski dom je bil kupljen leta 1972. Njegova takratna vrednost je bila **0,14 mio** dinarjev, ki ga je **MK ZSMS** odplačala **Republiškemu komiteju za notranje zadeve** v dveh obrokih. Ker je bil dom v slabem stanju, neprimernem za uporabo, je bila potrebna adaptacija, katere stroški so znašali **0,76 mio** dinarjev. Celotna vrednost vloženih sredstev se je tako močno povečala in je že takrat znašala pribl. **0,9 mio** dinarjev. Večino sredstev sta zagotovili **Skupščina občine Maribor** ter **MK ZSMS,** ki je za vračilo dolga, nastalega ob kritju stroškov, morala prodati del zemljišča (gozd). Dom je bil tako urejen in primeren za uporabo, a neizkoriščen, saj je bila zasedenost v letih 1973/74 le pribl. 10%, kar je povzročilo problem vzdrževanja in propadanje nekaterih delov stavbe do neuporabnosti. Edini izhod je bila ponovna **adaptacija,** katere stroški so leta 1980 **v predračunu** znašali **50 mio dinarjev,** kar je očitno previsok strošek za mladinsko organizacijo.

Dom je bil tako prepuščen edini možnosti — prodaji, možni le kot prenos v družbeni sektor. **Žal je bila prodaja odvisna od mnoštva različnih interesov in pritiskov, v katerih je dom izgubljal svojo dejansko vrednost.** Pri tem naj omenim pritiske s strani krajanov in borcev občine Ruše, ki so vsled tega zbrali kar 500 podpisov za čimprejšnjo adaptacijo oz. čimprejšnjo prodajo doma. Vključitev IS SO Ruše v reševanje problema je povzročila še večji pritisk na MK ZSMS, ki pa denar od prodaje nujno potrebuje za obnovo Kluba mladih v Orožnovi ulici.

Prodaja doma »prvemu« ponudniku se je pokazala kot trezna odločitev v interesu tako IS SO Ruše kot MK ZSMS. Zaradi nujnosti prenosa v družbeni sektor je Mariborska livarna edini kupec, zainteresirani sta bili še dve fizični osebi. **Za celotni objekt je ponudila 1 mio dinarjev.**

Kolikšna je ponujena cena nasproti dejanski celotni vrednosti doma najbolje pokaže **uradna ocenitev** doma, izvedena na podlagi **Enotne metodologije (Ur. l. SRS št. 13/80)** in **odloka SM Maribor (MUV št. 3/85):**

— mladinski dom 5,237.086,40 dinarjev
— depandansa 170.481,05 dinarjev
— zemljišče (1 katg.) 975.945,00 dinarjev
skupaj: **6,383.522,45 dinarjev**

Iz uradne ocenitve doma je razvidno, da je dejanska vrednost kar več kot **šestkrat večja od cene, ki jo za nakup doma ponuja Mariborska livarna.** Podobna razlika je tudi v primerjavi vloženih sredstev iz leta 1972, ki je že takrat znašala **0,9 mio** dinarjev in ki danes velja **11,7 mio** dinarjev. Razlika je tako mnogo večja od trenutne prodajne cene doma in **ne pokriva** takratnih celotnih stroškov nakupa in adaptacije doma, financiranih iz družbenih sredstev.

Mladinski dom na Smolniku se tako ruši v neusklajenosti raznih interesov, katerih edini smisel je oddaljevanje in prikrivanje dejstva, da se v razliki med uradno ocenjeno vrednostjo (ali vloženimi sredstvi) in kupno ceno kaže **neupravičeno razmetavanje z družbenimi sredstvi.**

Peter Podgorelec

IDEOLOŠKO SO STVARI DOSTI BOLJ JASNE KOT PA PSIHOFIZIČNO

Vse je naše in vse je za nas.
Naši so radio (prvi, drugi, tretji in četrti program),
naši so časopisi,
naše so službe in še posebej tovarne . . .
Vse to pa je tudi od naših, ki so oni.
Naš program je tudi njihov program,
naši časopisi so tudi njihovi časopisi,
naše službe in še posebej tovarne so tudi njihove . . .

Tako ugotovim, da vse ni vedno naše
in da vse tudi ni vedno za nas;
in ker naše sploh ni vedno isto kot njihovo
in ker vse tudi ni vedno za nas,
je naš radio (prvi, drugi, tretji in četrti program)
naš samo včasih . . . ali nikoli,
so naši časopisi naši samo včasih . . . ali nikoli,
so naše službe in še posebej tovarne
naše samo včasih . . . ali nikoli . . .

In ko poslušam vse naše, ki govorijo o ONIH, se spomnim . . .
. . . se spomnim vsega tega (kar ne moreva zamolčati in mimo
česar ne more noben razgovor, ki je daljši od 5 MIN.) . . .
in mi je za popizdit
in če bi kaj pomagalo, bi nekoga tako na gobec,
da bi ga čisto rasčefukal:
vse ni naše in vse ni za nas.

Andrej Fištravec

PETER BRÜCKNER

Peter BRÜCKNER
rojen 13. maja 1922 v Dresdnu, umrl 10. aprila 1982 v Nici.

»Predvsem pa se nihče ne bi smel bati in izogibati radikalnosti upiranja, ki je za zdrav človeški razum, ta v kalkulacijo vključuje ubijanje in umiranje, samo pure pretiravanje. Človeškost je resnična samo v svoji pretiranosti, vsaj v družbi, kakršna je naša, nad katero leži ob mrzli senci ubijanja hladen blesk globoko nehumane morale.«

PETER BRÜCKNER: »VHIŠNJENI« JAZ

Do tega, kaj pomeni »javnost« v procesu pomestjanjenja, še zlasti za nemške države in gledano z vidika vulgarnih oblik življenja, se težko dokopljemo, če se opremo na emfatičen pojem politične javnosti, kot normativne zahteve tiers état, citoyena. (Kot je znano, izbira francoskih oznak ni samo moja muha.) Tudi če bi jo razumeli po prusko ali celo absolutistično, »javno« v smislu nečesa državnega, kot strogo bleščeče pojavljanje in delovanje gospostva, bi taka »javnost« ne bila najboljše izhodišče. Ključ bi še zmeraj prej bili pissoir, tj. javna ustanova za potrebo, aleja, ki jo oskrbuje mestni vrtnar, dostopnost sodnih obravnav, javna dražba. Vsakdo lahko gre tja, da izkoristi priložnosti. Kam predvsem pa gre vsakdo? Kamor mora iti, tja naj tudi neovirano gre: v trgovino, potlej v blagovnico, na tedenski sejem, na eminentno javne kraje.

Mestna javnost, empirično je to predvsem izhišnjenost, svoboda gibanja, trg. Gre za izhišnjenost, ki predpostavlja poravnodušnjenje in nas naredi urne, spretne, celo za poznavalce mesta in »sveta«. Je nujna posledica ločitve stanovanja in delovnega mesta, produkcije in potrošnje, in množice, ki mora občevati znotraj mesta.

Za meščanstvo je izstopajoča mestna ustanova kulturni institut: opera, gledališče, muzeji, tudi botanični vrt. Za preproste ljudi mestni **urad.** Še zlasti v nemških deželah so uradi oporišča arkanskega gospostva, »oblasti«. Tu najdemo dostop do nacionalnih diferenc glede mestne javnosti. V drugi polovici 19. stoletja sanjajo v nekaterih nemških redakcijskih prostorih in cafés, da lahko v cafis in redakcijskih prostorih proizvedemo public opinion (z dobrimi razlogi sem izbral britansko oznako) in, denimo, proniknemo v urade. Toda v nemškem cesarstvu je manjkala — in manjka vse do današnjega dne — tista zgodovinska vez, ki v Angliji ali Franciji vse pojavitve javnosti poveže z »idejami političnega humanizma iz časa razsvetljenstva« (Plessner). V tej deželi se vse oblike javno-mestnega življenja razvijajo, ne da bi imele podlago v kakšni meščanski revoluciji.

Pomestjanjenje pomeni zato pri nas hkrati polarno »privatiziranje« kot normo, kot to, za kar se zdi, da utemeljuje individualno življenje in doživljanje meščana, dá, da ga zapolnjuje; kot v tendenci splošno izločitev individualnih življenjskih površin iz ekonomskih, državnih, občestveno-javnih povezav. Za meščansko samorazumevanje, vsaj v hitro rastočih srednjih slojih, posameznika njegova privatnost povzdigne visoko nad poslovne vezi med — drug do drugega ravnodušnimi, posameznimi — blagovnimi posestniki. To privatiziranje, nastanek privatnosti in privatne sfere kot družbene norme in kot vrednote, (skupaj) z ekspanzijo javnega oblikuje urejajoč, stabilizirajoč proces.

Pri tem postaneta »privaten« (izrinjen, ločen) in »oseben« skoraj sinonima. Po ustanovitvi cesarstva leta 1871, najpozneje v obdobju zakona o socialistih, pruske volilne pravice s tremi razredi volilcev, wilhelminsko-stanovskih privilegijev, se osebno zgosti v vhišnjenost, kot da bi bilo s »persono« (osebo) zajeto »hišno življenje«. Stanovanje torej postane posvetna notranjost in privaten svet, primarno zemljišče (pokrajina) persone (osebe).

Hkrati postane vse intimno, vse, kar je last in duša posameznika, izjemno občutljivo za »javnost«, objavljenost. Brž ko izrinjena privatna sfera postane norma za to, kje naj cveti vse osebno, postanejo cestni in naključni kontakti v »občevanju« (prometu; Verkehr) razdrobljeni in formalizirani.

»Mestjan takoj prepozna, če ga kdo vpraša za pot, ali je sprašujoči z dežele: kajti ta ne vpraša samo, kako lahko dospe do nekega naslova, temveč pripoveduje tudi o tem, koga hoče obiskati in zakaj se ne znajde.«

Iz knjige Petra Brücknerja Psychologie und Geschichte. Predavanja v Club Voltaire 1980/81. 280 str., broširano, 29,— DM. Povzeto po almanahu ZWIEBEL 1982/83, str. 7 n.

prevod Igor Kramberger

MED HUMANIZMOM IN ANTROPOLOGIJO

Zorni kot, v katerem iščemo, nam nehote obarva odgovor in tako vedno ostanemo nekje vmes, med črnim in belim, med temo in svetlobo.

Pogosto se sprašujem, zakaj je svet tako čudno urejen: kadarkoli želim priti stvari do dna, vedno znova ugotavljam, da sem bil dnu bližji prej, preden sem si zastavil vprašanje.

Tako je bilo tudi takrat, ko sem se okrog tričetrt na osem znašel v nabito polni čakalnici dermatološkega oddelka na ljubljanski Polikliniki. Morda sem nekoliko preobčutljiv, toda ves prizor je vzbudil v meni zmedenost, jezo, oblčutek nemoči: spet bom čakal.

Toda zakaj? Zakaj je treba čakati?

Zazdelo se mi je, da sem del odgovora odkril v urniku dela primarija dr. Danila Križnika, ki je bil obešen na vratih sprejemne pisarne. Na njem je pisalo, da dela primarij ob delovnikih od 8^h— 12^h in enkrat v tednu tudi popoldne od 14^h—18^h.

Precej kasneje, ko sem bil že pregledan, mi je primarij (poleg recepta za Antopar) dejal, naj se popoldne oglasim tudi na Lepodvorski 13, kjer prodajajo zdravilni puder, ki ga v lekarnah ni moč dobiti.

Držal sem se njegovega nasveta, nemalo pa sem bil začuden, ko sem se znašel na danem naslovu: šlo je za hišo s savno in solarijem, v njej pa je stanoval — nihče drug kot primarij sam. Ne vem zakaj, toda počutil sem se ogoljufanega, še preden sem vstopil. Bilo je, kakor bi primarijev neizgovorjeni stavek doživel kot: pomagam si s tem, ko »pomagam« tebi.

Jeza in dvom, razbit ideal in primarijevo večno vprašanje: kako je? — kakor bi ne videl nobene spremembe na poti mojega okrevanja — ki je le še stopnjevalo že tako precej velik odpor do njega (skozi moja zrkla je vedno bolj dobival podobo žabe), me je napeljalo k odločitvi, da bom prenehal zdravljenje. Toda v sebi nisem bil dovolj trden. Navzven vidne rane so se počasi, a vztrajno celile; in čakal sem le na to, da bi bil dovolj zakrpan, da bi se mu lahko izmuznil iz rok.

Do odločitve pa je prišlo prej, kot sem mislil. Pri tretjem ali četrtem pregledu je odkril na moji čeljusti zatrdlino; vsaj tako je svoje odkritje imenoval. Svetoval mi je, naj grem na pregled, če bi se mi povečala.

Njegove ugotovitve sem vzel vse preveč resno: zatrdlina — rak; pogledal sem se v zrcalo — zares: čeljusti nista enakomerni; strah: umrl bom. Ves večer sem se premetaval po postelji in si nisem upal zaspati. Kajti če bom zaspal, se ne bom nikoli več zbudil. Jutri me bodo našli mrtvega.

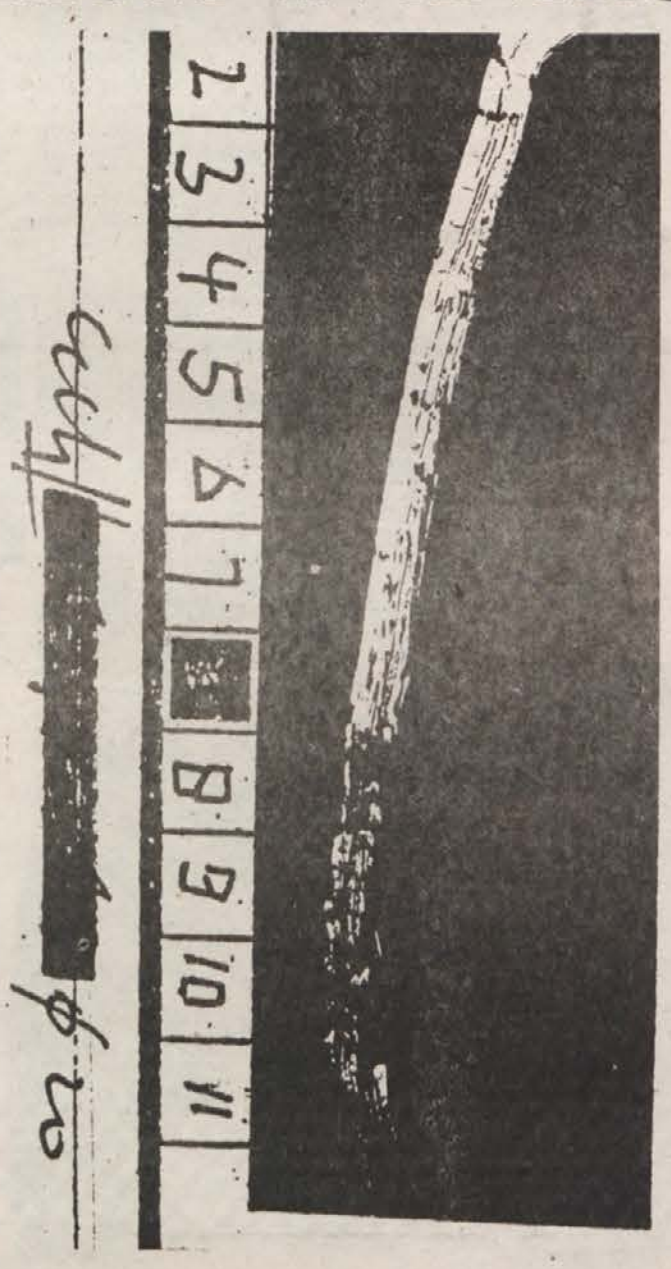

Zjutraj so se odprle oči in vame je planila svetloba. Kaj? — živ sem? — nikoli nisem bil srečnejši ob tako drobnem dogodku kot je vstajenje iz dežele spanca. Sem! Toda brž je treba k zdravniku, da me rešijo, da izrežejo kose mesa, ki me hočejo pogubiti.

Pot je bila bliskovita: od splošnega zdravnika — ki je rekel, da morda res gre za zatrdlino, do maksilofacialnega kirurga, ki naj bi bil moj Jezus. Ko sem se znašel v njegovi delavnici sem bil sicer za odtenek razočaran: predstavljal sem si namreč, da bom tam videl najmanj operacijsko dvorano, vso v zelenem, z reflektorji, napravami in priborom; namesto tega sta v prostoru stala le dva udobna stola, kakršne uporabljajo pri svojem delu zobozdravniki — eden je bil prazen, v drugem pa je sedel človek, okrog katerega se je sukal moj rešitelj. Toda tudi njegova bela podoba je nekoliko potemnela ob pronicljivejšem pogledu: bil je velik kot omara, kratko postrižen, njegov obraz si je izbral nekak sadističen izraz. Prej bi ga imel za mesarja kot za kirurga. A tudi za kirurga ga nisem mogel imeti. Poseg na tistem drugem je bil namreč tako gladek, da je bilo videti, kakor bi moj Jezus vse svoje življenje ne delal drugega, kot ruval zobe.

Ko se je kakor nevihtni oblak zgrnil nadme, sem mu dejal: Mislim, da sem zatečen. Ne, ne od zoba. Ne vem, ali sem imel na obrazu mučeniški izraz, ali pa je šlo zgolj za to, da se igra po vrsti izpelje do konca; poslal me je na rentgen.

Ko sem od tam prinesel sliko, je videl, da ni z zobom nič narobe. Zazdelo se mi je, da se pod njegovim negibnim obrazom podirajo gradovi; bil je kakor buldog, ki pričakuje mastno kost, pa dobi namesto nje nekaj makaronov. Toda to je trajalo le hip. Zatem je (kakor) prepričljivo dejal, da sem otečen zaradi mozolja. Iztisnil mi ga je ob vsem obredju sterilizacije in rekel, naj se oglasim jutri na ponoven pregled.

Drug dan je bila čeljust v zrcalu taka kot prej, neko drugo zrcalo pa mi je dejalo, da je oteklina splahnela.

Tedaj mi je bilo vsega dovolj: dovolj mi je bilo hoje, čakanja, ponižanja, zmedenosti, zapravljenega zaupanja. Dovolj mi je bilo sestre v sprejemni pisarni, njenega ledenega pogleda in glasu, ki je znal zatresti kolena. Sklenil sem, da se bom prepustil življenju in umrl takrat, ko bom pač moral umreti.

Aleš Friedl

ŠTUDENTSKE ANKETE

UVOD
Za vsako spremembo je potreben angažiran napor posameznika(-ov) v zapletenih koordinatah vsakodnevnega rutinerstva, pozabljanja, veselja, pričakovanja, preživetja . . . tega vsega, čemur pravimo naš vsakdan ali kakor koli že. Zato se zavedamo, da je pričujoče besedilo lahko v najboljšem primeru samo droben prispevek v osmišljevanju študentskega samo-razumevanja kot tiste podstati, na osnovi katere je šele možna hipotetično smiselna akcija — tudi morda v segmentu, o katerem bomo skušali nekaj več povedati v našem besedilu.

Andrej FIŠTRAVEC

»Anketiranje študentov se . . . izvaja samo kot del celotne ocene študijske učinkovitosti šole in za spodbudo za njeno izboljšanje, pokaže pa naj se tudi prispevek posameznika k celotni študijski učinkovitosti šole.

Anketa se izvaja vsako leto, rezultate vsebinsko ovrednotijo študenti in učitelji in jih predelájo v kvalitativno oceno, da se spodbudi dialog za izboljšanje pedagoškega procesa. Anketa se upošteva tudi kot del informacij za volitve, vendar samo kot poprečje let vsakega volilnega obdobja. Anketa je torej predvsem vir povratnih informacij za učitelja, kopije pa dobijo ZSMS šole, odbor za vzgojnoizobraževalno delo, katedra in učitelj, ki tudi dobi vse anketne liste.«

(iz uvodnih ugotovitev skupne delovne komisije za metodologijo in vrednotenje dela visokošolskih učiteljev obeh slov. univerz)

I.

Anketiranje študentov se je najprej uveljavilo v Združenih državah Amerike okoli leta 1960. Študentske ankete so opravljali na približno 40 odstotkih ameriških univerz, pobudniki zanje pa so bili **ameriški univerzitetni učitelji.** Rezultati anket so jim služili pri izpopolnjevanju njihovega učiteljskega dela s študenti; na podlagi študentskega »feed-backa« so torej skušali izboljševati kvaliteto pouka oziroma svojega »inputa«.

Po letu 1970 so študentske ankete v Združenih državah postale šolskim administracijam eden izmed virov informacij pri njihovem načrtovanju in izvajanju interne kadrovske politike (nagrajevanje, napredovanje, odpuščanje učiteljev).

Pri nas (v Sloveniji) se je pojavila ideja o tovrstnem izražanju mnenj študentov o organizaciji študija, o vsebini, metodah in podobno med študenti okoli leta 1970' kar sovpada z naraščajočo kritično zavestjo slovenske študentarije v času »študentskega gibanja«[2] ko se (ideja za izvajanje študentskih anket pa že sodi v ta okvir) pojavijo zahteve o kvalitativni presnovi univerz **znotraj nje same.**[3]

II.

V nekaj potezah bomo opisali študentska projekta **»reformirane univerze«** in **»alternativne univerze«,** izsekov, ki bosta skušala zaobjeti nekatere poteze iskanja nove (drugačne) univerze v času študentskega gibanja. Osnovni namen krokijev je želja, da se problematike študentskih anket ne bi lotevali samo v okviru nje same, saj bomo videli da **je le drobec** v celovitem preseganju (angažiranem naporu) **pri nastajanju novega univerzitetnega organizma.** Pred novim študijskim letom 1968/69 so ljubljanski študentje pripravili besedilo Študentski projekt reformirane univerze, v katerem so se, kakor že sam naslov pove, zavzemali za spremembe (ob izteku šestdesetih let so spremembe velikokrat zaobjeli s pojmom »reforma«) v obstoječem univerzitetnem sistemu.[4]

Jugoslovanski visokošolski sistem, kakor so ga videli avtorji besedila, je rasel prehitro, tako da je bila zanemarjena kvaliteta dela na univerzah, vzporedno z ekstenzivno rastjo je sistem izobraževal preozko specializirane diplomante. Študij je bil neučinkovit, osip je bil »izredno velik«, trajanje študija je bilo predolgo. Financiranje univerze je bilo tako razbito med številne financerje, da univerza ni opravljala niti tistih nalog, ki bi jih morala oziroma lahko.

» Vsa univerzitetna javnost je velikokrat postavljena pred dejstvo, da družba ne upošteva dovolj izobraževanja kot bistvenega faktorja razširjene reprodukcije; veliko jih je, ki menijo, da je vlaganje večjih sredstev v izobraževanje socialna nuja ali celo socialno zlo, čeprav je resnica prav nasprotna.

Reforma univerze in visokega šolstva nasploh mora biti permanentna in temeljiti mora na korenitih notranjih spremembah, težiti za spremembami v načinu in vsebini izobraževalnega procesa.« (62)

Svoja stališča, ki so težila k uveljavljanju sodobnih metod študija in s tem k sodobnemu konceptu univerze, so razdelili na sedem poglavij, v katerih so zajeli tako kratkoročne kot dolgoročne načine razreševanja trenutnega položaja (problem neenake predizobrazbe, neustrezna tedenska obremenitev študentov, metode in način študija, . . .).

»Neustrezna tedenska obremenitev študentov, razpored predavanj in vaj itd. so dejavniki, ki onemogočajo normalno delo študentov kakor tudi njihovih predavateljev . . . Pedagoško-znanstveni sveti naj sestavijo, v mejah svojih možnosti, takšne urnike, da bo čim manj prekinitev med predavanji in vajami . . . Dejstvo je, da sedanje metode in način študija študenta navajajo na kampanjsko delo, na zgolj enciklopedistično osvajanje znanja in vzporedno s tem usmerjajo naslov na ocene, ki so marsikateremu študentu pogoj za štipendijo. Ugotavljamo, da je zastarelo pojmovanje o podrejenem položaju študentov . . ., zastarelo je tudi pojmovanje o pretežno predavateljsko-izobraževalnem procesu . . . Za ureditev sedanjega položaja zahtevamo naslednje:

— uvajanje skupinskega in individualnega dela s študenti,

— študijske pripomočke . . . je treba uporabljati v polni meri,

— pedagoški delavci morajo izvajati ustrezen kontinuiran delovni nadzor nad študenti z uvajanjem večjega števila testnih preizkušenj in podobnih metod preverjanja študentovega znanja, tako da bodo izpiti postali zgolj formalnost, v prihodnosti pa bi bili sploh odpravljeni,

— za izvajanje takih metod dela je potrebno večje število asistentov in demonstratorjev,

— zahtevamo osnovno študijsko literaturo v domačem jeziku,

— predlagamo, naj profesorji pred predavanji študentom razdelijo okviren program predavanj, iz tega orisa pa naj gradijo predavano snov na osnovi diskusije s študenti,

— fakultete so dolžne uvajati študente v metodiko znanstveno-raziskovalnega dela,

— fakultete se naj v večji meri zavzemajo za izboljšanje obvezne študijske prakse študentov,

— izpitni roki (trije statutarni) morajo biti vsako leto razpisani vsaj en mesec pred njihovim začetkom. Študentje naj imajo pravico opravljati izpitne preizkušnje kadarkoli izven obveznih rokov v dogovoru s predavatelji,

— univerza in visokošolske institucije naj v perspektivi odpravijo pogojne oktobrske vpise študentov, s čimer bo omogočen reden začetek študijskega leta,

— pogojni izpiti naj bodo iz tistih predmetov, ki so potrebni za razumevanje snovi v višjih letnikih,

— predpisati je treba obvezno literaturo, ki jo naj študent predela, da lahko pride k izpitni preizkušnji,

— na vseh fakultetah se naj uvede en tuj jezik kot obveza — s tem bo tuja literatura študentom dostopnejša,

— izvaja se naj nadzor dela pedagoških delavcev med študenti, njihovega pristopa k študentom, pedagoške sposobnosti predavateljev itd.,

— sedanje in bodoče pedagoške kadre na univerzi je treba obvezno seznaniti s pedagogiko, metodiko pouka in s psihologijo, kar bo prispevalo k izboljšanju kvalitete sodelovanja med študenti in profesorji. Zavzemamo se za ocenjevanje predavateljev, oceno pa bi naj dali študentje na osnovi anonimnih anket, katere bi zajemale pedagoške sposobnosti in učinkovitosti pristopa in dela s študenti.

Te ankete bi naj bile eden izmed dejavnikov, katerega bi upoštevale komisije oz. posebni strokovni forumi do reelekcije pedagoško-znanstvenih delavcev visokošolskih institucij . . .

Reorganizirana univerza mora izhajati iz osnovne zahteve, da mora visokošolski študij študentom dati osnovo in jih navajati na sposobno samostojno graditev in kritično ocenjevanje lastnega dela in dela svojih učiteljev. V tem smislu se naj iz učnih predmetov odstrani ves balast, vsi predmeti, ki se uvajajo samo zaradi specifičnih okoliščin itd. Univerza nikakor ne more preiti na nivo, ki bo ustrezal poprečnosti ali celo podpoprečnosti . . .« (63—64)[5]

Iz prikaza so vidne osnovne študentske zahteve oziroma stališča, na osnovi katerih bi lahko vsa »univerzitetna in slovenska javnost« preoblikovala univerzitetni organizem, kakor so zapisali v obliki poziva ob koncu besedila projekta. Vidimo, da so skušali kar se da celovito zaobjeti univerzitetni produkcijski proces, vidimo pa tudi, da so zgolj nekatere rešitve postale sestavni del sedanjega univerzitetnega organizma v Sloveniji (osnovna študijska literatura v domačem jeziku, okviren program predavanj, obvezna literatura . . .).[6]

. . .

»Leta in leta že čutimo, da nam naša univerza ne ustreza; vsak tarna po svoje, vsak predlaga svoje, vsak predlaga svojo rešitev problemov; vsi venomer govorimo o krizi univerze; vsi opozarjamo na zaostanek univerze za razvojem v tujini; vsi hočemo spremembe, tako ne gre več naprej! Debatiramo, sestankujemo, imamo komisije, odbore, skupine za reformo univerze, pišemo, tarnamo. Vse ostaja na besednem nivoju, karavana pa gre dalje, univerza sivi in omet odpada!

Tedaj je potrebno čimprej nekaj storiti . . .«[7]

Ta »nekaj« je bil projekt **alternativne univerze,** univerze, za katero njeni snovalci niso vedeli, kakšna bi naj bila, vedeli so »samo«, kakšna ne bi smela biti.

»Najvažnejše je sedaj osvoboditi se strahu, da sami ne moremo! Naša univerza mora biti resničen odraz naših želja in naših zmožnosti, naša univerza moramo biti mi sami . . .«[8]

Osnovni nameni alternativne univerze so bili:

— uveljavitev neavtoritativnega in nehierarhičnega načina študija ter predavanj:

»Vsi smo enaki, upoštevamo le avtoriteto argumentov, vsi se učimo. Razgovori, seminarji, kritičen študij morajo biti poglavitni načini visokošolskega izobraževanja . . .«[9]

— alternativna univerza bi naj uveljavila interdisciplinarnost in znanstvene vede, ki so bile pri nas slabo poznane oziroma vede, ki so jih obravnavali kot »polznanstvene« (npr.: ekologija);

— alternativna univerza bi naj uveljavila pojem »študenta« v polni meri:

»To pomeni, da je ›biti študent‹ ne samo obiskovanje predavanj, študiranje v ozkem pomenu besede, pač pa vse, kar je polnokrvno povezano s študentom in študijem. Za nas je delo v študentski organizaciji ravno tako študij (in obratno), ›študent‹ je za nas način življenja, določena stopnja in oblika zavesti, ki determinira človeka za študenta (in ne samo indeks) . . .«.[10]

Projekt alternativne univerze bi naj bil nadaljevanje zasedbe ljubljanske Filozofske fakultete v maju 1971, nadaljevanje na točki, kjer je zasedba ostala nedorečena, torej na točki »določanja pozitivnih alternativ« za študente same.

Pomembna miselna zaokrožitev snovalcev alternativne univerze je bilo spoznanje, da morajo v okviru svojega delovanja presegati razlike med tako imenovanim družboslovnim in naravoslovnim načinom mišljenja. Preseganje ekskluzivne samozaprtosti posameznega nacina bi bilo mogoče preko afirmiranja »bolj ali manj enotnega socialnega interesa ljudi.«

»Razdeljenost na specialne stroke, razdeljenost teorije in prakse je podoba parceliranega sveta, v katerem je neosveščenost posameznih delov pogoj za funkcioniranje na družbeni hierarhiji (socialni diferenciranosti) temelječega sistema . . .«[11]

V okviru projekta so bili pripravljeni (in izvedeni) štirje tedenski programi med 3. aprilom in 14. majem 1972 na Filozofski fakulteti, Strojni fakulteti, na Fakulteti za arhitekturo, na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo (na oddelkih za kemijo in matematično-fizikalnem oddelku), pred Filozofsko fakulteto in po mestu.

V projekt se ni vključilo »posebno veliko število študentov«,[12] namesto ocene projekta pa samo zapišimo XI. tezo Darka Štrajna v prispevku Nekaj splošnih alternativ alternativne univerze, ki ga je imel na njenem ustanovnem zboru:

»Če ta poskus alternativne univerze ne bo zaživel, to ne bo moglo pomeniti, da alternativ sploh ni, a razvil jih ne bo nihče namesto nas.«[13]

III.

Z izvajanjem študentskih anket na obeh slovenskih univerzah se je tudi porodila želja po poenotenju anketnih listov. V šolskem letu 1972/73 je posebna delovna skupina Univerze v Ljubljani dala pobudo za posplošenje izkušenj in strokovni pristop pri vrednotenju pedagoškega dela visokošolskih delavcev.[14]

V šolskih letih 1974/75 in 1975/76 pa je mladinska organizacija na ljubljanski Univerzi skušala poenotiti vprašanja, ki so se do takrat pojavila v različnih anketnih listih, v istem času so študentje Univerze v Mariboru sami izboljševali vprašalnike po posameznih šolah,[15] konec leta 1977 pa je skupna delovna komisija za metodologijo vrednotenje dela visokošolskih učiteljev obeh slovenskih univerz tudi strnila izkušnje in predloge za izvajanje študentskih anket.

»Anketa se izvaja kot del celotne ocene študijske učinkovitosti šole in za spodbudo za njeno izobraževanje in kot izraz prispevka posameznika k njej. Zato o njej naslednje:

1. Naloga sveta VTOZD oz. VDO je po 75. členu Zakona o visokem šolstvu, da vsako leto preverja študijski uspeh, da analizira vse pomanjkljivosti in da sprejema in izvaja druge ukrepe za večjo učinkovitost in uspešnost študija.

2. Študentske mnenjske ankete naj bodo za samoupravne organe in za študente eden od virov informacij za sprejemanje ukrepov, ki naj izboljšajo in olajšajo študij.

3. Anketa naj služi pri preverjanju pedagoške usposobljenosti učiteljev predvsem kot pobudnik za poglobljeno in kritično razpravo o izvajanju pouka in organizaciji študija.

4. Rezultati ankete so lahko šele po daljšem obdobju tudi eden od pokazateljev pri preverjanju pedagoških usposobljenosti učiteljev v širokem demokratičnem postopku na zborih študentov in na svetih letnikov in se morajo le tako obravnavati na sejah samoupravnih organov VTOZD oz. VDO.

5. Enako pa naj rezultati ankete služijo za lastno preverjanje in ocenjevanje v pedagoških krogih.

6. Anketa naj vsebinsko zajema področja vsebine učnega predmeta, organizirano pedagoško delo (predavanje, vaje, itd.), način pedagoškega dela in preskusov znanja.

7. Učitelji, ki dobivajo slabo oceno, bi se naj vključili v seminarje za novo izvoljene učitelje o pedagoških, didaktičnih ipd. znanjih.

8. Anketa naj zajame čim širši krog študentov in vključi vse oblike in stopnje študija.

9. Anketa se naj izvaja vsako študijsko leto. Izvaja jo organizacija ZSMS s sodelovanjem učiteljev in samoupravnih organov. Rezultate vsebinsko ovrednotijo študenti in jih predelajo v kvalitativno oceno ob upoštevanju tudi drugih informacij.

10. Izdelati je treba tudi jasno navodilo za enotno tehnično izvajanje ankete, ker ima tudi to svoj vpliv na rezultate, ki naj bodo primerljivi.

11. Za zdaj velja izkustveno izdelati anketo in pripraviti poleg osnovnega, obveznega, tudi vzorčni spisek vprašanj, ki bi prišla v poštev, pa tudi načela za izbor med njimi po posebnostih šole, tako da bi zagotovili osnovno enotnost in fleksibilnost. Tako bi se anketa izvajala že letos, a pred dokončno (bolj dolgoročno) redakcijo vprašalnika so še etape njegovega strokovnega dopolnjevanja, kar naj bi prevzel Center za razvoj univerze.

12. Nekateri elementi za oceno pedagoške učinkovitosti učiteljev so zlasti naslednji:

12.1. Organizirano pedagoško delo (predavanja, vaje, ipd.):

— priprava na predavanja, vaje ipd.,

— jasnost in razumljivost,

— povezanost in razpored snovi (postopnost, sistematičnost ipd.),

— način obravnavanja (branje, narekovanje — problemska obrav nava),

— ponazarjanje s primeri in praktičnimi prikazi,

— raba učinkovitih metod, oblik in tehnik ped. dela,

— prizadevanje za aktiviranje in motiviranje študentov,

— tovarištvo in argumentiranost ali avtoritativnost,

— zagotovitev študijskega gradiva in njihova uporabnost za študij,

— navajanje študentov na kritičen pristop in ustvarjalno samostojno delo v povezovanju teorije s prakso,

— navajanje študentov na povezovanje različnih predmetov v celoto,

— poglabljanje snovi na spremljevalnih oblikah pedagoškega dela in njihova medsebojna povezanost.

12.2. Preskusi znanja:

— zahteva se ustvarjalno ali »magnetofonsko« znanje,

— objektivnost,

— korektnost.

12.3. Individualni stiki:

— mentorstvo,

— dostopnost in neposrednost do študentov,

— spodbujanje in svetovanje študentom,

— objektivnost do študentskih mnenj in kritik.

13. Anketa je načelno anonimna.

14. Anketa naj ne bo preobsežna, ker se je pokazalo, da tudi obseg deset smiselno postavljenih vprašanj pokaže dovolj jasno sliko.«[10]

IV.

Raziskave, ki so jih napravili nekateri avtorji o veljavnosti in zanesljivosti študentskih anketnih odgovorov [11] (Costin, 1971; Cohen, 1973; Doyle, Whitely, 1974; Grush, Costin, 1975; Frey in dr., 1975; Linski, 1975 . . .)[12] kažejo, da študentske ankete niso »brez vsake vrednosti«, kakor bi jih radi prikazali nekateri. Tako so raziskave pokazale, da glede na **zanesljivost** rezultatov (zmožnosti za posploševanje rezultatov) sistematično ne vpliva niti spol niti starost, letnik, sposobnost ali ocene, ki so jih dobili ali jih pričakujejo. Ocene učiteljev niso nihale niti glede nekaterih osebnostnih karakteristik študentov (npr.: občutek odgovornosti, družabnost . . .) niti glede stopnje učiteljeve strogosti na izpitih, kar je mogoče za marsikoga zelo presenetljiv podatek, ki pa spodbija tudi pomislek nekaterih o »neenakopravnem položaju učiteljev« v razmerju s študenti zaradi študentskih anket.

Zanimiva je morda tudi ugotovitev v eni izmed raziskav, da znanstvena produktivnost učitelja še ni kar avtomatsko zagotovilo tudi za njegovo pedagoško uspešnost oziroma priljubljenost.

Raziskave so pokazale, da so študentske ocene zanesljive tudi glede stabilnosti — ocenjevanje učiteljev praktično ne niha z ozirom na sprotne (slabe) izkušnje v pedagoškem procesu (npr.: slaba ocena kolokvija). Ugotovili so tudi precej visoko skladnost pri razvrščanju učiteljev v dveh zaporednih letih oziroma če so postopek anketiranja ponovili dvakrat v razmiku dveh tednov.[13]

V.

1. Opredelitev namena anketiranja

To je faza, v kateri si moramo razčistiti osnovna vprašanja o vsebini, obliki in obsežnosti vprašalnika (ni npr. vseeno ali bomo pripravljali vprašalnik za samo en predmet ali celotno študijsko smer oz. določeno organizacijsko enoto). Zelo pomembno je, da se o namenu vprašalnika v skupni diskusiji zedinijo tako učitelji kot študentje. Priporočljivo je, da v delu sodeluje nekdo, ki je izkušen v tovrstni metodologiji dela.

2. Določitev vsebinskih področij

Ta faza logično izhaja iz prejšnje. Na osnovi skupaj dogovorjenega namena raziskovanja bomo tako pričeli določati vprašanja, s katerimi bomo skušali izvedeti vse, kar nas zanima. Pri tem nam lahko dobro služi register vsebinskih področij, ki jih je na osnovi že izdelanih vprašalnikov izdelal Center za razvoj univerze v Ljubljani. Na osnovi izkušenj (ob velikem številu dobljenih informacij vrednost vsake dodatne informacije ni več tolikšna, kot je to kazalo spočetka) bi v vprašalnik uvrstili 10—25 vprašanj.

3. Sestavljanje vprašanj

To je zelo odgovorna in natančna faza dela. Kot pripomoček pri delu lahko ponudimo napotilo, da se seznanijo sestavljalci vprašanj z glavnimi pravili iz ustrezne literature (glej 3), ali pa da pritegnejo k sodelovanju kakšnega zunanjega metodološkega svetovalca. V veliko pomoč je lahko tudi »Seznam vprašanj za študentske mnenjske ankete o organizaciji študija in pedagoški usposobljenosti učiteljev«. Osnutek vprašalnika da delovna skupina v javno razpravo, nato pa sestavi končno obliko.

4. Organizacija in izvedba anketiranja

Da bodo lahko imeli rezultati splošno veljavnost, jo mora izpolniti ali velika večina študentov (75 % ali več) ali pa »vzorec« študentov, ki je sestavljen po slučajnem izboru. Pomembno je, da je večina študentov osveščena o svoji aktivni vlogi pri izboljšanju študijskega procesa. Sploh ni nujno potrebno, da pri izvedbi sodelujejo samo študentje. Po šolah mariborske in ljubljanske univerze so se uveljavile različne prakse izpolnjevanja anket (na zborih letnikov, po predavanjih, po izpitih, ob podpisovanju indeksov . . .).

5. Obdelava in uporaba anketiranih rezultatov

Potrebni so številni postopki (šifriranje, preštevanje, tabeliranje, izračuni srednjih vrednosti in drugi statistični postopki,[14] kvalitativna analiza prostih odgovorov, interpretacija).

O dobljenih rezultatih najprej razpravlja za to odgovorna delovna skupina in se odloči za način prikazovanja rezultatov. Sledi razprava na svetih letnikov, na zborih študentov ali na katedrah. Za obravnavo v samoupravnih organih ali za širše informiranje se sestavi zaključno poročilo s po ovzetkom najvažnejših rezultatov.

Pri objavljanju rezultatov ne smemo pozabiti na prikaz samokritične analize študentov ob ustreznih vprašanjih iz ankete.

»Koliko so doslej ankete pripomogle k boljšanju pedagoškega procesa, je težko reči. Ali sama povratna informacija učitelju že zadostuje za načrtovanje izboljšav? Žal ni izmišljena anekdota o učitelju, ki je na kritične študentske pripombe, češ da na predavanjih preveč bere iz svojih skript, reagiral tako, da je poslal brat skripto svojega asistenta.«[15]

VI.

V prikazu razmer v študijskem procesu ob koncu šestdesetih let (kakor so jih pač »videli« študentje sami) smo zapisali, da takratne metode in načini študija navajajo študente na kampanjsko delo, na zgolj enciklopedično osvajanje znanja in vzporedno s tem usmerjajo na lov na ocene, ki so marsikateremu študentu pogoj za štipendijo. Zapisali smo tudi, da študentje ugotavljajo, da je zastarelo pojmovanje o podrejenem položaju študentov, kot je tudi zastarelo pojmovanje o pretežno predavateljsko-izobraževalnem učnovzgojnem procesu na univerzi.

Ali se današnja univerza kaj razlikuje od univerze izpred 10—15 let, kakor so jo videli takratni študentje? Odgovor na to vprašanje bomo skušali poiskati v nekaterih rezultatih mednarodnega projekta FORM, v katerega se preko ljubljanskega Centra za razvoj univerze vključuje tudi Jugoslavija oziroma Slovenija (torej Ljubljana).[16]

Pri interpretaciji odgovorov smo bili pozorni predvsem na naslednje vidike:

1. raziskujoče učenje,

2. poglobljeno/površno učenje in

3. sprotno/kampanjsko učenje.

Glavna učna tehnika pri večini izprašanih tako v 1. kot 3. letniku študija je predstavljala tehnika pomnenja podatkov, si jih **bi naj** potrebovali na izpitih. Pri tem je zanimivo, da je ta večina večja pri nas kot v ostalih državah, kjer tudi teče FORM projekt (kjer pa tehnika pomnenja podatkov prav tako predstavlja glavno učno tehniko).

Skoraj polovica izprašancev v 1. letniku se uči stran za stranjo in le 1 predmet hkrati, po 3. letniku pa se ta delež še poveča. To je značilnost, ki jo zasledimo v vseh državah FORM projekta.

Če je kaj nejasnega na predavanjih

1/3 nikoli ne zaprosi predavateljev za dodatno pojasnilo,

1/2 redko kdaj,

1/5 včasih in le

1/20 (!?) često.

Ti podatki so že sami po sebi porazni, dodatno težo pa še dobi jo, čejih primerjamo z drugimi državami FORM projekta, saj je delež aktivnosti študentov na predavanjih **pri nas najnižji.** Če pa dodamo k temu še vprašanje realizacije drugih (potencialno aktivnejših) oblik študija (individualno delo, seminarsko delo, vaje, konzultacije . . .), ki so prav tako po našem mnenju problematične, je slika o »aktivnem subjektu vzgojnoizobraževalnega procesa« na univerzi resnično zaskrbljujoča.[17]

Pri večini študentov (tako v 1. kot 3. letniku) je prisotna stalna bojazen pred neuspehom na izpitu.

Na ustrezno vprašanje je med našimi študenti

1/3 odgovorila, da poleg obvezne literature bere tudi drugo,

1/2 včasih,

1/3 pa redko (kar je več kakor kolegi v drugih državah).

Lastne rešitve problemov najde med študenti

1/3 pogosto,

1/2 včasih in

1/4 redko (v primerjavi z drugimi državami FORM projekta izstopa kategorija študentov, ki »včasih« najdejo lastne rešitve problemov).

Ko so raziskovalci popvpraševali naše študente o interdisciplinarnosti pri njihovem študiju, so ugotovili, da jim je to v večini primerov tuj pojem in je bila najprej potrebna razlaga, kaj je sploh to. Nato pa je 1/2 odgovorila, da ne ve, ali so v njihovih programih zajeti interdisciplinarni vidiki.

Skratka: nekaj podatkov oziroma spoznanj, ki smo jih nanizali, ne dopušča, da bi s preveliko gotovostjo zanikali vprašanje, ki smo si ga postavili na začetku tega poglavja. Po svoje je to kar dobro — tako naši poskusi za izboljšanje učnovzgojnega procesa na univerzi niso že kar vnaprej obsojeni na propad, saj so ob stanju, kakršno se nam kaže na univerzi, lahko smiselni. Vendar pa naše poznanje smiselnosti samo po sebi še ni garant, da **se bo** v vsakodnevni življenjski praksi **tudi kaj spremenilo,** kajti v človeški skupnosti se nič ne spreminja samo po sebi oziroma na način, da tega ne počno historično legitimni nosilci.

OPOMBE

[1] prim.: 1, str.: 239

[2] Naše razumevanje »študentskega gibanja« je drugačno kot je razumevanje »jugoslovanskega študentskega gibanja«, ki ga avtorja beograjske uspešnice »68 — študentski upor in družba« (pred nami je že druga izdaja v slabem letu dni; M. Arsić, D. R. Marković: »68 — Studentski bunt i društvo«, IIC SSO Srbije, Beograd, 1985) zreducirata na dogajanje (demonstracije oziroma začasna prekinitev dela) na beograjski univerzi med 2. in 9. junijem 1968.

Kot »čas študentskega gibanja« v Sloveniji razumemo čas, kakor ga definirajo avtorji uvodne študije v zborniku Študentsko gibanje 1968—72, torej čas med 1965 in 1974, kjer leto 1968 še zdaleč ni tako »usodno« kot v Parizu ali npr. v Beogradu, saj je evropski maj 1968 že bil »slovenski maj 1964«.

[3] To je kar pomembna noviteta v iskanju univerzitetne podobe pri nas. Do začetka šestdesetih let so v slovenskem visokem šolstvu tekli številni »dezintegracijski, integracijski in reintegracijski« procesi, ki so se izvajali »pod določenimi pritiski od zunaj . . . učni načrti in režimi študija so se kar naprej spreminjali, učitelji pa so svoje sile izrabljali v reševanju organizacijskih vprašanj, namesto, da bi se posvetili študiju, študentom in lastnemu ravzoju«. (Kronologija reorganizacij ljubljanske Univerze in višjega šolstva v Sloveniji, v: 9, str.: 65—67).

[4] Študentski projekt reformirane univerze, v: 8, str.: 61—65

[5] V istem šolskem letu so študentje tudi izoblikovali »minimalne zahteve v zvezi s študentsko udeležbo v samoupravljanju na univerzi«. Na osnovi te zahteve tudi nastanejo sveti letnikov, ki bi naj obravnavali vprašanja, »ki so pomembna za izboljšanje pouka in študijskih uspehov, za krepitev aktivnega sodelovanja študentov z učitelji v pedagoškem delu, za razvijanje iniciativnosti, discipline in študijske odgovornosti študentov . . .« (prim.: 8, str.: 65—66).

[6] Prav zanimivo bi bilo napraviti analizo vseh študentskih zahtev oziroma predlogov, ki so jih izoblikovali v času študentskega gibanja, z vidika (ne)vključenosti v sedanji univerzitetni organizem. Tako bi na pomemben način izvedeli nekaj več o družbenih odnosih, ki so po vsej verjetnosti o(ne)-mogočali uresničitev določenih študentskih zahtev oziroma predlogov. Seveda bi to bila tudi dodatna informacija o samem študentskem gibanju — o njegovi historični legitimnosti, vizionarstvu/utopičnosti in še morda o čem.

[7] Odlomek iz ciklostiranega letaka, ki je vabil na ustanovni zbor alternativne univerze v petek, 24. 3. 1972 na Filozofski fakulteti v Ljubljani, ki se ga je udeležilo približno 50 študentov in nekateri profesorji.

[8] 8, str.: 331

[9] ibidem

[10] 8, str.: 332

[11] ibidem

[12] prim.: Zgaga Pavle: Kaj delata alternativna univerza in njen svet (Tribuna, št. 21, leto XXI, 4. maj 1972, str.: 2; cit. po: 8, str.: 338)

[13] 8, str.: 333

[14] prim.: 2, str.: 15

[15] prim.: 2, str.: 15, tudi: 3, str.: 1

[16] 2, str.: 25—28

[17] Tukaj nimamo namena širše problematizirati način »anketnega raziskovanja« pedagoškega procesa. Pri prikazu uveljavljanja študentskih anket pri nas pač izhajamo zgolj iz dejstva, da se je neka generacija učečih se odločila za to (prevladujočo) metodo raziskovanja. Kritičnejšega bralca pa lahko (za uvod) napotimo na branje 53—54 številke Časopisa za kritiko znanosti (ČKZ, 53—54/1982), kjer so objavili blok tekstov na temo »Kritika 'kvantitativne metodologije' v sociološkem raziskovanju in prispevki h kvalitativnemu raziskovanju«. Posebej opozarjamo na prispevek Adama Franka, »Kvalitativna metodologija in akcijsko raziskovanje v sociologiji«.

[18] Costin, N. F., Greenough, W. T., Menges, R. J.: Student rating of colege teaching: realibility, validity and usefulness (Rewiew of Educational Research, Vol. 41, N. 5(1971);

Cohen, A. M. and oth.: Evaluation of teaching (v: Travers R. M., Ed.: Second handbook of research on teaching (Rand McNally & Comp., Chicago, 1973, str.: 1041—1052);

Doyle, K. O., Whitely, S. E.: Student ratings as criteria for effective teaching (American Educational Research Journal, Vol. XI, N. 3/1974);

Grush, J. E., Costin, N. F.: The student as consumer of the teaching process (American Educational Research Journal, Vol. XII, N. 1/1975);

Frey, P. W.: Comparative judgement scaking of student course ratings (American Educational Research Journal, Vol. X, N. 2/1973);

Linski, A. S., Straus, M. A.: Student evaluations, research productivity and eminence of college faculty (Journal of Higher Education, Vol. XLVI, N. 1/1975)

[19] Več o rezultatih proučevanja študentskih anket v: 1, str.: 240—245. Seveda imamo ob prebiranju teh tujih izkušenj lahko tudi pomisleke, saj so to raziskave, ki govorijo o problemih v nekem drugem družbenem kontekstu, v katerem izvajajo študentske ankete in jih tudi proučujejo. Pri tem ne mislimo na politične razlike, ampak predvsem na možnost številnih okoliščin, ki se lahko kažejo v metodoloških nedoslednostih pri izvajanju anket npr. pri nas, kar seveda potegne za seboj vprašanje veljavnosti njenih rezultatov oziroma primerljivosti tujih izkušenj iz raziskovanja študentskega anketiranja z našim študentskim anketiranjem oziroma željo, da izvemo nekaj več o študentskih anketah.

[20] po: 1, str.: 246—257

[21] Računalniški center Univerze v Mariboru je v tem šolskem letu kupil programski paket SPSS (statistični paket za družbene znanosti), ki ga uporabljajo po vsem svetu v družboslovnem raziskovanju. Če bi se kdo resno lotil dela na študentskih anketah, bi mu lahko ta novost v RCU še kako prav prišla. Na Centru za razvoj univerze v Ljubljani pa imajo tudi zbrane podatke, katere fakultete v Ljubljani že uporabljajo računalnik pri obdelavi anket.

[22] 1, str.: 256

Nadaljevanje zgodbice o učitelju, ki je namesto sebe poslal svojega asistenta brat svojo skripto pa je, da so na . . . fakulteti, ko jim je »bilo namignjeno«, da bi »morda kazalo prof. dr. ing. x-a opozoriti na nekatera spoznanja pedagogike, didaktike ali vsaj metodike«, če že ne drugače, pa vsaj preko dekana, odgovorili, da bi prav dekan »moral popraviti to malenkost v svojem lastnem delu . . .« (prim.: 4, str.: 20).

[23] Mednarodna raziskava University Graduates: Their Training and Conceptions of Life — FORM projekt predstavlja proučevanje dolgotrajnih učinkov visokošolskega izobraževanja na oblikovanje odnosa študentov do izobraževanja, poznejšega poklicnega udejstvovanja, ter do širših družbenih pojavov, hkrati pa spremlja splošni spoznavni in socialni razvoj študentov. Zastavljena je tako, da spremlja razvoj posameznih študentov od njihovega vstopa na univerzo do zgodnjih obdobij življenja po diplomi. V projektu sodelujejo raziskovalne skupine iz Avstrije, Zvezne republike Nemčije, Velike Britanije, Nizozemske, Poljske, Švedske in Jugoslavije. Pri nas ima projekt delovni naslov »Izobraževalna pot in sistem vrednot študentov« in spremlja vzorec študentov ljubljanske univerze, ki so se vpisali v prvi letnik v študijskem letu 1977/78.

[24] 1/4 študentov npr. meni, da aktivno sodelovanje ni zaželjeno pri nobenem predmetu. Ob koncu študija je število še večje in bolj pesimistično.

UPORABLJENA LITERATURA

1 — **dr. Marentič—Požarnik, Barica:** *Prispevek k visokošolski didaktiki (Državna založba Slovenije, Ljubljana, 1978; str.: 238-257 in 259-264 (obsežna bibliografija!)*

2 — *Razgovori o visokošolski didaktiki (Center za pedagoško usposabljanje Filozofske fakultete Univerze Edvarda Kardelja in Center za razvoj Univerze, Ljubljana, 1979; str.: 9—34)*

3 — **Mihevc, Bogomir:** *Uporaba študentskih mnenjskih anket o pedagoški usposobljenosti visokošolskih učiteljev in o organizaciji študija, Gradivo I (Center za razvoj univerze, Ljubljana, oktober 1976)*

4 — **Mihevc, Bogomir:** *Uporaba študentskih mnenjskih anket o pedagoški usposobljenosti visokošolskih učiteljev in o organizaciji študija, Gradivo II (Center za razvoj univerze, Ljubljana, januar 1980)*

5 — **Kump, Sonja:** *Položaj študenta v izobraževalnem procesu (Teorija in praksa 7—8/1982; str.: 957—965)*

6 — **Kump, Sonja:** *Mnenja študentov in diplomantov v visokošolskem izobraževanju (material Centra za razvoj univerze v Ljubljani)*

7 — *Izobraževalna pot in sistem vrednot študentov, II poročilo (Center za razvoj univerze, Ljubljana, 1980)*

8 — **Skupina avtorjev:** Študentsko gibanje 1968—72 (Krt 4, Ljubljana, 1982)

9 — Dokumentacija univerzitetne konference ZKS (Komite univerzitetne konference ZKS Ljubljana, april 1968)

10 — Prvih deset točk študentskega programa (skica za program skupnosti študentov ljubljanske univerze), Predlog (Ljubljana, marec 1969)

11 — ***Arsić, Mirko in Marković, Dragan R.:*** *»68. — studentski bunt i društvo« (Istraživačko izdavački centar SSO Srbije, Beograd, 1985, II. dopolnjena izdaja)*

OBLETNICI OZN V POZDRAV IN IZZIV

ORGANIZACIJA ZDRUŽENIH LJUDI IN DRUGE SANJE

»Dobro,« sem rekel. »Razloži tole. Rad bi te slišal. Povej mi, zakaj več ne potrebujemo držav.«

»Države, ki jih imate zdaj — nacionalne države — te niso bile narejene za uporabo. Obstajajo, da se bojujejo z drugimi državami.«

»To ni res.«

»Res je. Pomisli. Od vsega denarja, ki ga vaša država porabi, koliko gre za vojno in koliko se ga res uporabi?«

»Okoli šestdeset odstotkov za vojno. A to ne —«

»Prosim. To je šestdeset odstotkov sedaj, ko imate le majhno vojno. Kadar imate veliko vojno, koliko je tedaj?«

»Devetdeset odstotkov. Morda več, a to nima nobene zveze s stvarjo. V miru ali vojni dela nacionalna država stvari, ki jih nihče drug ne more opraviti. Sedaj me pa vprašaj, kaj so te stvari.«

»Da. Vprašujem te.«

To je odlomek iz stare znanstvene fantastike, novele Rule Golden (Pravilo zlato) Damona Knighta, iz leta 1954. Krivoverec je predstavnik galaksije, ki je prišel spremenit človeško naravo. **»Večina mladih ljudstev ubija . . . a poskusite razumeti, to ni edini zakon . . . Ubijanje zapravi veliko časa.«**

Zdi se, da se lahko vsi strinjamo, da je ni tako dobre stvari, da ne bi mogla biti še boljša in da je na tem svetu veliko slabega. Če pa se razgledamo po iskanju poti v drugačne svetove, hitro opazimo, da sta utopija in utopično v naši kulturi ponavadi rabljena pejorativno, najbrž tudi zato, ker je svet videl toliko utopij, ki so bila zdravila, hujša od bolezni, pa toliko sanj, ki so jih bodisi zadušili ali pa so se same spremenile v more. Težko je sprejeti mnenje, da so ljudje lahko že od začetka vede zlobni, ne moremo pa zanemariti neumnosti, neobveščenosti, naglice, nezanimanja, šibkosti, ki vse lahko povzročijo zlobna dejanja in na koncu naredijo zlobnega človeka in zlobne strukture — kot skupine ljudi in skupine pravil igre. Videli smo upanja, ki so se spremenila v more, oktobrska revolucija naj bo primer. Upanja, ki so jih zatrli, poljska Solidarnost (ime je prav anarhistično, morebiti je tudi ta (pra)strah kaj prispeval k izidu). Upanja, ki so se iztekla, izgubila vizijo — Gandhi je že dolgo mrtev, Indija ima vojsko in bombo in atomska energija jo bolj zanima od sončne; upanja, ki jim niso dali priložnosti, še ne, ker so bila preveč drugačna in nova, recimo O'Neillov načrt za deželo na L5 pred koncem stoletja.

Gotovo je še kak drug razlog, da je utopija postala pejorativen izraz. Utopično mišljenje je iskanje boljšega, ali vsaj drugačnega, in vsebuje željo po spremembi, ta pa nikoli ni bila všeč vsem. Previdnost je dobra stvar, a slep strah je nekaj drugega, in pomanjkanje domišljije tudi.

Zdi se, da ni čisto dobro, če je utopija pejorativna beseda. To spodbuja lenobo; veliko drugačnih misli se da tako zlahka zavreči, s posmehom, ker so drugačne. Zdi se, da ljudje, še posebno v krizi, pogosto potrebujemo vizijo, če hočemo iti naprej, sicer nam ostane le obup ali vegetiranje iz dneva v dan. Vztrajno, trmasto vizijo, upanje. ». . . kar manjka za sporazumevanje, je pomanjkanje vizije v partiji in vladnih krogih, in sicer vizije socializma. To, kar je sedaj, je samo vizija obrambe oblasti pred komerkoli in čemerkoli, četudi boljšim.« Aktivist Solidarnosti, oktobra 1981.

Če hočemo vedeti, kam, potrebujemo utopije, že kot miselne eksperimente, da ohranimo drznost razmišljanja. Miselni eksperimenti so nujni, še posebej, ker sociologija žal še ni eksperimentalna znanost, in v literaturi so včasih najprodornejši in najbolj realistični, z njenimi modeli različnih svetov.

Poskušajmo torej orisati situacijo na tem planetu, utopično pogledati, kaj bi bilo potrebno, da bi se stvari izboljšale in kakšen bi bil dober svet. Pri tem bomo zanemarili oceno zdrave pameti, ki jo tako rada podpira propaganda močnih, namreč, da se nič ne more spremeniti, vsaj nič bistvenega ne, sicer so pa vse spremembe itak le večno ponavljanje istega — no, v elementarni fiziki je včasih uporaben trik, da si predstavljamo, da se je sicer nepremična struktura, recimo kakšna piramida ali most, nekoliko premaknila, in potlej lažje vidimo, kakšne so sile med posameznimi delčki te strukture. Na koncu bomo nekoliko pogledali po eni od teh poti, s katerimi bi nepremično strukturo morda le lahko premaknili v željeni smeri. Kajti **Carl Sandburg** je nekoč pisal v zbirki Ljudje, da: *Močni zmagajo proti šibkim, /Močni izgubijo proti močnejšim./ In čez grenka leta in tuleče zime /Bo nesmrtni sen močnejši://Bo človek vedno človeku volk? /Kdo to pravi?/ Močnejši? /In kdo je močnejši?/ Kako dolgo bo ostal močnejših? (The People, Yes)*

Zdi se, da je ocena, da je za svetovno vojno, ali nekaj enakovredno slabega, v naslednjih nekaj desetletjih vsaj 30 % verjetnosti, dokaj konservativna. Težava je seveda vprašanje **koliko** so uporabne informacije, ki so nam dosegljive. Če še enkrat citiramo: *»Nekoč, ko sem bila mlada, sem zlahka verjela stvarem, tako verskim kot političnim; sedaj verjamem manj in manj. Sprašujem pa se o večjih . . . Mislim . . . da vemo zelo malo o tem, kaj se dogaja. Da o velikem delu tega, kar se dogaja, navadnim državljanom ne povedo, temveč ostane lastnina majhnih kast in hunt . . .«* **(Doris Lessing,** predgovor k The Sirian Experiments)

Najverjetneje smo pred novo stopnjo kvalitete oboroževanja, obenem pa v obeh blokih in večini dežel tega planeta vladajoče strukture nimajo rade vmešavanja iz ljudstva, bolj jim je všeč tveganje, da gre dežela, da gre svet k vragu. Ljudstvo je tu definirano kot vse, kar ni vladajoča struktura. Ena od stvari, ki povezujejo masivne nasprotnike na vzhodu in zahodu je prepričanje, da se nič ne more spremeniti, vsaj nič bistvenega ne. Tako in zato se je ameriška administracija s pritiskom, lažmi in ignoriranjem potrudila, da bi udušila mirovno gibanje, ki je s programom zaustavitve gradnje jedrskega orožja in specializiranih nosilcev (zero option, CI) pripravilo inteligentno in uporabno alternativo klasični igri. Na drugi strani so stvari pogosto še slabše, ker si država, to se pravi izvršilna in birokratska struktura, še bolj lasti božanske atribute in ji je vojna z lastnim ljudstvom rada ljubša od sprememb. Drugi simptomatičen primer je usoda fizika Saharova po eseju Napredek, sožitje in svoboda duha (prevod NR, 1968), tekstu, ki mu morda lahko očitamo naivnost, je pa vseeno premišljeno in pošteno delo z zanimivim programom za rešitev problemov planeta. Saharovov primer je še zanimivejši zaradi vprašanja odnosa znanstvenih delavcev in inteligence nasploh do sistema visoko policijske, močno militarizirane in pregovorno okorne države.

»Ne verjamemo, da je katerakoli skupina ljudi dovolj primerna ali dovolj modra, da bi lahko delovala brez nadzora in brez kritike. Vemo, da je edini način, kako se izogniti napaki, to, da se jo odkrije, da je edini način, da se jo odkrije, svoboda vprašanj. Vemo, da bo v tajnosti neodkrita napaka cvetela in se širila.« (J. R. Oppenheimer)

Kakšen je svet, vemo. To je en svet, stvari pa precej spominjajo na nekdanjo Nemčijo. Dežela razdeljena na krdelo bolj ali manj tiranskih fevdalnih državic, ponavadi sprtih med seboj. Tukaj najbrž malo pretiravam, verjetno še kje; včasih pa sem gotovo preveč blag. Nekaj stvari je najbrž novih. Še vedno prevelika rast populacije, posebno v družbah, kjer že obstoječe množice ljudi ne morejo upati na dostojno življenje. Naraščajoča industrijska polucija, ki je meje posebno ne ganejo. Silna količina človeškega dela in energije, zapravljena za narodno obrambo pred drugimi narodi, ki spet zapravljajo za svojo obrambo, pred sosedi, pred ljudstvom, pred bog vedi čem.

Zaradi vse te igrice grožnja z zaresno vojno in koncem civilizacije, morda celo življenja na zemlji. Tekmovanja, ki ovirajo napredek, namesto da bi ga pospeševala. Vizija, ki je ni, in plitva solidarnost. Omejitev gibanja informacij in ljudi zaradi koristi držav. Indoktrinacija v vlogi učenja. Marsikje, (ali kar povsod?) strah, ki duši svoboden pogovor, celo mišljenje, in jemlje življenju vrednost. Vladajoče strukture brez smisla za humor in še brez kakšne druge lepše lastnosti, ljudje v njih izbrani zaradi krepkih komolcev, namazanega jezika in dobrega nosu za strupe. Vsi to vemo in navajeni smo že.

Če slaba stvar obstaja dovolj dolgo, ji to nadene videz pravilnosti in marsikdo jo zato zagovarja in brani. Priznati je treba, da so stvari boljše, kot so bile v začetku stoletja — nacionalna država s svojo suverenostjo ni več tako bleščeča svetinja, ki jo je treba histerično varovati, zastave in parade imajo manj oboževalcev in zdi se, da se je okrepil del populacije, ki mu je dokaj vseeno, kateri cesar vlada. Morda je to optimistično gledanje, kajti očitno je še v izobilju ljudi, ki jim ugaja ideja o prelivanju krvi za blagor domovine, **čeprav ni čisto jasno, kaj domovina sploh je** — razen ideje v glavah ljudi. Lahko predpostavimo, da so domovina hribi in doline, ampak hribi in doline so hribi in doline, tukaj ali na drugi strani meje in bili so hribi in doline davno, preden jih je kdo na bolj ali manj emotiven način imenoval svojo lastnino. Druga možnost je, če rečemo, da je domovina skupen izraz za cesarja, sodnika in žandarja pa še nekaj podobnih karakterjev.

Tradicionalno vojske niso bile čisto slaba stvar in tudi o vojnah bi lahko rekli kaj dobrega. Vojske so zahtevale zanesljivo tehnologijo in včasih spodbujale njen napredek. Posebno v krizah so se včasih lotile prav zanimivih problemov, s katerimi se civilna raba še ne bi upala spopasti. Pomagal jim je vsekakor občutek v ljudeh, da gre tu zares, da gre za življenje in obstoj. Priskrbele so delo segmentu populacije z določenimi lastnostmi, včasih ljudem, ki bi drugje lahko naredili še več škode. Ker so odločale o obstoju držav in družb, so zahtevale določeno kompetentnost in so tako odpirale eno redkih možnosti za uveljavitev ljudi iz nižjih slojev, vsaj v krizi. Ljudem so včasih dale nekaj zanimivega v življenju. Vojaške dejavnosti so bile do neke mere koristne kot naravni izbor — država, katere politično ekonomski sistem je bil opazno slabši od sosednjih, je lahko zaradi tega izgubila vojno, kar je utegnilo prinesti spremembe, ali pa njeno uničenje. (2) Vojne so pomenile pretok idej in genov. **Posebno izgubljene vojne so koristne,** ker pretresejo družbo in podro ustaljene splete zvez in obredov, postopkov, kako je treba delati stvari, privilegijev, morda dajo celo nekaj občutka skupnosti. (3) Tudi o državah moramo reči kaj dobrega. Državne meje do neke mere omejujejo širjenje nalezljivih bolezni in potreba po tihotapljenju čeznje morda le zavira pretok orožja in mamil. Množica držav pomeni, da je hkrati v teku več eksperimentov, da se preizkuša več oblik politično ekonomskih sistemov. Pri več državah je tudi več verjetnosti, da bodo nekatere znosne. (Če bi bila na svetu ena sama država in bi bila ta tiranija —) Več manjših enot je tudi boljših, ker sta si oblast in ljudstvo vseeno bližje, v manjšem sistemu so spremembe lažje. Gotovo bi lahko rekli še kaj dobrega.

Žal pa moramo priznati, da vojne več niso varne, vsaj odkar lahko resno, trajno škodijo življenju na Zemlji. Če gledamo politične spremembe zgolj v zadnjih dvesto letih, moramo priznati, da bi bilo prav neumno uničiti svet zaradi tekočih sporov.

Priznati moramo tudi, da je vojska klasične oblike, s posebnimi oblekami, ki so pogosto zgolj obrednega značaja, ustreznimi nenavadnimi običaji in ločenim življenjem od ostale populacije, da je takšna struktura precej neokusna in je videti tudi precej neumna. Pri tem so še potencialno močan instrument indokrinacije mladih ljudi, posebej kadar so obvezne, in to je vsega obžalovanja vredno. Zaradi svoje odtujenosti in škode, ki jo lahko povzročijo, so potencialna nevarnost demokraciji v lastni državi. V opravičilo priznajmo, da je iracionalni sistem obnašanja morda delno upravičen zaradi iracionalnosti namena.

Poglejmo, kakšen svet bi želeli, potem bomo skušali pretehtati poti, ki bi lahko vodile tja.

Zdi se, da bi to moral biti en svet, kakor so atomski znanstveniki govorili od Hirošime dalje. Planet je en sam razmeroma zaprt sistem (če vštejemo sončne žarke in sile, ki povzročajo plimo, meteoriti za sedanjo diskusijo niso pomembni), vse podenote pa so povezane med seboj. Spremembe v eni vplivajo na druge. Nemški kisli dež uničuje švedska jezera, ameriške kemikalije se nabirajo v arktičnem ledu, itd., itd.

Spretnost v pobijanju je dovolj razvita, da je vsaka večja vojna nevarna za obstoj civilizacije, izkušnje pa kažejo, da tudi omejene vojne prinašajo samo škodo ali v najboljšem primeru izgubo. Časi, ko so se vojne državam splačale, so minili, vsaj zaenkrat. Težava je v tem, da tradicionalno misleča vojaška in politična hierarhija ni pripravljena priznati, da bi bil čas za spremembo politične paradigme, ker se klasična uporaba sile več ne splača. Morda je svet preveč nor, da bi si to upali. Situacijo otežuje še simbolični pomen nacionalnih oboroženih sil za narodno suverenost, sicer arhaičen pojem, ki je v marsičem korenina zla, toda velik del populacije je nanj še vedno emocionalno navezan, zaradi navade in vzgoje. Del populacije, ki mu je veeno, kateri cesar vlada, in si to upa priznati, je ponavadi pretenek in pretih, da bi imel resen vpliv. Tako silni stroški za te nekoristne simbole osiromašujejo družbe, ko se gore materiala, energije in strokovnega dela zapravljajo za nič in zopet nič. Obstoj suverenih držav pomeni stalno grožnjo svobodi znanstvene informacije, kar bi v svetu, tako odvisnem od znanosti kot je naš, že samo lahko zadostovalo za razmišljanje o spremembi. Ne moremo reči, da je zdravo stanje, če lahko vladajoča struktura (to je množica ljudi) pod zaščito ideje suverene države *(kar med drugim pomeni lojalno pripravljenost državljanov, da ubijajo in se dajo ubijati)* izvaja teror nad lastnim ljudstvom in si sproti šiva zakone, da upraviči svoje početje.

Pa vendar, kakor so tiranije ali medsebojna pobijanja, ki počasi preidejo v navado, kot vidimo to zadnja leta v Libanonu, Čadu, marsikje, kakor je tako početje odbijajoče in vzbuja željo, da bi se nekaj storilo proti temu, tako je očitno, da je vmešavanje zunanje države v situacijo le slabo zdravilo, tako zato ker plemenska tradicija narekuje ljudem, da si ne dajo določati usode od zunaj, kot zato, ker tuja država, to se pravi tuja vladajoča struktura težko deluje povsem nesebično in pošteno. Alternativa temu bi morala biti OZN, ampak ta je bila oblikovana kot skupnost vladajočih struktur in temu ustrezno rada spominja na Društvo narodov, čeprav moramo ceniti učinkovitost in koristnost specializiranih agencij, ki pa končno pripadajo OZN kot nadnacionalni, svetovni skupnosti in ne kot ohlapno povezani množici držav.

Potrebovali bi možnost, da damo deželo, recimo Libanon, Afganistan, Južno Afriko, po sodnem sklepu **pod nekajletno prisilno upravo** svetovne organizacije, ki bi morala imeti dovolj ugleda, zahtevo po prisilni upravi z utemeljitvijo pa bi lahko vložil vsak prebivalec sodišču, ki bi očitno tudi moralo biti neodvisno. Uprava bi morala biti časovno omejena, lahko bi imeli nekaj kategorij, npr. pol leta, leto, dve, pet let, čas bi izbralo sodišče, med dvema prisilnima upravama bi bil potreben določen zajamčen interval, recimo leto dni. Stroške bi nosila dežela, se pravi prebivalci, plačali bi jih z davki v obrokih čez daljše obdobje. Gotovo je, da bi bili stroški zanemarljivi v primerjavi s stroški državljanske ali zunanje vojne, ker pa bi

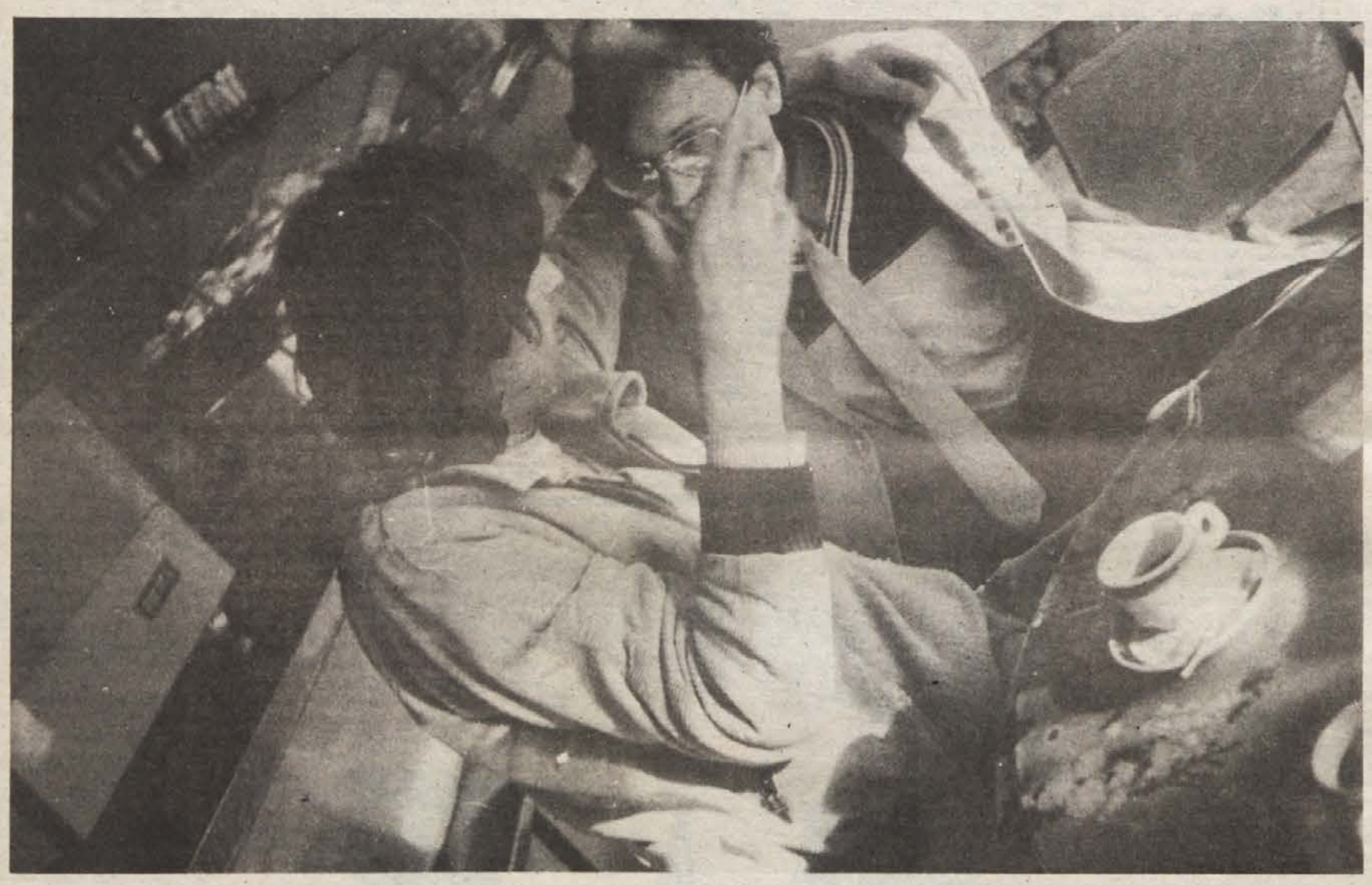

U(S)MERJENO DOBRODOŠLI

• **NAMESTO POZDRAVA . . .**

Odločili ste se — kot bruci — prestopiti prage učenosti. Ste polovična generacija usmerjencev, pričakala vas je usmerjena Univerza . . ., zato vam želimo uspešno akademsko življenje. Nekdo je dejal: »Prva naloga mladine je UČITI SE!«. Toda nikar ne mislite, da se študentsko življenje odvija samo na relaciji predavalnica—Univerzitetna knjižnica. Na svetu je še kup lepih in koristnih stvari, ki jih morate v svojih študentskih letih opraviti. Že res, da se ubadamo s problemi prehrane, bivanja v ŠD, boju za višje štipendije, da so tukaj izpiti in kolokviji — toda v mestu ob Dravi je še 61 kulturnih hramov, kjer lahko vse prej naštete tegobe utopite in kjer se »razjasni« srce in oko . . .!

V brucovski prilogi na kratko predstavljamo Univerzo in njene obštudijske dejavnosti. Predstavljene so vse oz. skoraj vse, razen naše in vaše KATEDRE. Želimo, da bi jo spoznali skozi naše delo in ne le po naši predstavitvi.

Zato berite in naročite KATEDRO!!!

Prilogo za bruce pripravil
Gorazd Zupan

ZGODOVINA MESTA MARIBOR IN ŠOLSTVA V MARIBORU

Nastajanje mesta Maribor sodi v srednji vek. Zgodovinski zapisi ga kot naselje omenjajo leta 1164, kot trg 1209 in kot mesto leta 1254. Pomembnejši razvoj se je pričel v XVII. stoletju, in sicer sta ga pogojevala razvoj trgovine in obrti, bistveno pa je Maribor napredoval, ko je bila zgrajena železnica (1846).

Maribor, danes drugo največje mesto v SR Sloveniji in metropola severovzhodne Slovenije, je dolga stoletja životaril v senci deželnega mesta vojvodine Štajerske, nemškega Gradca, ki je bil še predvsem od druge polovice preteklega stoletja eno od najbolj ekspanzivnih središč velikonemštva in njegovega prodora proti vzhodu. Maribor je kot deželnoknežje mesto zmagal v tekmi (t. j. vinska vojna) s solnograškim Ptujem. Leta 1752 je postal Maribor sedež okrožja za pokrajino med Muro in Dravo, leta 1850 pa sedež okrožja s šestimi okrajnimi glavarstvi za pokrajino med Muro in Savo (slovenski del vojvodine Štajerske). Sicer pa je prinesla prednost Mariboru v dobi merkantilizma oživljenja cestna zveza Dunaj—Trst in še posebej dvotirna južna železnica Dunaj—Maribor—Ljubljana—Trst, ki je dosegla Maribor že leta 1846. Leta 1860 zgrajena že-Elezniška proga Pragersko—Ptuj—Madžarska in leta 1863 zgrajena železniška proga Maribor—Celovec sta odprli mariborski trgovini pot proti vzhodu. K napredku mesta je prispevalo tudi dravsko splavarstvo. Tako se je Maribor razvil v pomembno gospodarsko središče že na prelomu stoletja; med obema vojnama pa je zaradi močne tekstilne industrije dobil vzdevek »jugoslovanski Manchester«.

V kulturnem pogledu je bila v starejšem obdobju pred Mariborom njegova okolica. V falskem gradu so šentpavelski benediktinci postavli manjši samostan in v njem organizirali v letih med 1628 ali 1626 do 1635 ali 1638 filozofski študij za benediktinske redovnike, torej neke vrste višjo filozofsko šolo. V bližnjih Rušah pa je ruški župnik Juirij Kozina že leta 1645 ustanovil vsakomur dostopno srednjo šolo. Delovala je po učnem načrtu jezuitskih gimnazij in je imela kasneje tudi do 200 dijakov. Mariborski meščani so začeli boj za lastno gimnazijo že leta 1621, vendar je začela jezuitska gimnazija v Mariboru delovati šele leta 1758. Njen nastanek pa je po 113 letih delovanja zaprl vrata ruške gimnazije.

V začetku 19. stol. se je začela akcija (pripisujejo jo dr. Andreju Kavčiču) za ustanovitev filozofskega študija v Mariboru.

Dvorni odlok z dne 26. julija 1810. leta ukazuje, da se ustanovi v Mariboru filozofski učni zavod, ki so ga pri nas imenovali licej. Razne spletke šentpavelskega opata Sekovskega in krškega škofa (ustanovitev liceja v Mariboru so povezovali s pobudo za prenos sedeža lavantinske škofije v Mariboru), so akcijo zavrle in tako je ostal slovenski del Štajerske še naprej navezan na Gradec.

Narodno zavedna slovenska duhovščina je leta 1848 ponovno sprožila vprašanje prenosa sedeža lavantinske škofije iz Šent Andraža v Maribor, vendar je to uspelo šele Antonu Martinu Slomšku, ki je 4. septembra 1859 to opravil s slovesnostjo. Vzporedno s prizadevanji za prenos sedeža škofije je potekala tudi borba za ustanovitev lastnega slovenskega bogoslovja, ki bi naj po Slomškovih hotenjih pomenila temelj slovenske univerze. 14. oktobra 1859 je bilo slovensko bogoslovje v Mariboru slovesno odprto in s tem je dobilo mesto prvi visokošolski zavod. Tako je ostalo polnih sto let. Ta visokošolski zavod je postal pomembno središče slovenske narodnostne, kulturne in znanstvene misli na slovenskem Štajerskem (Ignacij Orožen, Anton Aškerc, Ksaver Meško, dr. Avguštin Stegenšek, dr. Franc Lukman, dr. Fran Kovačič, da naštejemo le nekatere).

USTANOVITEV VISOKOŠOLSKIH ZAVODOV IN UNIVERZE V MARIBORU

8. septembra 1959 je Izvršni svet LRS s posebno uredbo določil Maribor za sedež na novo ustanovljene Višje komercialne šole. Njej so sledile še Višja tehniška, Višja agronomska, Višja pravna in Višja stomatološka šola ter Pedagoška akademija. Tako je postal Maribor s šestimi visokošolskimi zavodi močno visokošolsko središče.

Na osnovi doseženih rezultatov in po temeljitih pripravah so 18. septembra 1975 slovesno razglasili Univerzo v Mariboru.

Visoko šolstvo v Mariboru je začelo delovati v času poizkusa temeljitejše vsebinske in organizacijske reforme visokega šolstva v Jugoslaviji, ki je bila spodbujena z ugotovitvijo, »da so v visokem šolstvu izostalenujne spremembe, ki bi ga spravile v sklad z našim splošnim družbenim, gospodarskim, političnim in materialnim razvojem«. V republiškem izvršnem svetu so prisluhnili agrumentiranim pobudam Maribora za ustanovitev visokošolskih organizacij, hkrati pa so menili, da bodo z ustanovitvijo visokošolskih zavodov pospešili reformo tudi na ljubljanski univerzi. Prav tej konkurenčni poziciji je pripisati, da v primerjavi z ostalimi matičnimi univerzami ljubljanska v Mariboru ni ustanovila nobenega oddelka ali fakultete. Visoko šolstvo v Mariboru se je ustanovilo in potem nadalje razvijalo povsem samostojno, samorasniško, zvesto sledeč temeljnim načelom takratne reforme, ki jih je dopolnjene prevzela v celoti sedanja zasnova reforme usmerjenega izobraževanja.

V mariborskem visokem šolstvu so izhajali iz načela: ne more biti dobrega in uspešnega šolanja strokovnih kadrov brez tesne povezanosti z gospodarskimi organizacijami in drugimi uporabniki. Prve učne programe so izdelali strokovnjaki iz prakse skupno z učitelji, ki so prav tako prišli iz vrst uspešnih gospodarstvenikov. Zvesti temu načelu so vsa petekla leta sproti preverjali ustreznost študijskih programov ter jih prilagajali razvoju stroke in potrebam porabnikov.

Novo ustanovljene višje šole so zasnovali na reformnem principu interznosti in stopnjevanosti študija ter ostali temu zvesti kot edino visokošolsko središče v Jugoslaviji do današnjih dni. Pri tem so višje šole vedno opredeljevali kot prvo stopnjo visokošolskega študija in v zvezi s tem vztrajno branili njihovo pravico do raziskovalnega dela ter zahtevali od učiteljev, razen reelekcije, tudi da obogatijo svoje izkušnje iz prakse s sistematičnim študijem teoretično in si pridobivajo akademske nazive magistrov in doktorjev znanosti. Takšni usmerjenosti je pripisati, da je že leta 1975 sodelovalo v pedagoškem procesu 123 doktorjev znanosti in 97 magistrov ter specialistov, kar je največ od vseh mlajših univerz v Jugoslaviji; da ima Univerza v Mariboru med vsemi univerzami edina opredeljena stopnjevanje študija kot organizacijski pristop, da odhaja večina diplomantov prve stopnje na delo, kjer se dobro uveljavljajo; da niso formirale v okviru univerze fakultete temveč visoke šole.

V nasprotju s tistimi, ki so študij ob delu in iz dela ocenili kot koncesijo primitivnosti, so v Mariboru dojeli njegov izredni družbeni pomen ter z organizacijo raznih oblik študijske pomoči približali visokošolski študij zaposlenim. To pa je za mnoge delovne organizacije pomenilo edino dejansko možnost za izboljšanje njihove poklicne strukture. Ves čas so predstavljali študenti ob delu večino študentov, s tem pa se je uresničevala tudi sedanja reformna zahteva, da naj postane študij ob delu prevladujoča oblika visokošolskega študija. Doseženi delovni uspehi in novi zakon o visokem šolstvu so omogočili, da so visokošolski delavci in študentje maja 1975 sprejeli »Samoupravni sporazum o združitvi v Univerzo v Mariboru«. Skupščina SR Slovenije je ta sporazum 2. julija 1975 z odlokom potrdila in tako je bila Univerza v Mariboru, druga univerza v SR Sloveniji in 14. v SFR Jugoslaviji, pravno formalno ustanovljena.

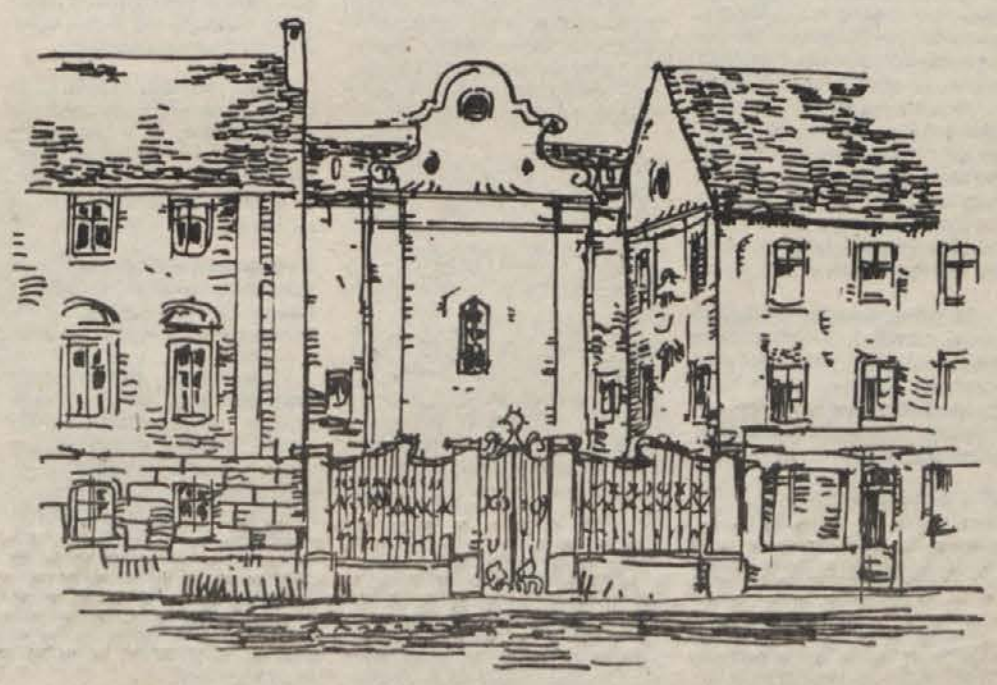

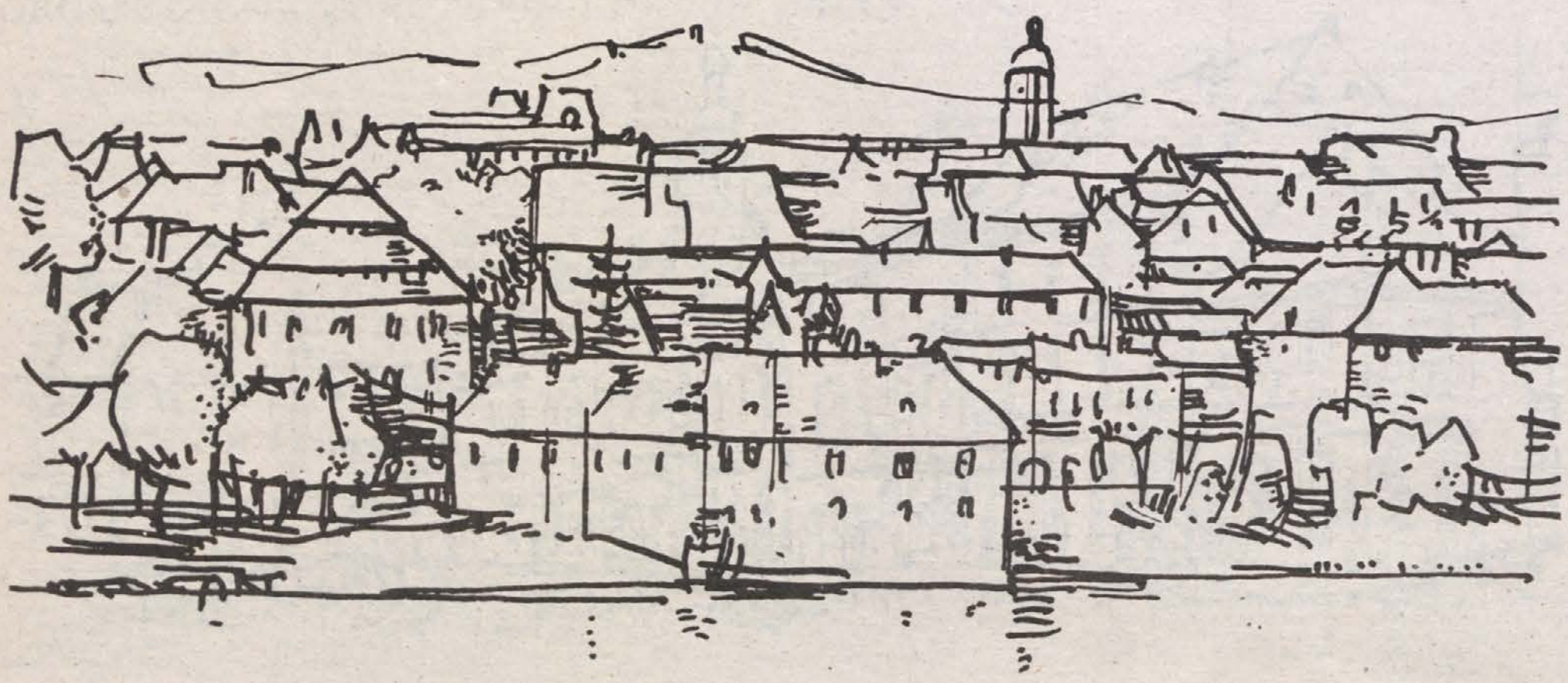

VISOKOŠOLSKE DELOVNE ORGANIZACIJE MARIBORSKE UNIVERZE

Rektorat
Univerze v Mariboru
Krekova 2, tel.: 22-281
Rektor: dr. Dane Melavc
Prorektor-študent: Marinka Jerman
Univerza v Mariboru je bila ustanovljena 2. julija 1975.

VEKŠ (Visoka ekonomsko komercialna šola)
Razlagova 14 in 20, tel.: 28-261
Dekan: dr. Leo Guselj
Prodekan-študent: Alenka Štandekar

Poleg TF je najstarejša mariborska visokošolska ustanova. Deluje 26 let, dvostopenjski študij na njej pa poteka že 11. leto. Razdeljena je na TOZD za ekonomsko komercialne vede, ki obsega študijske smeri notranja menjava, mednarodna menjava, turizem ter transport in logistika. V TOZD-u ekonomsko organizacijskih ved pa so usmeritve bančništvo, poslovne finance, računovodstvo, organiziranje združenega dela, poslovna informatika ter analiza in planiranje.

V prvem letu študija je program enoten za vse študente, ki se nato ob vpisu v 2. letnik odločajo za eno izmed študijskih smeri. Ker je način študija stopenjski, si pridobi študent po dveh letih in opravljeni diplomi naziv ekonomist ustrezne smeri, po štiriletnem pa lahko doda še naziv diplomirani. Šola organizira za vse smeri tudi podiplomski študij, z možnostjo pridobitve naziva magister in doktor — a do tja je še zelo daleč!

Poleg rednega organizira šola tudi študij ob delu in iz dela v Mariboru, Celju, Ljubljani, Kopru, Slovenj Gradcu in Novem mestu. V skladu s svojim raziskovalnim programom ter potrebami uporabnikov šola organizira in opravlja raziskovalno dejavnost na področju ekonomske politike, financ, gospodarskega prava, kvantitativnih ekonomskih analiz, ekonomike, organiziranja in informatike poslovnih sistemov, politične ekonomije, prometa blaga in storitev in tehnologije.

Ob vsem tem je na VEKŠ-u dokaj razvita tudi izdajateljska dejavnost, saj redno izdajajo Obvestila VEKŠ in revijo Naše gospodarstvo ter občasne publikacije (zbornike referatov, učbenike, skripta . . .).

TF (Tehniška fakulteta)
Smetanova 17, tel.: 25-461
Dekan: dr. Alojz Križman
Prodekan-študent: Barbara Klarič

Do pred pol leta je bila Tehniška fakulteta bolj znana pod nazivom VTŠ, a je kot prva v sestavi mariborske univerze naredila korak naprej — postala je fakulteta.

Vzgojno izobraževalna in raziskovalna dejavnost fakultete je organizirana v štirih temeljnih organizacijah:

1. STROJNIŠTVO
Obsega tako področje strojništva kot tekstila. Usmeritve na strojništvu so sledeče: konstrukcijsko-motorska, konstrukcijsko-transportna, konstrukcijsko-energetska, konstrukcijsko-računalniška, proizvodna tehnologija in obdelovalna tehnologija. Tekstilci pa se lahko odločajo za smeri tekstilne ali konfekcijske tehnologije.

2. ELEKTROTEHNIKA
Študij je organiziran na naslednjih usmeritvah: — področje energetike (proizvodnja in prenos, industrijska elektrotehnika), — področje elektronike (informatika in računalništvo, avtomatizacija elektromehanskih pretvornikov, avtomatizacija tehnoloških procesov, avtomatizacija elektroenergetskih sistemov)

3. GRADBENIŠTVO
Študij je organiziran na gradbeno operativni in gradbeno komunalni usmeritvi.

4. KEMIJA
Na tej smeri se vsi izobražujejo po enotnem programu — kemijska tehnologija.

Diplomanti dobijo po končanem študiju naziv diplomirani inženir ustrezne stroke. Centri za študij ob delu so še v Celju, Titovem Velenju, Kranju, Murski Soboti, Trbovljah in Ravnah.

Visoka šola za organizacijo dela, Kranj
Prešernova 11, tel.: (064) 22-834
Dekan: dr. Jože Florjančič
Prodekan-študent: Petra Puhar

Kot visoka šola deluje 11 let, njeni začetki pa segajo v leto 1956, ko je bil ustanovljen Zavod za preučevanje organizacije dela in varnost pri delu. Ukvarja se s teorijo in razširitvijo organizacije proizvodnje, računalništva, kadrov, izobraževanja in zdravstva.

Študij je organiziran v proizvodnih, računalniško informativnih, kadrovsko izobraževalnih in zdravstvenih sistemih. Poudarek na I. stopnji je na operativnem izvajanju dela, na II. stopnji pa na preučevalnem, projekcijskem izvajanju organizacije dela. Organizator dela preučuje in oblikuje nove ali že utečene postopke na področju proizvodnje, uporabne računalniške obdelave, kadrovskih in izobraževalnih ter zdravstvenih služb. Načrtuje kapacitete, gradiva, sredstva in kadre ter pripravlja dela, načrtuje vodenje in vzdrževanje postopkov ter elemente merjenja (vrednotenja) dela.

Študij na III. stopnji je organiziran za področje organizacije proizvodnje, integralnega upravljanja kakovosti, kadrovskega izobraževanja in področja vrednotenja dela.

Centri za študij ob delu so še v Ljubljani, Mariboru, Celju in Brežicah.

Višja pravna šola
Mladinska 9, tel.: 27-851
Dekan: dr. Franc Pernek
Prodekan-študent: Dragan Sikirica

Ustanovljena je bila leta 1960. Vzgojnoizobraževalni program VPŠ je oblikovan v skladu s potrebami združenega dela in usposablja diplomante za opravljanje del in nalog pravnega značaja v OZD, samoupravnih skupnostih in drugih oblikah združevanja dela in sredstev. Diplomanti šole pridobijo naziv pravnik in lahko opravljajo manj zahtevna dela, npr. dela in naloge sekretarjev samoupravnih organov v OZD, referentov za kadrovska vprašanja, tajniške posle v OZD in samoupravnih skupnostih, manj zahtevne komercialne posle v komercialnih službah in podobno. Po končanem študiju lahko diplomanti nadaljujejo študij v III. letniku Pravne fakultete v Ljubljani.

Raziskovalna dejavnost na Višji pravni šoli je usmerjena predvsem v samoupravno in gospodarsko prakso, prav tako šola razvija svetovalno in založniško dejavnost ter izdaja učbenike in druge publikacije.

Razen rednega študija, ki se odvija v Mariboru, sta centra za študij ob delu še v Ljubljani in Postojni, kjer se lahko izpiti opravljajo le, če se prijavijo večje skupine študentov, sicer pa na sedežu šole v Mariboru.

Pedagoška fakulteta
Koroška c. 160, tel.: 27-961
Dekan: dr. Rudi Lešnik
Prodekan-študent: Dušan Jug

V letošnjem šolskem letu praznuje PF 25 let svoje ustanovitve. Je samostojna visokošolska delovna organizacija z visokošolskima temeljnima organizacijama Razredni pouk in Predmetni pouk. Šola vzgaja in izobražuje učitelje za razredni in predmetni pouk v osnovnih in drugih šolah skladno s programom vzgojnoizobraževalne dejavnosti v SR Sloveniji, razvija pa tudi raziskovalno in umetniško dejavnost.

PF sodeluje tudi z Visoko učiteljsko šolo v Szombathelyju, s katero izmenjuje lektorje slovenskega oz. madžarskega jezika. PF izvaja tudi programe za sistematično permanentno izpopolnjevanje učiteljev osnovne šole, programe za izpopolnjevanje pedagoških delavcev z višjo izobrazbo, ki si morajo pridobiti pedagoško-andragoško izobrazbo, in programe za stalno izpopolnjevanje na področju kulture, samoupravljanja, družbenopolitičnega dela, splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite ipd.

Program študija ob delu je enak programu rednega študija, traja tri leta in je organiziran na vseh smereh, razen na katedri za likovno vzgojo.

VAŠ (Višja agronomska šola)
Vrbanska 30, tel.: 22-641
Dekan: dr. Dolfe Cizej
Prodekan-študent: Branko Hlad

Ta šola je bila prav tako kot VPŠ ustanovljena leta 1960. Vzgojno-izobraževalna dejavnost šole je organizirana na Oddelku za tehnologijo s pospeševanjem kmetijstva z usmeritvami: poljedelstvo-živinoreja in sadjarstvo-vinogradništvo ter v Oddelku za kmetijsko strojništvo. Diplomanti prejmejo naziv kmetijski inženir ustrezne smeri.

V Oddelku za tehnologijo s pospeševanjem kmetijstva se študentje usposobijo za vodenje obratov oz. enot v OZD na področju kmetijstva (obrati za pridelovanje poljščin, obrati za pridelovanje sadja in grozdja) ter za pospeševanje kmetijstva v kmetijskih zadrugah.

Diplomanti Oddelka za kmetijsko strojništvo so usposobljeni za vodenje kmetijskih strojnih postaj in strojnih parkov v kmetijskih obratih družbenega ali zadružnega sektorja ter za organiziranje dela s kmetijskimi stroji.

Diplomanti tega oddelka se lahko zaposlijo tudi v OZD, ki proizvajajo kmetijske stroje. Razen v osnovnih dejavnostih pa se diplomanti VAŠ uveljavljajo tudi na drugih področjih, npr. v proizvodnji in prometu reprodukcijskega materiala za kmetijstvo, v upravnih službah ipd.

Vzgojnoizobraževalni programi poleg temeljnih znanj vsebujejo tudi družboslovna, sociološka, agrarno-ekonomska in agrarno-politična znanja. Tako je diplomant VAŠ kar najbolj pripravljen slediti vsem zapletenim procesom v našem kmetijstvu.

Raziskovalna dejavnost VAŠ poteka na področjih ekonomike kmetijstva, živinoreje, vinogradništva, sadjarstva, varstva rastlin ter kmetijske mehanizacije. VAŠ se tudi aktivno vključuje v programe strokovnega izpopolnjevanja svojih diplomantov, predvsem tistih, ki delajo v proizvodnji.

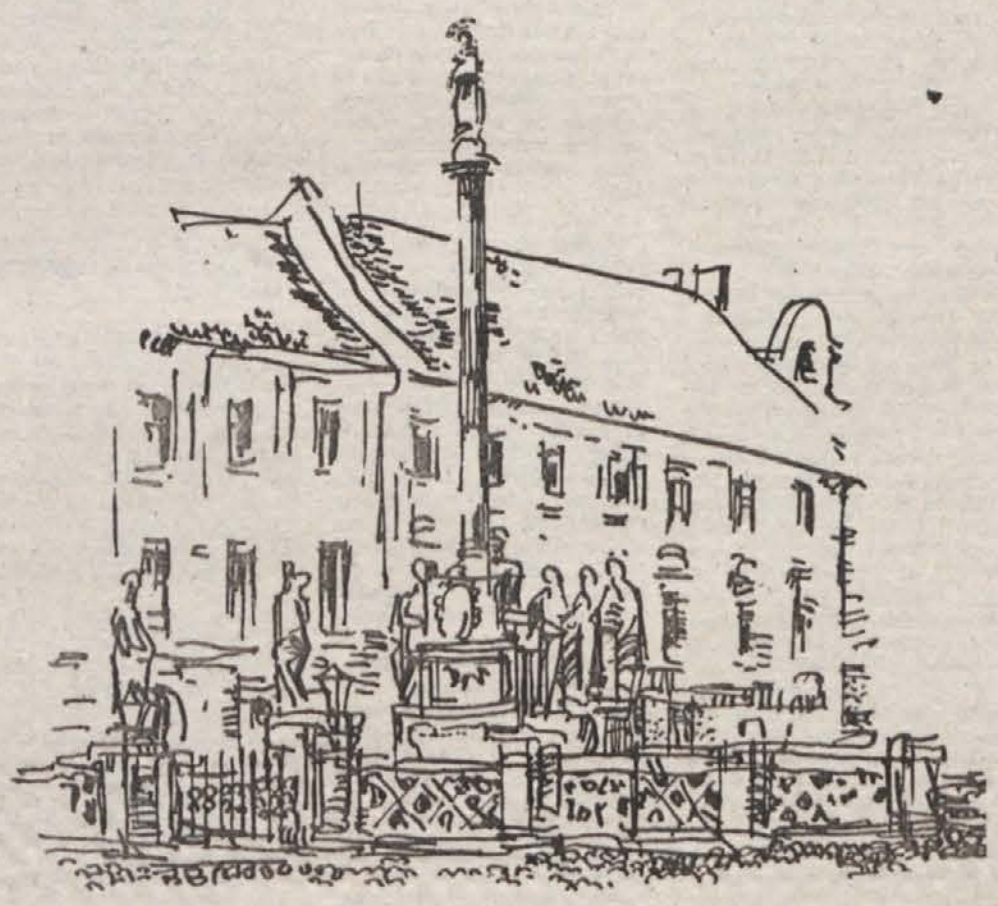

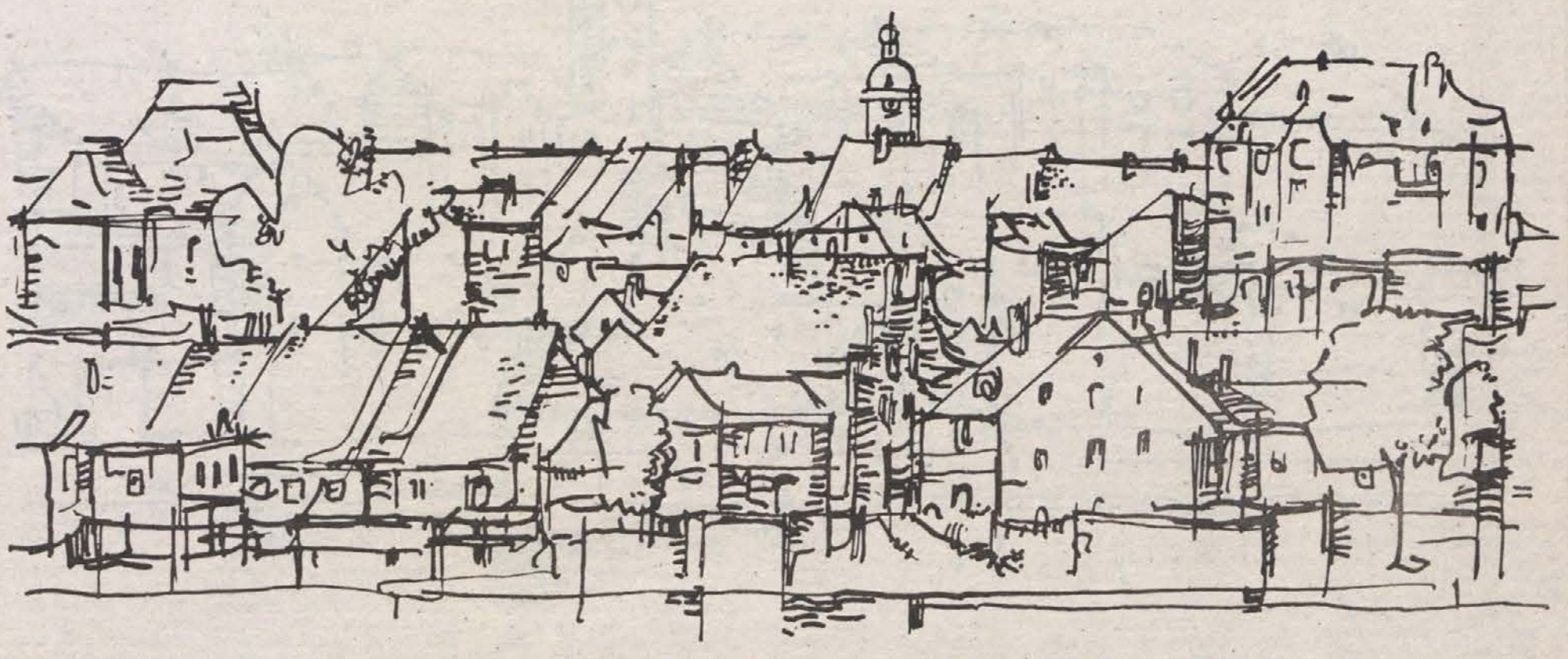

IAESTE (International ASsociation for Exchange of Students for Technical Experience) je mednarodna organizacija za izmenjavo študentov tehničnih strok, ki je konzulativno povezana z UNESCO in mednarodno organizacijo dela (ILO).

Ustanovljena je bila leta 1948 s ciljem, da omogoča študentom tehniških višjih in visokih šol širom po svetu pridobivanje in izmenjavo praktičnih izkušenj. Kot organizacija pa si prizadeva širiti prijateljstvo in razumevanje med narodi.

Danes v organizaciji sodeluje že skoraj 50 držav, medsebojno pa je bilo izmenjanih že 190.000 študentov.

Jugoslavija se je aktivno vključila v organizacijo leta 1952 in na praksi v tujini je bilo od takrat že več kot 7800 študentov. Sekcija IAESTE je bila leta 1974 ustanovljena tudi na Visoki tehniški šoli v Mariboru. Kljub začetnim težavam pa je delo danes uspešno in vsako leto se lepo število študentov odpravi na prakso v tujino. Koliko študentov bo odšlo v tujino je predvsem odvisno od tega, koliko tujih študentov bodo sprejele mariborske delovne organizacije.

Vsaka sekcija namreč dobi toliko praks v tujini, kolikor praks zagotovi za tuje študente.

Tako se vedno zgodi, da je več interesentov za odhod na prakso, kot pa je razpoložljivih mest. Pravico do sodelovanja na natečaju za odhod na prakso v tujino imajo vsi študenti TF, ki so končali vsaj drugi letnik, imajo zadovoljivo povprečno oceno opravljenih izpitov in aktivno obvlada enega svetovnih jezikov.

Prijave za odhod na prakso zbirajo že v jeseni predhodnega leta, prav tako pa je potrebno pravočasno zbrati zagotovila delovnih organizacij, da bodo v poletnih mesecih sprejele tuje študente na prakso.

Na osnovi zagotovil in prijav je nato izmenjava praks na mednarodnem kongresu organizacije. Ta je običajno januarja. Glede na število praks, ki jih dobi Jugoslavija, je nato delitev po posameznih sekcijah, ki so ustanovljene v posameznih univerzitetnih središčih.

Če vas mikajo potovanja in bi se radi vključili v delo organizacije se oglasite na Tehniški fakulteti, Smetanova 17, kjer ima sekcija svoje prostore, in tam boste dobili tudi vse ostale informacije.

AIESEC

AIESEC je mednarodna organizacija za izmenjavo študentov ekonomije. Ustanovljena je bila leta 1948 in danes že vključuje več kot 60 držav iz vsega sveta, med njimi je tudi Jugoslavija, njeno število pa se iz leta v leto povečuje. To je tudi največja študentska organizacija, katere glavni cilj je izboljševanje mednarodnega sodelovanja in razumevanja med vsemi narodi sveta. Preko praks, ki jih v različnih deželah sveta opravljajo študentje ekonomije, pa daje tudi pomemben prispevek k izboljševanju ekonomskih odnosov in je kot takšna kmalu prišla pod okrilje UNESCO in dobila tudi vso podporo OZN.

Ta grobi začetni oris nam daje predstavo, da je danes AIESEC v svetu zelo razširjen, dobro znan in cenjen. Njegova dejavnost pa se širi na vsa področja in tako lahko rečemo, da izgublja prvotni pomen in dobiva iz dneva v dan nove razsežnosti.

Svoj osnovni namen uresničuje AIESEC z izmenjavo študentskih praks. Ta poteka po recipročnem načelu, kar pomeni, da dobi prakso iz določene države v tujini toliko študentov, kolikor praks je zagotovljenih za tuje študente v njihovi državi. Menjava študentov poteka s pomočjo računalnika na vsakoletnem kongresu AIESEC. Od leta 1948, ko je bilo izmenjano 89 študentov, se je menjava v letu 1980 povečala na 4500, število pa še zmeraj raste.

Zanimanje študentov za prakse je vedno zelo veliko, saj jim takšna praksa daje možnosti za izpopolnjevanje tujega jezika, pridobivanje praktičnih izkušenj s področja ekonomije, spoznavanja tujih dežel, kulture . . .

Vendar pa ta osnovni namen AIESEC ne odseva samo v izmenjavi študentov, ampak tudi v raznih drugih oblikah aktivnosti kot so različni seminarji, kongresi, teme leta in razna srečanja na vseh nivojih. AIESEC dobiva tudi veliko podporo od raznih združb, organizacij in ustanov širom po svetu. Predvsem zadnja leta se razširja na področju reševanja sodobnih perečih problemov na ekonomskem področju. V ta namen organizira vsako leto novo »temo leta« (energetska problematika, mednarodna trgovina, mednarodno ekonomsko sodelovanje, . . .).

Jugoslavija je bila sprejeta v članstvo AIESEC leta 1952 in predstavlja danes po številu praks (letno čez 200) eno od najbolj aktivnih članic. AIESEC je organiziran v okviru ZSMJ na vseh večjih fakultetah ter višjih in visokih šolah po Jugoslaviji. Skupno deluje pri nas okoli 20 odborov AIESEC, njihovo delo pa koordinira nacionalni sekretariat v Beogradu.

Na VEKŠ v Mariboru deluje AIESEC že od leta 1962. Po skromnem začetku sodi danes ta odbor po številu praks in članov med najpomembnejše v državi. Dvakrat letno se srečujejo predstavniki vseh odborov na skupščini, kjer se analizirajo rezultati minulega dela in sprejemajo nove naloge, ki jih je potrebno izvršiti v bodoče.

Razen izmenjave praks se organizirajo tudi številni seminarji skupščine, diskusijski večeri s študenti, ki so bili na praksi v tujini. Posebnost AIESEC v Mariboru je tudi ta, da na VEKŠ vsako leto organizirajo v poletnih mesecih seminar o samoupravljanju za tuje študente in vse tiste, ki bi radi kaj več izvedeli o našem samoupravnem sistemu, pod vodstvom dr. Matjaža Muleja.

Seminar dobiva iz leta v leto večje razsežnosti in zanimanje zanj neprestano raste. Nenazadnje omogoča izmenjavo praks preko AIESEC tujim študentom pri nas, da izpopolnjujejo svoje teoretično znanje v naših delovnih organizacijah s področja ekonomskih ved, da spoznajo naš samoupravni družbenoekonomski sistem, našo deželo in način življenja v njej.

Od same prakse pa ima nenazadnje korist tudi sama delovna organizacija, saj je lahko takšen študent neposredni vir informacij o gibanjih v tujih gospodarstvih. Z večjim sodelovanjem delovnih organizacij v mednarodni menjavi je tudi omogočeno večjemu številu naših študentov opravljanje podobne prakse v tujini.

AIESEC ima svoje prostore na VEKŠ v Mariboru, Razlagova 14, tel.: 28-261.

ŠTUDIJ IN GLASBA

Študentska oddaja Študij in glasba je na sporedu Radia Maribor vsak ponedeljek ob 18.15 do 19. ure. Namen oddaje je obveščati študente o vseh zanimivih in pomembnih stvareh, ki se dogajajo v Mariboru in okolici, kot tudi o vseh problemih mladih in manj mladih.

Uredništvo študentske oddaje pa pesti kronična bolezen mariborske obštudijske dejavnosti — pomanjkanje kadrov. Vabijo torej vse, ki imajo željo in smisel za novinarsko delo pa tudi napovedovanje, da se pridružijo uredniškemu odboru oziroma postanejo stalni ali občasni sodelavci oddaje Študij in glasba. Obrnite se na urednico oddaje Ireno Polak, najbolje v torek okoli 12. ure ali pa v ponedeljek pred oddajo. Lahko se pojavite osebno v prostorih Radia Maribor, Koroška cesta 19 ali po telefonu 24-281.

ŠTUDENTSKI POKRAJINSKI KLUBI

Posamezni pokrajinski klubi vključujejo študente določene regije, ki študirajo na eni izmed šol mariborske univerze.

Poglavitna naloga koordinacijskega sveta pokrajinskih klubov je koordinacija dela med posameznimi pokrajinskimi klubi. V preteklosti je v Mariboru delovalo 14 pokrajinskih klubov: dolenjski, šaleški, primorski, žalski, istrski, koroški, ptujski, občine Šmarje pri Jelšah in občine Slovenske Konjice.

Namen in naloge pokrajinskih klubov so:
aktivno vključevanje članov pri reševanju štipendijske politike, povezovanje s TOZD in OZD v matičnih občinah, organiziranje medsebojne pomoči med člani, seznanjanje novih članov z možnostmi in načinom študija, organizacija izletov ter ostalih obštudijskih dejavnosti.

Vsi klubi delujejo v okviru združenja, to pa v okviru Univerzitetne konference ZSMS Maribor. V okviru združenja deluje tudi sekretariat ZK, pri posameznih klubih pa so ustanovljeni aktivi ZK.

Združenje ima svoje prostore pri predsedstvu UK ZSMS, Tyrševa 23. Uradne ure so med 12. in 13. uro, tel.: 22-977.

ŠTUDENTSKI SERVIS

S Študentskim servisom ste se gotovo že seznanili, saj je to za marsikoga pomemben vir dohodka, da lahko študira v kolikor toliko normalnih razmerah. Servis posreduje najrazličnejša dela, od preprostih fizičnih do zahtevnih strokovnih del, ravno tako pa je različno plačilo, ki se giblje od 250 din navzgor, največkrat pa znaša 280 ali 300 din na uro.

V študentski servis, ki deluje že od leta 1971, se lahko včlanijo vsi redno vpisani dijaki in študentje vsak dan med 7.30 in 13. uro, v torek pa tudi popoldan. Za vpis potrebujete fotografijo in potrdilo o šolanju oz. frekventacijsko potrdilo, študentje na tudi indeks. Prostori Študentskega servisa so v študentskem domu IV, Gosposvetska 87, telefonska številka pa je 29-491.

Z delom pri Študentskem servisu gotovo ne boste obogateli, morda pa bo prišel prav za šoferski izpit. V tem primeru lahko denar zapravite kar tam, kjer ste ga zaslužili. V okviru Študentskega servisa namreč deluje avto šola, ki nudi študentom in dijakom popust pri vožnji. V avto šolo se lahko vpišete vsak dan med 8. in 12. uro, v ponedeljek pa tudi popoldan. Ko mislite, da znate že tako dobro upravljati jeklenega konjička, da bi šlo tudi brez inštruktorja, poizkusite pred izpitno komisijo. In nikar ne obupajte, če vam ne bo uspelo že prvič.

UNIVERZITETNA ZVEZA ŠOLSKIH ORGANIZACIJ

Za zagrizene športnike in za tiste, ki se z športom ukvarjajo zaradi ohranjanja kondicije, ki je pri napornem študiju še kako potrebna, bo najbolje, če se vključijo v delo športnih sekcij na posameznih višjih in visokih šolah. Univerzitetna zveza ŠŠO pa nastopi takrat, ko je treba organiziarati brucovske igre, aprilske športne igre in podobno.

RADIO KLUB ŠTUDENT«

V okviru Univerzitetne konference ZSMS v Mariboru deluje tudi radio klub Študent, ki je bil ustanovljen pred šestimi leti na pobudo SO Maribor in zainteresiranih študentov. Radio klub, ki šteje 30 članov, ima sprejemno-oddajno postajo moči 250 W z usmerjenim vrtljivim antenskim sistemom.

Člani kluba dosegajo zveze z radioamaterji na vseh kontinentih in sodelujejo na večjih mednarodnih tekmovanjih. Redno organizirajo tečaje iz telegrafije in poznavanja mednarodnega pravilnika o telekomunikacijah.

Če želite najti prijatelje po vsem svetu, pohitite in se včlanite v klub.

Sedež kluba je v prostorih UK ZSMS, Tyrševa 23, Maribor, dobivajo pa se vsako prvo sredo v mesecu od 18.30 do 19.30.

KUD ŠTUDENT MARIBOR

KUD Študent deluje na mariborski Univerzi že 22 let. Kljub relativno kratkemu obdobju so mladi Univerzi vtisnili pečat uspešnega dela. Kjerkoli so nastopali so se potrudili, da so z veliko mero prizadevanja in znanja dostojno prikazali raven mariborske študentske kulturne dejavnosti. Vedno so po najboljših močeh zastopali Univerzo v Mariboru in nazadnje tudi celo Jugoslavijo na vseh gostovanjih v tujini — teh pa ni bilo malo.

AFS Študent je najstarejša sekcija, saj deluje neprekinjeno že od ustanovitve društva. Šteje okoli 80 članov.

Umetniški vedja skupine je Vasja Samec. AFS je večkrat nastopala za zamejske Slovence v Radišah, na avstrijskem Koroškem, gostovala v pobratenem Marburgu v ZRN, na Madžarskem, v Avstriji, na Malti, v Italiji, na Češkoslovaškem, v Romuniji, Poljski in Kanadi. Folkloristi vadijo 2 krat na teden od 19. do 21. ure.

APZ Boris Kraigher

Prvi začetki Akademskega pevskega zbora Boris Kraigher segajo v leto 1964, ko je bilo ustanovljeno KUD Študent. Letos šteje zbor okrog 80 članov. Že od vsega začetka ga strokovno vodi prof. Stane Jurgec.

V svojem dolgoletnem delovanju je zbor dosegel številna pomembna priznanja na tekmovanjih in gostovanjih doma in tujini. Med najpomembnejša sodijo:

— četrto mesto na tekmovanju zborov iz socialističnih dežel v Nitry (ČSSR) leta 1974,

— srebrna plaketa mesta Maribora na republiškem tekmovanju »Naša pesem 1976«,

— prvo mesto na področnem tekmovanju v Mariboru leta 1977,

Zlata plaketa mesta Maribora na republiškem tekmovanju »Naša pesem 1978«,

— tri zlate plakete na tekmovanju »Jugoslovanske horske svečanosti« v Nišu leta 1978,

— prvo mesto na področnem tekmovanju, v Mariboru leta 1979,

— srebrna plaketa mesta Maribora na tekmovanju »Naša pesem 1982«,

— zlata plaketa mesta Maribora na tekmovanju »Naša pesem 1984.

— prvo med amaterji in tretje mesto v skupni uvrstitvi na festivalu v Pohlheimu v ZRN.

Poznavalci zborovske glasbe uvrščajo mešani pevski zbor »Boris Kraigher« v sam vrh slovenskega in jugoslovanskega zborovskega petja. Vsekakor ga lahko upravičeno štejemo za enega najvidnejših predstavnikov študentskega kulturnega udejstvovanja v ožji in širši domovini.

Zbor je v dvajsetih letih gostoval v mnogih krajih po Sloveniji in Jugoslaviji. Izven Jugoslavije je zbor nastopil v Marburgu na Lahni, Frankfurtu (ZRN), v Nytri in Prestanyju (ČSSR), v Szombatheyu (Madžarska), Amsterdamu, Den Haagu, Hilversumu (Nizozemska), v Pordenoneu in Trstu (Italija), Pohlheimu (ZRN), Langollenu (Vel Britanija). Nekajkrat so posneli del programa za RTV Ljubljana, za Radio Maribor, v Hilversumu pa so posneli celoten koncertni program.

Koncertni program zajema skladbe od začetkov zborovske glasbe do najsodobnejših dosežkov iz tega področja. Običajno je koncertni program sestavljen iz 16 do 18 skladb, ki predstavljajo izbor iz dela zbora. Koncertni program sestavljajo v prvem delu umetne pesmi domačih in tujih skladateljev iz obdobja renesanse in romantike, pa tudi sodobnejše zborovske stvaritve. V drugem delu programa predstavljajo skladbe lažjega značaja. V glavnem so to narodne pesmi slovenskih in drugih avtorjev v različnih priredbah.

PLESNA SKUPINA MAGRA

Pri skupini za izrazni ples Magra so se v zadnjem času odločili za jazz balet. V okviru KUD-a delujejo že 11 let. Gostovali so širom po Jugoslaviji in na povabilo ministra za kulturo tudi na Malti. Skupino vodi Minka Veselič. Nad dekleti pa vedno bdi budno organizacijsko oko znanega fotografa Boga Čerina, predsednika sekcije.

KUD-u Študent se lahko priključite v njihovih prostorih na Gosposvetski cesti 83, vsak dan med 11. in 13. uro.

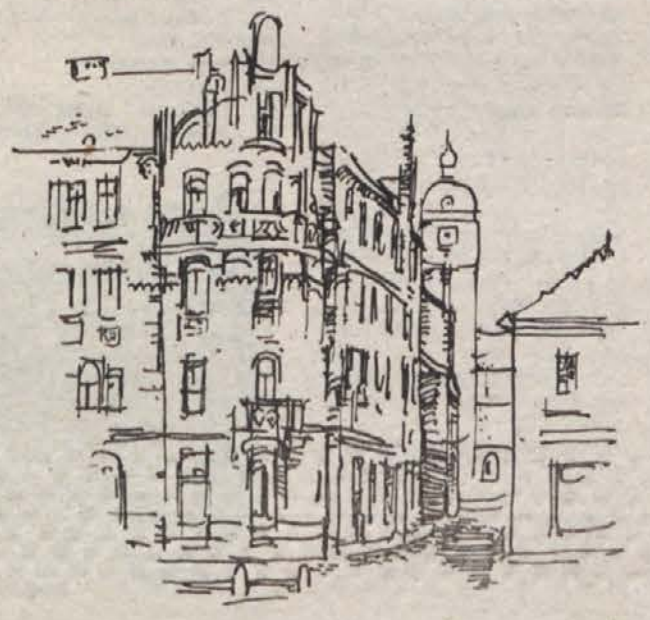

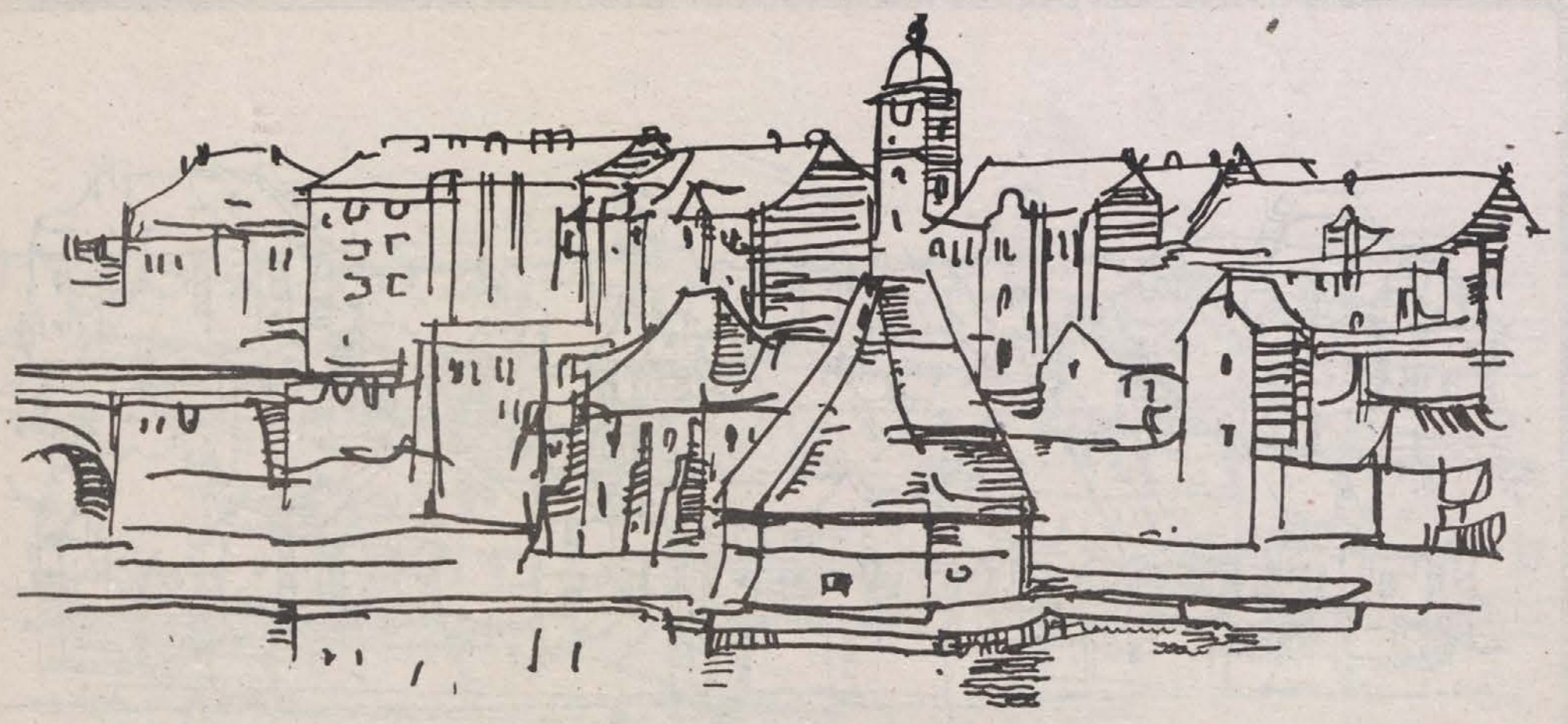

„MEDNARODNI KLUB PRIJATELJSTVA MARIBOR

Že nekaj let deluje v okviru Univerzitetne konference ZSMS Maribor Mednarodni klub prijateljstva. Ustanovljen je bil z namenom, da omogoči tujim študentom, ki študirajo na naši univerzi, tudi obštudijsko dejavnost in da jim pomaga pri študiju. Eden od namenov pa je tudi ta, da se med seboj spoznajo študentje iz različnih dežel sveta, da razvijajo medsebojno razumevanje in spoštovanje med narodi vsega sveta.

Danes študira v Mariboru več kot 100 tujih študentov iz 27 držav, predvsem iz neuvrščenih. Tuji študentje so v glavnem iz Afrike in Bližnjega vzhoda. V vsej Jugoslaviji pa je po približnih ocenah okoli 15.000 tujih študentov.

V zadnjem času se klub ubada s precejšnjimi težavami. Težave se pojavljajo ob načinu organiziranja, potem so tukaj prostorske težave in tudi težave pri usklajevanju različnih hotenj in dejanj tujih študentov.

Organizacijsko je klub povezan z Univerzitetno konferenco ZSMS Maribor, in sicer z njeno mednarodno komisijo. Druga, posebno pomembna povezava, je prek koordinacijskega odbora za vprašanja tujih državljanov na izobraževanju in strokovnem izpopolnjevanju v SR Sloveniji, ki deluje v okviru sveta za mednarodne odnose pri RK SZDL. Povezani so tudi s komisijo za mednarodne odnose pri RK ZSMS. Na ravni celotne Jugoslavije pa so člani koordinacijskega odbora klubov in centrov mednarodnega prijateljstva.

Klub skuša voditi široko dejavnost na različnih področjih. Tako poskušajo nuditi tujim študentom izvenštudijsko organizirano dejavnost. Organizirajo ekskurzije in obiske v različnih delovnih organizacijah, izlete po naši ožji in širši domovini. Organizirajo pa tudi okrogle mize o politiki neuvrščenosti, obravnavajo aktualna svetovna vprašanja, seznanjajo tuje študente s prakso samoupravljanja, poskušajo jih zainteresirati za obisk kino ali gledaliških predstav, našim študentom pa skušajo predstaviti tuje dežele in običaje.

Pri delu pa se srečujejo še z eno veliko težavo. To je, da pri delu sodeluje premalo naših študentov. Torej takšnih,ki bi jih zanimalo delo na mednarodnem področju, delo s tujimi študenti, ki želijo spoznati tuje dežele, narode in običaje. Za včlanitev v klub potrebujete dve fotografiji (v isti velikosti kot za osebno izkaznico) in indeks.

Klub pri svojem delovanju skuša uresničiti kar najširša demokratična načela delovanja in odločanja. Tako je najvišji organ kluba skupščina kluba, ki jo sestavljajo po en delegat iz vsake države, torej imajo 28 delegatov (27 iz drugih držav in 1 delegat iz Jugoslavije). Delo kluba pa vodi 7-člansko predsedstvo kluba. Za nemoteno delovanje skrbijo komisije iz različnih področij od socialno-ekonomske, preko športne do kulturne komisije. Vseh področij je sedem.

Za delo kluba namenja znatna finančna sredstva zavod SR Slovenije za mednarodno znanstveno, tehnično, prosvetno in kulturno sodelovanje ali na kratko ZAMTES in Univerzitetna konferenca ZSMS Maribor. Tako s sredstvi nimajo težav. ZAMTES še posebej priskoči na pomoč pri sredstvih za organiziranje ekskurzij in strokovnih izletov kot tudi pri reševanju socialnih problemov.

Paleta dela mednarodnega kluba prijateljstva je zelo široka in upamo, da bo le-ta letos še bolj zaživel. Prvi pogoj za to pa je vsekakor večje in množičnejše delovanje naših študentov v klubu, drugi pogoje pa rešitev prostorskih težav.

Našli pa jih boste v prostorih Univerzitetne konference ZSMS Maribor, Tyrševa 23, tel.: (062) 22-977

UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

Z nastankom visokošolskih zavodov v Mariboru je bilo leta 1961 odločeno, da je »namenjena v prvi vrsti potrebam višjih in visokih šol v Mariboru.« Njene ustanoviteljske pravice je leta 1965 prevzelo Združenje visokošolskih zavodov, od njega pa leta 1975 Univerza v Mariboru. Knjižnica se je leta 1971 preimenovala v Visokošolsko in študijsko, po ustanovitvi Univerze v Mariboru pa leta 1975 v Univerzitetno knjižnico Maribor.

V knjižnico se lahko vpišete vsak dan v izposojevalnici, za vpis pa potrebujete osebno izkaznico, potrdilo o šolanju in 100 din.

Izposojevalnica je v prvem nadstropju. Odprta je vsak dan od 8. do 18. ure, v soboto pa od 8. do 13. Če želite študirati v knjižnici ali pa prebrati najnovejši časopis ali revijo, so vam na voljo velika in mala čitalnica, ki sta odprti od 8. do 19,30 ter časopisna čitalnica, ki je odprta vsak dan od 8. do 18. ure. V soboto so vse tri čitalnice odprte tako kot izposojevalnica od 8. do 13. ure.

UNIVERZITETNA KONFERENCA ZSMS

Univerzitetna konferenca ZSMS v Mariboru je sestavljena iz 10 osnovnih organizacij, povezuje pa se neposredno v RK ZSMS. Njeno predsedstvo sestavlja 15 članov ter predsednik in sekretar, vsi pa so izbrani na podlagi predlogov podanih v OO po šolah. Vendar je že skoraj kroničen problem UK, vsakoletno menjavanje sestave predsedstva, kar v dokajšni meri onemogoča uspešnejše delovanje, ki je pogojeno ali z odhodom z univerze ali prehodom v delo OK ZSMS. Bolj kot kadrovska zasedba, pesti UK vsebina njenega dela predvsem njenih komisij. Delujejo naslednje komisije: za idejno politično delo, kadrovska vprašanja, za SLO in DS, športna, socialno ekonomska, kulturna, za mednarodna odnose, koordinacijski odbor za izmenjavo študentskih praks in centra za MDA ter obveščanje in propagando.

Mnogi od vas ste že pred prihodom na Univerzo aktivno delovali v ZSMS, zato se sedaj od vas pričakuje vsaj enaka zavzetost pri mladinskem delu kot dosedaj ali še večja. Torej se čimprej aktivno vključite v delo svojih OO ZSMS na šolah ali pa se kar osebno oglasite na sedežu UK ZSMS v Tyrševi 23, kjer vas bodo zelo veseli. Tam sta vsak dan med 8. in 14. uro predsednik UK Goran Šostar in sekretar Janez Keček.

ZDRAVSTVENO VARSTVO ŠTUDENTOV

Zdravstveno varstvo rednih študentov visokošolskih delovnih organizacij v Sloveniji izvaja Sklad za zdravstveno varstvo študentov. Strokovna služba tega sklada v Mariboru deluje pri Univerzi na njenem sedežu v Krekovi 2/I. Služba izdaja zdravstvene izkaznice študentom in njihovim svojcem, potrjujejo recepte za ortopedske pripomočke, očala in slušne aparate ... Uradne ure so v referatu za študentske zadeve vsak delavnik od 10. do 12. ue.

Sicer pa nam študentom zmeraj kaj manjka ali imamo česa preveč ali smo prehlajeni, polomljeni ali pa nagajajo zobje. Morda pa nas »stisne« pred izpitom oz. kolokvijem ter dobimo migreno – potrebujemo opravičilo.

Torej se morate zglasiti v Študentskem dispanzerju, Ob parku 5 (stari študentski domovi). Poslujejo pa:

SPLOŠNI ZDRAVNIK

dr. Slavica Ravnik v ponedeljek, torek, sredo in petek od 7. do 12. ure, ob četrtkih pa od 13. do 18. ure

dr. Jasmina Skočir v sredo, četrtek in petek od 7. do 12. ure ter v ponedeljek in torek od 13. do 18. ure

KLINIČNI PSIHOLOG

prof. Tilka Hren v ponedelje, torek in četrtek od 7. do 12. ure ter ob sredah med 13. in 18. uro

ZOBAN AMBULANTA

dr. Nada Čeh v ponedeljek, sredo in petek od 7. do 14. ure ter torek in četrtek od 13.30 do 19.30.

dr. Darinka Planteu v torek, četrtek in petek od 7. do 14. ure in v ponedeljek ter sredo od 12.30 do 19.30.

GINEKOLOŠKA AMBULANTA

dr. Tone Šijanec v ponedeljek in četrtek od 7.30. do 12. ure (študentska)

dr. Z. Fenrich in dr. G. Ogorevec ob torkih in petkih od 7.30 do 14. ure

LABORATORIJ

viš. medicinska sestra Zinka Hauptman, vsak dan od 7. do 12. ure.

ZBIRALIŠČA MLADIH

Univerzitetno mesto ob Dravi je daleč naokoli znano po velikem številu okusno urejenih prostorov s prijetno glasbo, lokalov kjer lahko do zgodnjih jutranjih ur uživaš v čarih prijetne družbe, ali preživiš intimen večer z nekom, ki ti je drag. Dragi bruci in bruculje, zapomnite si, da Maribor živi ponoči.

Preberi in izberi:

1. Koblarjev zaliv
2. Fontana
3. Račji dvor
4. Smreka
5. Zila
6. Kava bar
7. Pristan
8. Bife Vrbanska
9. Ljudski vrt
10. 29. November
11. Bife Aci
12. »Beranič« — pri tržnici
13. Splavar — pri tržnici
14. Bife Rož
15. Martinov hram
16. Mestna restavracija
17. Koper
18. Dalmatinec
19. Upokojenci
20. Rotovška klet
21. »Gril-čevap«
22. Velika kavarna
23. Bife Certus — Gl. trg
24. KVIK
25. Urban
26. Zamorc
27. Novi svet
28. Orel
29. Mlinček
30. Štajerc
31. Jurček
32. Vinotoč — »Podmornica« (pri elektro)
33. Astoria
34. Partizan
35. »Deloza«
36. Grad
37. Skol
38. Emona
39. Bobi — WC bar
40. Agrokombinat — ribarnica
41. Ekspreso — Meblo
42. Bruc
43. Restavracija Center
44. Florjan — pri zaporih
45. Turist
46. Slavija
47. Drava — Petrol Mlinska
48. Ljutomerska klet
49. Kolodvorska
50. Vinski hram
51. Bife Koloniale
52. Vinojug
53. Tri palme
54. Prlek
55. Kečkeš bar
56. Bife Hvar
57. Bife Melje
58. Anderlič
59. »Kliček« — trije ribniki
60. Bife Obrežna — Zlatorog

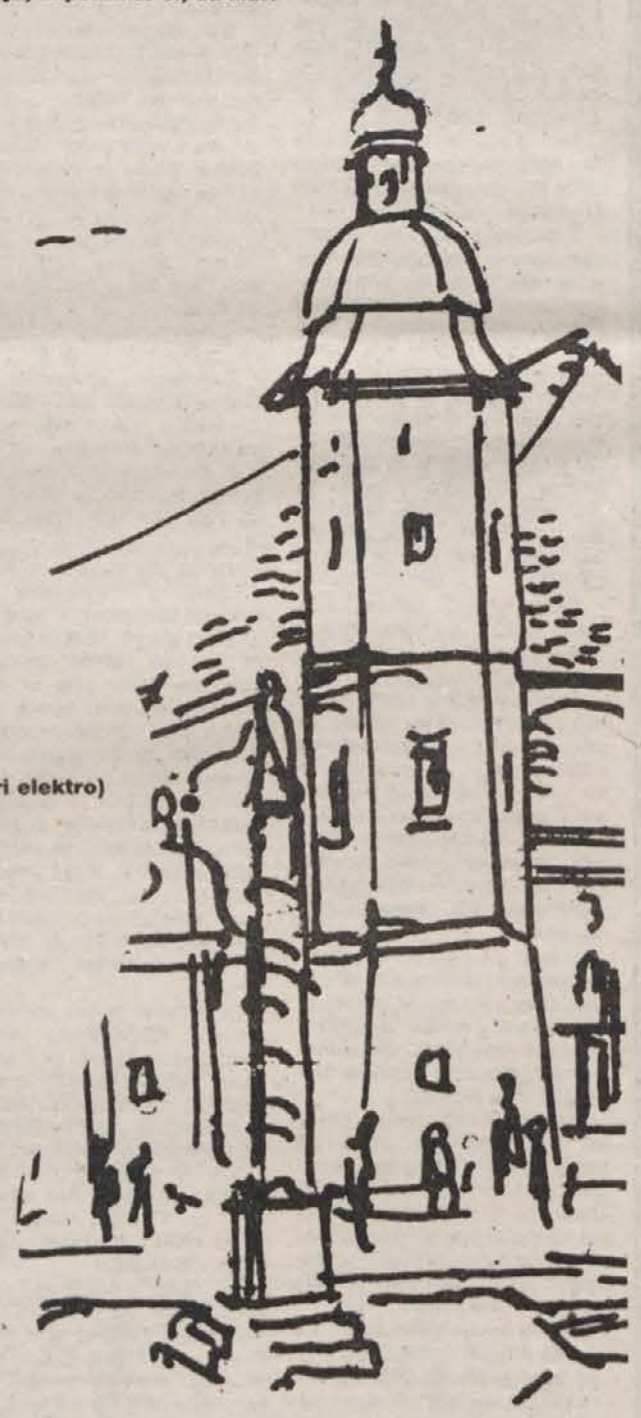

MINI TELEFONSKI IMENIK

Univerza 22-281
VEKŠ 28-261
TF 25-461
PA 27-961
VPŠ 27-851
VAŠ 22-641
Univerzitetna knjižnica 25-851
UK ZSMS 22-977
UK ZKS 23-541
Študentski domovi 21-776
Študentski servis 29-491
29-466
AIESEC (VEKŠ) 28-261
IAST (TF) 25-461
Radio klub Študent (UK ZSMS) 22-977
KATEDRA 22-004
Študij in glasba (Radio Maribor) 24-281
Študentski dispanzer 26-453
Železniška postaja 21-222
Avtobusna postaja 21-333
Postaja milice 92
Reševalci 94
Avtotaksi 27-755
28-566

odpadel del običajnih stroškov suverene države je celo mogoče, da bi bila prisilna uprava cenejša od neodvisnosti. Odbor prisilne uprave bi prevzel oblast in sodstvo in pred odhodom poskrbel za svobodne volitve. Prednost takšne zunanje uprave v imenu človeštva pred tujo intervencijo in celo pred majavo domačo vlado, sprto s polovico prebivalstva, je očitna, in mirnim prebivalcem dežele, ki so ponavadi v večini, je veliko lažje sodelovati.

Očitno je,da OZN, kakršna je sedaj, tega ne more izvesti. Nima ne moči, ne suverenosti, ki bi ljudi na delu v njej osvobodila legalnih (to je fikcija, seveda, a pozabimo za trenutek) obveznosti do držav, katerih državljani so (človek nima zakonske podlage, da bi lahko živel kot državljan sveta in šele sekundarno kot državljan, recimo, Francije), nima ugleda, potrebnega za takšno delo — *in kje naj bi ga dobila?*

Ugotovili smo, da OZN kot skupnost vladajočih struktur ne more prevzeti vloge svetovne skupnosti, da pa le-to potrebujemo. Poglejmo še nekaj področij, kjer bi bila koristna.

(a) šolstvo, znanost, zdravstvo

Andrej Saharov je v že omenjenem eseju postavil kot eno dveh osnovnih tez trditev, da je svoboda duha nujna za človeški rod. To pomeni zbiranje, obdelavo in pretok informacij. Naša civilizacija (vsaka civilizacija) je zgrajena na znanju in iz desetletja v desetletje je bolj odvisna od njega. In vendar je čista znanost, korenine tega drevesa, tista, ki se jo skoraj najprej žrtvuje, kadar zaide država v gospodarsko ali politično stisko in vedno znova se oglašajo zahteve, naj bi pretok znanstvenih informacij omejili, zaradi državnih koristi. (Znanost je nastala kot tavajoči dialog posameznikov s svetom, izoblikovala se je spontano in decentralizirano, brez institucij, brez varnostnikov, na prav anarhističen način, je pisal Paul Goodman. Spet tisti prastrah?). Prenos informacij, v genih, je nujen za ohranitev vrste. Del informacij, posebno novejših ali tistih, ki se hitro spreminjajo, dobijo nova bitja šele po rojstvu. Z razvojem človeške civilizacije je količina teh podatkov dokaj narasla, industrijski način dela in specializacija pa sta razvila šolstvo kot odgovor na to, da starši ne vedo dovolj in nimajo dovolj časa, da bi sami učili otroke. Druga možnost je samostojno učenje, ki je ponavadi težje od učenja z učiteljem. (Zdi se, da bo nova tehnologija prinesla nekaj sprememb.) Pri tem pa ima industrijski način šolanja grdo slabost, da se ljudi enkrat sili, drugič pa odvrača od učenja, posebno zahtevnejše šolanje pa je še vedno bolj privilegij kot pravica. Morda stara tehnologija ne bi zmogla načela, naj gre vsakomur toliko šolanja, kot si ga želi in kadar si ga želi, zdi pa se, da novejša to zmore in da je to načelo potrebno, če naj dobimo učenje iz želje po znanju in ne zaradi prisile — prisile predpisov, ekonomije ali mnenja okolice. Pri tem obseg šolanja rada omejujeta posameznikovo premoženje in mnenje države, koliko učeni še smejo biti državljani, da bo to primerno za ekonomsko politični sistem. Ker v tej civilizaciji ni posebne ljubezni do modrosti, zato pa se zelo ceni moč, antiintelektualizem ni redek pojav. (Poznate besedo »jajčeglavec« za intelektualca? Spomnili so se je nacisti, ker se razumniku lobanja tako lepo razpoči, ko ga česneš s svinčeno cevjo.) V sistemu, kjer se pride na vrh s komolci, namazanim jezikom in nosom za strupe, sta znanje in modrost samoumevno subverzivna. Kolikor vem, so učitelji vsepovsod bolj slabo plačani.

Tehnologija domačih računalnikov in digitalnega videa z laserskim odčitavanjem kot spominske enote se zdi idealna za enciklopedično delo, z ambicioznostjo, ki so se ji veliko približali le še stari Kitajci z 11 000 knjig obsegajočo enciklopedijo (zbirko so imeli za preobsežno za tisk, nastalo je le nekaj izvodov). Zdi se, da bo zoreča tehnologija kmalu dovolj močna, da bi mogla pri zmernih naporih omogočiti vsakemu človeku dostop do večine človeškega znanja in to v pripravni obliki. Video plošča z dobrim tečajem recimo obrezovanja drevja ali laboratorijskih veščin ima lahko celo nekaj prednosti pred živim učiteljem, celo če ta ni obremenjen z množico učencev. Neskončnokrat lahko počasi ponovi kak detajl, dovolj prostora ima za obsežne beležke ali pripombe (recimo tisoč strani o botaniki, fitofiziologiji . . .) in z dobrim kazalom je še vedno prav pregledna.

Plošče so trpežne, čudovite za knjižnice in nova tehnologija bo le-tem gotovo krepko dvignila uporabnost in pomen. Modem, kabel in banka podatkov, ki bi hranila vse knjige, filme, posnetke glasbenih del itd., vse dosegljivo v nekaj sekundah, takšnega bogastva svet še ni poznal. S primernimi zakoni in sredstvi (problem so predvsem avtorske pravice) in mrežo knjižnic v pomoč revnejšim bi bilo to neizmerno bogastvo lahko dosegljivo vsakomur.

Veliko se govori, da naj bi razvite dežele pomagale državam v razvoju, ker rastoči prepad ni dober za nikogar. Ni mi znano, da bi ta pomoč kdaj dala kakšne dramatične koristi, posebej še ker se v nerazvitih državah precej porabi za vojsko in oligarhijo. Kakor s problemom prepovedi in pobijanj je v državah, torej v skupnostih ljudi, na tem področju nekaj storjenega, tukaj več, tam manj. Socialna država pomaga človeku do izobrazbe, mu zagotavlja nekaj varnosti pred razbojniki, podporo med brezposelnostjo ter zdravniško pomoč v bolezni in starosti. Denar se zbere z davki in prispevki. Če primerjamo to stanje z osemnajstim stoletjem, ki bi približno ustrezalo stanju med državami sedaj, vidimo kar pač vidimo. Na splošno se zdi, da je sedanji sistem bolj praktičen.

Zdi se, da bi lahko bil idealen cilj pomoči deželam v razvoju to, da bi imel otrok, rojen recimo v Zimbabveju, vsaj v bistvu podobne možnosti, da se razvije v polno osebnost, kot otrok, rojen recimo na Švedskem. Rekli smo, da je ta civilizacija zgrajena na znanju, torej je tudi njeno bogastvo. V osemnajstem stoletju so revnim pomagali z miloščino. Včasih je to žaljivo in skoraj nikoli ni prave koristi. (Avtor piše v naivnem prepričanju, da človek, ki mu je dosegljivo vse znanje sveta, ne bo dolgo reven vsaj v tistem obupnem pomenu besede ne. Dostojna revščina je prav čedna stvar, zanjo je potrebna (posebno ker ni v modi) modrost in znanje.)

Torej zvezni proračun za znanost, šolstvo in zdravstvo, zbranmorda po sedanjih prispevnih stopnjah za domačo rabo (ali pa z davki na oboroževanje), ki bi skrbel za vsaj osnovno delo vseh ustreznih institucij na svetu. Države, ki bi želele razkošnejše univerze ali bolnišnice (in osnovne šole in knjižnice in . . .) bi lahko zanje prispevale še same. A te ustanove pod zveznim varstvom bi vedno imele možnost določene eksteritorialnosti, z zakonsko zaščito in sredstvi, ki naj bi zadoščala za dostojno revščino.

Težava je, da je treba med učenjem jesti. Da je potrebno dovolj primerne hrane, da otrok sploh preživi in da se je kasneje sposoben učiti.

Problem je dovolj težak, da ga skorajda lahko reši le svetovna skupnost, vsaj v sedanjih razmerah. Težava s hrano pogosto ni v tem, da je ne bi bilo, ampak v čisto trgovskih igricah, da hrana obdrži ceno itd. Svetovna skupnost lahko del davkov, ki bi jih pobirala državam (o tem kasneje) pobere v hrani in izdelkih, vzorec je podoben kot pri nakupovanju za državne zaloge, da proizvodnja ne upada in ekonomija ne trpi. Obsežni šolski, knjižničarski, zdravstveni projekt bi v nerazvitih in razvitih deželah priskrbel obilo delovnih mest. Delno bi obrnil selitev možganov — z dotokom izobraženih, predvsem mladih ljudi iz razvitih držav, ki doma ne najdejo dela, v nerazviti svet, ker pa želja po enem svetu ne pomeni želje po povsod enakem svetu (česar nas bog obvaruj) bi očitno potrebovali obilo domačih učiteljev in raziskovalcev. To pomeni delovna mesta in štipendije, pa sredstva za ohranitev tradicionalnih znanj, nemara obnovo vasi in upad bednih obmestnih naselij, in zagotovo krepitev ekonomije, že v začetku in po vsem svetu. Kasneje lahko upamo, da bo več in bolje izobraženih ljudi pomenilo tudi boljši in nemara materialno bogatejši svet.

(b) transcdentalni projekti

Mišljeni so projekti, kot je bila gradnja Akropole ali velike plovbe, ki so odkrivale svet, projekti, ki ne prinašajo dobička, oziroma ga prinašajo precej kasneje (tedaj je rad zelo velik), ki pa na nek način dajejo smisel družbi, ki jih je ustvarila. Večina stvari, ki dajejo neki družbi smisel, so osebni projekti posameznikov, kot so bili Sokrat, Sofokles, Pitagoras. So pa stvari, ki se jih en sam človek ne more lotiti; življenje je prekratko. Michelangelu so knezi dajali denar za kipe, ameriška država je plačala za Marinerje in Voyagerja.

Najbolj očitni transcendentalni projekti za ta čas so tisti, ki razbijajo kalup mišljenja v okviru nekaj kilometrov gor ali dol, v geometriji na krogli. Sodelovanje pri vesoljskih projektih, kjer bi več dežel zbralo ljudi in sredstva, se zdi prav dobra stvar, ker je praktična in zato, ker je to stvar človeštva, ki pri tem še vzbuja občutek skupnosti, in presega posamezne države. Žal ga zaenkrat rado omejuje državno tekmovanje in vojaški pomisleki. Pri tem pa je posamezna država rada skopa, čeprav se rada tudi baha z dosežki. Nekatere stvari lahko financira industrija, in vedno bolj jih bo, a kakor so vesoljske raziskave (kot tudi čista znanost) družbeno pomembne, življenjsko pomembne, tako v njih redko oko najde hiter dobiček. Prvo brstenje alternative se je pojavilo konec 70-ih let v ZDA s poskusi financiranja s prispevki posameznikov, kot recimo v World Space Foundation. Primera veličastnih vizij, ki bi lahko ljudem sveta moralno in materialno nekaj dali, pa sta vseeno dovolj preprosti, da bi lahko kmalu videli rezultate, in to prav otipljive, kakor imata tudi očitno simbolično vrednost, sta kolonizacija vesolja z začetkom selitve industrije iz biosfere — to je projekt, ki bi ga lahko začeli že deset let tega, ali, za prvo polovico naslednjega stoletja — primitivni poleti k bližnjim zvezdam.

Vzemimo sedaj, da imamo planetno federacijo, ki skrbi za mir, svobodo prebivalcev, raziskave, šolanje, zdravje. Očitno so za to potrebna precejšnja sredstva. Kdo bo plačal?

Države so ta problem rešile z obdavčenjem državljanov, podprtim s prisilo. Svetovna skupnost lahko obdavči države, neposredno ljudi oz. podjetja, ali pa zaračunava nekatere svojih uslug. (Davki so v bistvu isto, ali naj bi bili, le da je breme drugače razporejeno in da je razporeditev bremena lahko sredstvo za usmerjanje razvoja).

Po drugi strani pa je očitno, da bi v OZN, kakršna je sedaj, predlog, naj se države obdavčijo (pa recimo, da bi s temi davki hoteli usmerjati razvoj in bi za začetek obdavčili vojaške izdatke), propadel, ker države tega sebi ne bi izglasovale, če pa nekako bi (davki pomenijo tudi davčno službo, utaje, preverjanje, ampak recimo da bi), potem bi bolj vojaške države najbrž odkorakale iz OZN. (Bilo pa bi zanimivo videti, kaj bi se zgodilo, nič ni boljšega kot eksperiment).

A države so skupnosti ljudi in ljudje lahko sprejmejo odločitve, ki jih vodilne strukture ne bi. Če hočemo uporabno svetovno skupnost, mora biti to skupnost ljudi, čeprav politični sistemi radi hrupno verjamejo v človeštvo, v ljudi pa ne. Ljudje so lahko dovolj pogumni, modri, velikodušni in trapasti, da poskusijo kaj takega.

Torej, če organizacija združenih narodov ne more doseči rešitve, zakaj ne bi poskusili z organizacijo združenih ljudi?

Osnovna ideja je bolj izpopolnitev mirovnih gibanj ali družbe L5. Predstavljajte si, da nekaj milijonov ljudi, namesto da bi šli protestirat proti politiki svoje vlade, proti politiki vlad tega sveta, namesto, da bi šel človek, moški, ženska, otrok kričat, da noče novih raket, predstavljajte si, da ta posameznik reče o sebi, da je državljan sveta, da zahteva, da ga obravnavajo kot državljana sveta, namesto (ali poleg tega, kakor globoko pač gre) kot državljana neke države. Predstavljajte si, da to naredi nekaj milijonov ljudi, za začetek, ker vsi vidimo, da so demonstracije prav slikovita, a ne posebno učinkovita stvar. Če sem državljan sveta, se bom v določenih stvareh drugače obnašal, kot bi se kot državljan neke države. Najprej se to vidi pri segmentu davkov, pri mojem delu, pri kosu mojega življenja, ki ga namenjam za vzdrževanje oboroženih sil svoje države, ki se opravičujejo z obstojem oboroženih sil drugih držav, in v zahvalo ponavadi opravičujejo njihov obstoj. Ampak jaz sem državljan sveta in me ti plemenski spori ne zanimajo. Torej tega dela davkov ne bom plačal, morda še katerega drugega ne. Da pa mi ne bo kdo očital, da iščem dobiček v svojem državljanstvu, sem pripravljen ta denar nakazati v zvezni svetovni proračun. Ne zdi se mi potrebno, da bi služil v državni vojski; sem pa pripravljen služiti v zvezni (nacionalne enote kot mirovne sile OZN se ne zdijo najboljša rešitev, vedno nosijo svojo državo v nahrbtniku), oziroma v alternativni službi, če sem pacifist. Vsaj pri političnih prestopkih zahtevam, naj mi sodi zvezno sodišče, oziroma, da imam pravico pritožbe nanj. Itd.

Sveta, katerega državljan sem, formalno ni. A vzemimo, da nas je deset milijonov, posameznikov, ki smo rekli, da smo državljani sveta (najbrž bi se kje našla kakšna skupina ali ustanova, ki bi zabeležila imena in poskrbela za zvezo). Morda bomo zahtevali, da nas sprejmejo v OZN, in to zahtevali spet in spet. Obenem bomo skušali ta svet ustvariti. Z dobrim procentom davkov 200 milijonov državljanov ZDA, so poslali nekaj ljudi na luno in naredili še nekaj zanimivih stvari. Izbrali si bomo nekaj zanimivih, in koristnih stvari, da naredimo kaj dobrega in si pripravimo reklamo.

Res je, utegnili bi imeti nekaj težav s svojimi državami. A skoraj vsaka država ima rada lepo podobo o sebi. In o svetovni skupnosti, miru, blagostanju in takih rečeh je marsikateri poklicni patriot že obširno in čustveno govoril. In to je tako *lepa* ideja. (4) Če to prav prijazno pove dovolj veliko ljudi, si jih nihče pri zdravi pameti ne bo upal strpati v koncentracijska taborišča. Za oblasti, ki pa niso pri zdravi pameti, je pa takšna ideja lahko precej škodljiva, ker ponuja alternativo in se bo zaradi nje začela topiti ideja naroda in domovine, ki jih — poleg sile in omejevanja pretoka informacij — drži na oblasti.

Misel je ustvarila vojske in države. Države obstajajo v glavah ljudi. Ko jih tam ne bo več, bodo ostale zgradbe, orožja in akti, da bodo imeli nekoč arheologi veselje z njimi.

Nič slabega ni, če bi se proces začel le z drobnim delom svetovne populacije. Bistvene spremembe ne morajo priti čez noč. Zdi se sicer, da tehnologija, potrebna za svetovno skupnost, že obstaja, ali pa je na risalnih deskah. Družba zaostaja — večina ljudi ideje najbrž še ne bi sprejela, a prav zanje je zelo pomembno, da bi bil kdo od sosedov državljan sveta.

In kaj bi bilo pozneje s suverenimi državami? Verjetno bi lahko uplahnile proti nivoju občine, kjer so še koristne. Obstajale bi kot manjše enote — govorili smo o njihovi prednosti — v protiutež zveznim organom, tako kot imamo mi republike. Izgubile bi svojo mistiko in prevelike enote bi najbrž razpadle. Vsaj v začetku bi bilo dobro spodbujati spremenljivost državnih mej, nastajanje in ukinjanje enot, morda celo obstoj dveh enot na istem kraju (morda bi bilo to uporabno za severno Irsko), da bi stvar izgubila tragičen pomen in je ljudje ne bi več posebno resno jemali.

To so bile uporabne, utopične rešitve.

Seveda tako ne gre, kajne da ne?

Ker je prav verjetno, da bi bila podobna rešitev težav sveta in ljudi zelo prijetna za dobro počutje in morda obstoj človeštva, lahko čakamo in upamo, da bodo svoje opravile drobne spremembe, ki jih prinese čas, nove tehnologije, morda novi načini mišljenja. Lahko upamo, da bo uspela sedanja mirovna strategija držav — odlagati problem, v upanju, da bo sam izginil. Morda pa bodo sedanje strukture oblasti le nekako same rešile problem. Iz ze omenjenih razlogov to ni posebno verjetno in zdi se, da tudi čas ne more vsega opraviti. (Kot recenten primer problema, ki se je navidezno sam rešil, lahko vzamemo enakopravnost žensk.) V znanstveni fantastiki imamo nekaj zanimivih raziskav tehnoloških prebojev, ki bi problem morda res lahko rešili sami, če ne bi strah vladajočih pred njimi poplaknil sveta po školjki navzdol, kot je to pokazal T. L. Sherred v odlični noveli E for Effort (Astounding Science Fiction, 1947), zdi pa se, da so prav neverjetni, kakor tudi ni posebnega upanja za tok, kakršnega je opisal Clifford Simak v začetku serije City, dela, ki je morda začetek nove literarne utopije (1952).

Tradicionalna, žal trivialna pot k spremembam je seveda tretja svetovna vojna, s pogojem, verjetnim ali neverjetnim, kakor pač sodite, da bi se srečno končala.

A tudi če bi takšna vojna pripeljala do novega sveta, slaba pot rada umaže cilj.

Ena od kritik mirovnih gibanj je, da so bolj napor proti nečemu, kot za nekaj. Program za državljanstvo Zemlje novega sveta najbrž ne bi ustvaril, lahko pa bi zasejal semena zanj, in, kot je pri eksperimentalni metodi običajno, bi se z njim ljudje nekaj naučili.

»Nove vere so sporne, ko izzivajo pravovernost, a prava vera se s časom spreminja, včasih presenetljivo hitro.«

Gerard K. O'Neill
(Colonisation of Space,
Physics Today, Aug. 1974)

Vsakemu človeku je dan ključ nebeških vrat; isti ključ odpira vrata pekla.

(budistični pregovor)
Samo Resnik

DARKO ROZMAN

ŽIGOLO

Med nogami
ji je zdrizasto zažvenketalo,
ko je ritem prešel v orgazem:
Jaz majhen zakrinkani falot
vdan svojemu nasmehu,
ti bom ponudil
slasti prvih verzov.
Jaz, ki rabim in varam
svoje sanje,
to zmeraj brhko ogledalo minljivosti.

NEZNANI ZNANKI (z vso ljubeznijo)

I.
Nikoli nisi verjela
vaškim večerom,
tihim zrimanim prošnjam
stoletnih vasovalcev.

Nikoli mirju
(Na tvojem telesu ostri svoj pohlep)

Ne sebi.

Pritihotapila si le svojo ljubkost
nevednost . . .
nedolžnost
v moj objem
(Medtem je večer oplajal noč)

V sončnem mraku
si si halje odela preko glave.

TI KI ČAKAŠ

Ti, ki čakaš noč,
nase vzel boš podobo hlapca
in škilil v občestvo sanj,
v pravljicah izvajal liturgije,
metresam trosil umevanje bedastoč
v oči — plod polakiranih čustvovanj.

Ti, ki čakaš dan,
ti že veš, kako razlil boš
vseobsegajoče carstvo svojih vlog.

Ti, ki čakaš
ne vem kaj.

MED ZAZRTIMI POGLEDI
VSEOBSEŽNIMI Z ANIMISTIČNO KREATIVNOSTJO
KI TRPI TRANSFORMACIJO V KRUTOST CIVILIZACIJE
V ZREDUCIRANI ATOMISTIKI ČASA
SE SPRAŠUJEM KJE JE MOJE MESTO?
V TEJ PALETI SLEPILA OBLAKOV
KJER SO LE MISLI VIDNE IN SE
ANTAGONISTIČNI DEPRESIJI RAZBLINJAJO
V PRODUKCIJO TEGA KAR OBČUTIM.

NEVROZA

SENCE v dežju, zastrte z molkom
prebujajo glasove v moji glavi.
Druga stran korakov prihuljeno ždi na dnu prašnikov.
V cvetju odseva smehljaj na usnah zaljubljene.

Zdaj bo, prav zdaj — hodiš po prstih
in stopaš preblizu.
(TA predstava ni za pohabljene)
Ne moreš pogasiti, kar se gasiti ne da.
Vetrovi ti že razposajajo po laseh, veseliš se greha!?

Packa, brcaš v meglo in zreš v prazne zidove,
iz dni verovanja pobiraš drobtine, ki so tvoje obhajilo,
rigaš akorde veselja, ko mravlje ti lezejo v mednožje,
dihaš v kameljo dlako najvišji ton glasilk.

Sence v dežju, nevidno drsijo v spomin,
nevrotično razpoloženje si zmečkala na papir.
Kličeš me! Čakaš na grom, ki razklal ti bo ustnice,
kličeš glasove mojih nagonov, tisto zatelebanost v sex,
moj paranoičen penis, ki paral ti bo telo,
ko po grlu ti bo drsel močefik.

PUSTI

In tako kratke so poti iz daljave
v daljavo
samo počasen lok preraste
v brazdo
in navdihne nov izraz v obraz.

IDEALIST
I.
Daleč od doma,
ujet v čas in prostor
sanjam uvele kaktuse.

II.
Prihajajo vedno znova,
pravijo, da tam ni več ničesar,
da je vojna prostitucija
zgubljenih čustev,
da solze nimajo več leska
prebujajočih se upov.
III.
Moja pot je iskanje
žarečih nevidnih laži,
nimam moči,
da bi skočil
v brezupen vsakdan.
IV.
Jaz sem delavec
jaz sem lovec
jaz sem politik in ljubimec
vaših idealov.
III.
Moja pot je iskanje
vaših zlomljenih src,
ne morem več,
ne morem skočiti
v brezupen vsakdan.
II.
Prihajajo vedno znova,
doživet samomor
pozabljenih resnic in zgubljenih fraz
doživet življenje
v pejsažu hladnih voda
in zrelih žit.
I. daleč od doma
je moj dom.

TIHOŽITJE — PRIZOR IZNIČENJA
Tiho kot sonce,
prazen in razcefran
je vstopil ego.
Ovil je okove,
mirno kot labodji spev
nežno kot vpijoče nedolžen poljub

KOSOVEL (cerkvena miš)

Živel si iz usmiljenja tistih,
ki prikrili so ti svojo človečnost.

Kras je mati shiranih podob lepote,
tvoja mati krik ubogih, posušeni boj suhih let.

V borih se zrcalijo le kalne podobe,
med njimi koraki hrustavih Krašovcev,
mrtve brinjevke dišeče v čas.

Bori, mati, brinjevke
ves kras, je ekstaza smrti v smrt,
tudi tvoj pohod na rob delavske razsežnosti.

Norček!
Vse je bilo zaman.
Zgnil si v zlato
slovenskih veličin.

SILAM NARAVE

Slišal sem vas,
pobiralke rose,
kako momljate
marmornati rekviem
same
na rezilu jutra.

Videl sem vas žalostne,
v prebujanju strasti
molitve odrešujete zavez
same samcate
pred globino oltarja.

OČETOV INTERMEZZO

Starec-starki (dedek)
Neke roke klešejo leta v njen obraz
s potrpežljivostjo časa se staplja v njen jaz
vse manj boleče, in bolj neminljivo
vstopa v njen in v svoj posmrtni bivak.

Mladenič—mladenki (vnuk)
Med gnilo koščeno pokrajino,
pokopano pod razmršene snežne gube,
ji s poljubi lepi oči
tlači v ušesa prazne besede.

OVDOVELA LJUBEZEN

Prišel je čas,
ko bo meso pomladi
zopet zadehtelo v meglenih jutrih.
Rodile se bodo mavrice,
zaljubljenci se bodo izgubljani v toplih jaslih
in nihče ne bo podvomil,
da so zares oživeli zvoki harf.

PARODIJA NA APORIČNO ZAVEST
I. Brez vere
Na osnovi spoznanja,
da je življenje neotipljivo
govorim in sanjam o nič.

Živim vse.

II. Moj prostor
Izgubljen v noč, v dan, v vsako stvar
Izgubljen v čas
iluzij:
v cmeravost brstičev.
Brez upanja, brez želja
prepoln blodenj
na tlakovanih zidovih mojega ekshibicionizma.

III. Seks
Počutim se ničevo.
Sanjam sliko,
prazno sliko,
s katere bingljajo asociacije
vse tja do prebujanja.

Ponavadi le enkrat tedensko
semena napadajo jajčece brezciljno

IV. Na verigi
Zasvojen sem s časom.
Leta nizam na verižico spominov.
Dneve v koprivah prekričim.
Vsako uro me nekaj zareže in poljublja.
V minutah nekaj odmira in nikoli oživi.
V sekundi pozabljam da . . .

V. Meja
Grafiti smo.
Poljubljamo zidove naše zavesti,
kjer se slinijo čustva,
v kožo všite tradicije
sprhnela morala
uzakonjeni nagoni
vse
v linijah niča.

FRANC KOREN: APORIJA
NA SLEDI ŽIVLJENJA

I. Rojevam se

Rojevam se,
neopazno polagam semena
v krila mater,
drdram jim evangelij
in čečkarim strah v njihove poglede.
Mečkam ljubeznivost deklic,
ko v krču so vse bolj vroče jasli.

Rojevam se — v smrt.
Neopazno polagam semena
v mesnate svitke zanamcev.

II. Noč, dan

Potihem prebujam noč
in ji trosim upanja v oči.
Pod varstvom polnočnega sonca
z magijo oblikujem srečo življenja,
s podivjanimi konji na povodcu
se zlepljam v kozmos
ves čas
do vratu v cesti sanj.

Z ironijo bušmana
lasam dan.
Včeraj sem gledal,
kako na nitkah paradiram
našemljeni gospe svetlobi.
Z masko pokrita je molila v sonce
in vdinjal sem se ji
prestrašen . . .
in zaljubljen.

Poskušal spet sem jima pobožati obraz
in spet ob zid spotaknil sem svoj ničevi jaz.

Sedaj vem,
vsakdanjost so le laži, ki jih sanjava noč ustoliči.

III. Prodajalna tajn

Tu sem.
Sprehajam se po prodajalni tajn.
Izgorevam v ta življenjski prostor kot uganka.
O sebi sprašujem v ogledalih.
V njih lepoti vztrajam.
In noči in dnevi si oblizujejo rane.
Po dolinah se ubijajo revolucije.
Jaz vztrajam v življenje.
Grizem v korenine samoljublja.
Dnevno, dedno,
že kot revež velikanskih oči,
ne vedeč več kako kupiti
n i h i l i z e m.

IV. Vprašanja??????????

So žile mojih misli brez krvi?
So rane mladosti v solzavi spomin utonile?
So sanje le noč in dan,
po štirih letnih časih blodile?
Si to ti ali kdo drug ali vsepovsod samo
J A Z.

RAZKLANO SRCE

Na drogu preklastih obešencev
civilizacij vzroka in povodov
pohujšljiva trdovratnost življenja
še zmeraj vztraja, nebogljena.

Pod senco orla, sil izumrtja,
je le zavest tista kvazi domišljija,
kateri volja služi, oborožena,
v senci jarka, s krvjo pohojena.

Zmeraj dvoje očes, orlovskih,
kljuje vitice radosti po brstičih.
Vse zakrito je s pogledi,
le kakšne vigredi, so, izza oči?

RENATA BRUMEC

PRVI MAJ
Ko me pogledaš, je prvi maj,
ne pa oktober.
Če mi besedo rečeš, je poletje
in ne jesen.

Tudi v tebi je mnogo bridkosti,
to vem . . .
mnogo lepe, tople bridkosti,
ki je že od davno na dnu noči.

Je del te lepote,
ki si.

NIKOLI NI TAKO

Zadnjega maja smo.
Lepo vreme je,
pa tudi drugače ni sile.
Le glas imam izmučen.

Ne, ni sile, pa tudi dobrega nič.
Ni ognja,
ki je bil
in vere in zaupanja v to,
kar da BO.
Saj je, ampak ni tako,
kot si mislil.

SLEJ

Če ne prej, pa slej,
je rekel župnik,
slej
bo sreča in
sanje izpolnjene.
Slej
bo prišel tisti čas,
ko odložimo maske,
ko sonce sije navpično na naše glave
in ne dovoljuje laži.

SVETLOBA

Svetloba, ki jo slutijo oči
v tem zelenem jutru bledice,
polnem piskov
lokomotiv
bledoličnih tipov
(študentov, ki klepetajo);
bolečih udov
in prav takih oči;
vsi padci

novi venci. Vedno znova novi venci
novi venci, novi venci
venci venci
venci

SNEG JE

Sneg je.
Vse je že belo.
Vse srce je že zamelo.

Srečna sem,
pravzaprav.
Četudi ga ni. Četudi ga ne bo.

Bo pa kdo drug!

BEŽATI

Kdo bo podržavil svet?
Na koncu vedno pozabiš.
Duša bela, ljubim te
duša osamljena.
Arbeit macht frei.
Po Koroškem, po Krajnskem
že ajda zori.
Pariško predmestje
Neuilly

Moje misli
bodeče žice bodejo mene

LEPO JE ŽIVLJENJE

Lepo je življenje.
Ob uri samotni pride nekdo.

Pravljice rastejo iz njegovih pleč.
Jih kdo ulovi?

Zapadel je sneg in spet je zima.

MOJE ŽILE

Moje žile so čudne nocoj,
zelene in nabrekle.
Take so zmeraj, ko si te želim:
v svoje roke te vzamem
tvoje nasmehe, bi štela
tvoje bisere . . .
Samo jaz vem, kako te je treba gledati,
da se ti začno tresti roke.

POGREB

Pokopali smo Miha Marinka.
Jokala sem.
Ob takih priložnostih
se zjočem na ves svet.
Za vse,
kar je hudega,
za vse,
kar me uničuje in muči,
za vse tiste ljubezni,
ki se nikoli niso uresničile
(meni ali drugim)
in za tista življenja,
ki se niso izpolnila.

Težko živim brez nekoga,
ki bi me čakal.

JAPONSKA

Ko sem šla po travniku,
sem videla mnogo rož.

Pa se spomnim na staro japonsko
ljudsko pesništvo.

Potem sem na travniku prespala vso noč.

LEPI SO VEČERI POLETI

Nekaj me sili, da premislim o vsem.
In ko človek ostari,
ne vem, kaj takrat počne . . .

Kaj pa mlad počne?
Vprašanje . . .

LEPO MI JE

Lepo mi je. V novi sobici.
Jeanne Avril me hudomušno gleda s slike,
(prek robov svojega dvignjenega krila . . .)
zunaj se svetlika zora,
pes mi bo vsak čas zalajal, petelin zapel . . .

Iz neznanih vzrokov v meni sami,
v bistvu mene
mi je lepo.

ŠE MALO BO ZIMA

Še malo bo zima
pa pride moj čas,
ko bo sneg jemalo,
ko bo pihal topli južni veter
pritisk nizek.

To je takó slovansko, tako
samomorilsko vreme.
Meni je všeč.
Preveč sem slovanska.
Morala bom iti živet na fjorde,
še malo bo zima.

●

Pečejo pečejo pečejo oči! — jih odpiram, odpiram, odpiram. Odpiram, veselo popackam belino. Odpiram, veselo popackam črnino. Odpiram, veselo pustim packi črne naj ostane črna. Odpiram, veselo pustim packi bele naj ostane bela. Odpiram, veselo pljunem črnino nekam mimo. Odpiram, veselo dotaknem belo skozi črno. Odpiram, veselo vse skupaj razmažem. Odpiram, ne razmažem vsega. Odpiram, včasih naredim drugače. Odpiram, včasih me kaj prime. Odpiram odpiram odpiram: belino, črnino, sivino, rdečo, modro, rumeno, rdeča vrata, rdečico, oker okno, glasilke, večje okno, obrazilo, širino, zaprtost, vid, visoko, poševnost, odprtost, pristranskost, državnost, politično, apolitično, besedo, besedno, dvanajst besed, ovinek, postmodernizem, postopstpostmodernizem, pet do šest, Karlovac, Domžale, Ladjo Leskovarko, debelo, Neue slovewenische Kunst, Moj, Mikro, živali, moje mikrobe, strmo, njen, retro, velik, veliko bolj, bolje veliko, pet do avto, sedem do šestnajst do hiša, glasneje, odprto, nerazumno, zum zum, logi logi logično, samoupravno, sprauvnuo, osem do kjujhhhj, kiikj kk oiuzzt kloe epkkk i itd. Še bi lahko našteval. Ne bom, ne! ker ne!!! Ne? — ker se mi trenutno beseda naštevati nikakor ne zdi »dovolj odprta«, da bi lahko vse skupaj spravil le nae nekaj tipkanih strani.

Smo že bližje. In lahko bi potovali bližje še veliko časa: . . . čez vrstice . . . čez doline . . . Znova bi se zvrstile, znova bi se zgnetle, znova bi zrasle, znova bi okamenele gore papirja. Toliko gora (Tristo gora na Triglav!), da bi v njih uboga Eho izgubila edino, kar ji je še ostalo. Lahko bi se, gluhi za vse okoli nas, zazrli v kristalno čist studenec in znova »okameneli« v statiko neprebojnosti. Ne bomo, ne! Ker ne!! in ne!!! Lahko bi se čisto preprosto skrili v prazno votlino svojih oči. Lahko bi . . . lahko bi kar molčali.

KAAAAJ, si napisal v prejšnem odstavku!?

Kaaaaj!? — me slišiš!? Nič ne molčiš! ne! ker ne!! in ne!!! Če je tako pa . . . Tako: tovarišice in tovariši! — danes o eni prav hecni kepi . . . Seveda, če tovarišice in tovarišti to dovolijo? Ne dovolijo. Hja, kaj potem. Kaj me briga. Izstisnil bom. Ste pripravljeni, vsi skupaj, na ves glas, glasneje! glasneje!! tri!!! dva!! ena! zdaj:

SPROŠČENOSTI

Pravilno ste prebrali — neobremenjenost. Pravilno ste prebrali — odprtost. Hja, preberite si samo tole kritiko. Preberite jo! vam pravim! pravim. Je to sploh še kritika? — In to naj bi bila nekakšna ocena poezije poslane na Katedrin natečaj!? Hm? Ja, pa saj bo koga še kap, zaradi »neopredeljenosti« takšnega ovinkarjenja. No, morda ga bo pa zadelo čisto drugače. Hvala!

Skratka, tu ni prostora za mrtvoude dokaze, ki so jih polne podobne kritike. In zaradi pretirane enoplasnosti so strašno dolgočasne (znova neprebojnost), so zame mrtve, ker mi ne povedo prav nič novega (izven), so le prazno naštevanje (seštevanje) že strašno pomehkuženih dejstev. Naj radikalno (zelo smešno sem uporabil tole besedo) izjavim: TO NI PRAV NOBENO OVINKARJENJE. Ni.

Hja, poglejte si samo piko na koncu prejšnega stavka (in tudi na koncu tega). Poglejte jo! vam pravim! pravim. Majhna pisana pika

●

Jo duši, ja. Strašno je statična in težka. Naj jo olajšam z vprašanjem? Vprašaj? Kaj jo tako zelo duši? Dušijo jo okorni bogovi slovenske literarne črnobelosti. Znotraj črni. Zunaj beli. Pika. Ali pa obratno. Zunaj črni. Znotraj beli. Pika. Znotraj globoko mistični. Zunaj socialno realistični. Pika. Ali pa obratno. Znotraj socialno realistični. Zunaj globoko mistični. Pika. Res, vsakih milijon let kakšen posameznik odfrči v »neznano«, a mu prav kmalu postavijo spomenik — piko. In to je tudi vse. Nasilnost. Strašna nasilnost.

Veliko preveč nasilne usmerjenosti (enosmernosti) za mladega literata, ki se (poln notranjega in zunanjega kaosa današnjega dne) nenadoma znajde v tem ozko (prav tesnobno) obzidanem prostoru. In belo telo (črn zidak) predano ugotovi: pika — objektivno pika, subjektivno pika, pika pač. Pika. Hja, le preberite si te besede. Olajšajte se neprebojnosti. Zdaj, juhuhu, še en hecni stavek — stavek vmes: ljubi kaos! — še zelo veliko nas lahko naučiš. Olajšajte se neprebojnosti. Nasilno!? Vprašaj?

? Kaj storiti? Odgovor je zelo enostaven. Odgovor je večno nov. Odgovor je večno star. Hja, je že tako, znova bo potrebno podreti zidove, ki dušijo (jih izkoristiti v svojo korist). Znova podreti, čeprav so zidovi dandanes višji, širši, tako neprebojno debeli kot še nikoli (jih je treba izkoristiti v svojo korist kot še nikoli). Kateri so, kdo so, kakšni so ti zidovi? — Banalna vprašanja. Kako jih podreti? — To zapleteno skrivnost, ta zahteven postopek lahko skrajno znanstveno (ha ha) razložim le s poezijo samo. Čeprav sem tudi v tej oceni že zelo sumljiv. Zakaj zakaj zakaj? — Zato.

Res je tudi to, da črnobeli bogovi literature zagrizeno trdijo: — pesem je že prišla na vrh, na točko nič (prazen papir) — pesem je že prišla na vrh, do pesmi Pesem (ha ha) — pesem je že prišla tako visoko, da je lahko bila napisana še v drugo — pesem se je prifukala na vrh pičke in postala »nenormalna« do poslednje dlake, ki je še ostala — pesem je že prišla na vrh in postala parola ——— pesnik je nehal pisati, ker je prišel na vrh in je raje delal kaj bolj koristnega za svet (znova tista prekleta enosmernost) . . . Vendar pa, dragi moji, ne bodimo naivni. Vsak pravi vrh je dovolj širok, da lahko širi dalje.

Nisem kritik. Raje pišem poezijo (nerad jo ocenjujem) vendar pa, ker smo že pri izidu Katedrinega natečaja, moram ugotoviti, da so poslane pesmi na žalost (vsaj po mojem mnenju) na zelo skromni ravni. Sem že tak: to me duši

Lahko bi znova našteval, »znova« sešteval lastnosti dobre pesmi, toda kaj kmalu bi se vse skupaj razblinilo v meglo. Edina vez: na belem papirju črn napis NEIZVIRNOST. Pesmi, ki svetijo iz mègle (bolj ali manj) se nahajajo v Obrazih. Ostalim pa . . .

to mi gre težko . . . vem . . . vsi poskušamo biti iskreni do svojih pesmi . . . in če je zunaj težko . . . vedno huje . . . je treba ven . . . zavedam se . . . in če je tesno v notranjosti . . . če duši iz vseh strani . . . je treba . . . tako . . . ja . . . kričati srce .

Toda, kot je nekje zapisal najbližji sorodnik mojega najbližjega sorodnika: če bi srce bilo samó srce, bi prenehalo utripati.

Upam, da nisem moralist!? Ali pa Muralist!? Hec . . .

Borut Gombač

ČLANI ŽIRIJE SO BILI TOVARIŠI BORUT GOMBAČ, BOJAN SEDMAK IN MARKO KLASINČ.

Ne iz sočutja do pesnikov, iz občudovanja poezije in ne za mamljivo dražilo s slovenske literarne scene smo si omislili natečaj za Katedrino pesniško zbirko.

Temeljno merilo za določanje kakovosti je od v začetku zastavljenega, predvsem pa ohlapnega »pomembnejšega prispevka k slovenski (mladi) poeziji« splezalo za stopničko bližje določnosti: začetek besedne ustvarjalnosti je začetek svobodnega — svobodnejšega življenja jezika; jezik postane ustvarjalec — soustvarjalec . . . bote prebije — prebija jajčno lupino »gole informativne namenskosti« (KAJ izrečem) in včasih celo veselo zakokodaka od radosti slike in zvoka, ki ju govori. A to so že skrajnosti.

Kaj so skrajnosti?
Natečaj za to zbirko Nikuspel za marsikoga.
A mene veseli.
Marko KLASINC

3. Dvonoga ženska

V nižjih svetovih je samo zrak redkejši
in biti nor je dovoljeno.

Lesena štorklja je shirana od iskanja črnih otrok.
Ploskonogi otroci podzemlja.
Na poti iskanja,
medtem ko puhloglavci sedijo
na dnu razbite reke
in ustvarjajo nov svet.
Kaj bi s praznino?
Kaj bi z blaznostjo in sanjami?
Žilavi koraki prasketanja odmevajo.
Iz teme in noči.
Odkod prihaja njen otroški glas.
In se ne bojiš njenega obraza.
Poglej se v ogledalo.

4. Blaznost

V nižjih svetovih je samo zrak redkejši
in biti nor je dovoljeno.

Mrtvi lunin krajec spominja
na samoto prvorojencev.
Kje so črne postrvi mojih angelov?
Lepo je tukaj, onkraj golih jat.
Ledena smrt pijano pada,
pada pred dolge noge noči.
Pleza, pada.
Pada, pleza.
Nočem pepela svobode!

5. Don Carlos

V nižjih svetovih je samo zrak redkejši
in biti nor je dovoljeno.

Gole besede odmevajo v glavi Coste Domingesa.

Tiran, ki daješ rast in pogubo,
tvoja svetišča so lačna krvi.
Tiran, zavlekel si se na mrzlo nebo
in beli angeli te stražijo.
Tiran, mrtev je tvoj zarod
in molk je stopil v tvoje gnezdo.

Svetloba dneva je žgala,
kot pošast,
ki je mrtva obležala za zidom.

6. Katarza

Costa Dominges je odprl zaspale oči.
Našel je ključ svojega kroga.
Razkošje barv je zibalo globoke rane.
So bledo izginjale v goščavi jutra.
So beli angeli pokrivali plenice votlih zob.
So jih.
Ob rumeni zarji jih boš videl!
In otroške glave so se dvigale iz vodnjaka.
Čiste.
Čiste.

Costa Dominges je zmagoslavno zajahal
razkosane ledenike
in kaplje so drsele v praznino . . .

DRAGAN POTOČNIK

DREMAVO PRENOČIŠČE

S
t
o
p
a
iz skale
UNIVERZUM v črnini
mož s krili snežinke
spajati se
zliti se
ropot cvetenja prostora

SVOBODO
dosežemo
ko postanemo
snežni metež
v lastni praznini
na skali
v dolgih solzah Boga korenin enosti
I
D
E
A
L umetnosti I
N
T
U
I
C
I
J
A v resnični
naravi zrcala
zajeti iz lonca
kozmične moči
cveteti z vekami volkulje
utripati v prahu razhajajočega sonca
ŽRTEV NA OLTARJU
v večnosti sijaja prostranega gozda

SIZIF I.

Vrste se večajo pred vrati v labirint upanja.

Capljač, skrivaš obraz in pozabljaš,
da si tam nekoč izbrskal njo:
golšavo skrinjo majskega hrošča.
Drži se vrste in
golgota bo gologlavo bljuvala belo kri.
Izginjaš brodolomec,
ti govnač,
ki bi zaplodil še lastno uzdo.

SIZIF II.

V nahrbtniku nosi ostanke jokavega laboda.

Ponošene vajeti — vas ljubi,
izglodano goslanje — vas ljubi,
kotaleče nagrobnike — vas ljubi,
drgetanje —, vas ljubi,
obešanje,
obglavljenje,
odmiranje
3— VAS LJUBI.

SIZIF III.

Pridi ihtenje lastovke,
z dvonogim jagnjem,
pridi, na grmadi pločevinaste dobe,

neužitna,
mamljiva,
okamnana,
preklana,

ker mrtvouden ljubimec je kot mlaj,
ki čaka na pljuskanje dežja
in pivnica polnočno hrusta
pse z dolgimi vrati.

COSTA DOMINGES —

izganjalec hudiča,
izseljenec v nižje svetove

1.

Zemlja se je odpirala v dolge črte,
ki so se pravokotno srečevale v nabrekli spirali.
Iz globine so se skrivnostno svetili srebrni,
kvadratasti podganji repi.
Zvodnik je trobental
s plavajočimi usti in
rdeča, žehteča lica so plapolala,
kot takrat,
ko je spil lažnega preroka.
Costa Dominges je osvajal zakon hudičeve sfere.
Razlomil je stare kombinacije
in odšel.

2. Rumena ovratnica

V nižjih svetovih je samo zrak redkejši
in biti nor je dovoljeno.

Nosil je rumeno ovratnico,
z dolgo,
(cvilil je)
pljuskajočo,
grbasto,
dvonogo žensko.

Žensko je prejšnjo noč že zalotil v sanjah,
ko je prisegala na utelešenje šmarnega križa.
Zamolklo črn je postajal
in oči so mu otopelo plale.
Odpravil se je na lov za dvonogo žensko.

V RITMU MENJAVANJA NOČI

Vklešćena svetloba v
trikotu valovanja.
Bela praznina stopničasto pada.
Hodim po trikotniku,
zunaj prostora
v ritmu menjavanja noči.
Temne gmote . . .
Nejasne poteze se izgubljajo.
Strah . . .
pred belo praznino,
pred blaznostjo.

MRTVE LADJE

Gojim polže,
majhne šepave sirote:
kot stesane kaplje
polzijo na škrlatni prt.
Spreminjajo se v rakave štrclje.
V jasnih nočeh puščajo dolge sence:
kot orgle trgajo stara pročelja.
Ne vem,
včasih me njihovi glasovi
spominjajo na jok dežja.

Mrtve ladje izginjajo v nebo.

Še vedno slišim pljuskanje noči.
Noč počiva.
Noč nerazumljiva.
Dolge sence spominjajo na razvaline.
Stopinje padajo.

Mrtve ladje izginjajo v nebo.

Vse belo kaplja v samotnih jutrih
in tako korak za korakom umirajo,
majhne šepave sirote.

Mrtve ladje izginjajo v nebo.

KATEDRALE

Z neba padajo katedrale,
padajo,
padajo.
Si jih videl?

Nebo je bledo,
kot njihovi napihnjeni trebuhi.
Pohabljene stene v naročju mimoidočih.
Si jih videl?

Trepetaje, skozi prasketanje kamenja,
so prihajali.
V rokah so nosili svojo usodo.
Bili so kot ožgana debla,
samotni,
redkobesedni.
Si jih videl?

PRAZNINA

Zeleni zidovi lebdijo globoko v meni.
TIŠINA . . .
Jedro bitja trepeta v praznini.
Tišina
postaja neprijetna,
kot tista v zapuščenem mlinu.
KORAKI
znova drsijo prek črte spoznavnosti.
PRAZNINA
utripa
v ritmu korakov.
NESKONČNOST
bitja jih plaši,
tišina jih bega.
Podgane lezejo v razpoke v zidu.
DA,
vse poti so jasne,
le besede so kot opuščene hiše,
brez zaves.
In pogled
se truden zajeda v ostre robove tlakovanih cest.
Pogled, ki počasi odhaja.

Tako kot prvi dan.
Sedim na klopi, gledam osamljene trave med kamenjem.
Daleč proč —
kamor ne zaidejo naključni popotniki.

V VRTINCU III.

Koraki, ki prasketajo.
Praznina, ki odmira.
Negibni.
Nagačeni.
Stari volkovi.
Tihožitje —
trnek,
trnovi venci.
Ponošena rebra izginjajo v progasto jutro.
Negibni.
Nagačeni.

V MOLKU TELESA II.

Senca vrane
na poti skozi sonce,
prah,
prah.
Spomin na neizrečeno besedo,
spomin na nejasno obliko:
Podoba bivanja v preteklosti,
črv, vrana.
Nekje sva se vendar že srečala,
tako zelo sva si podobna.
Najine črte na licu,
ropot najinih src,
luč v najinih očeh.
Črv, vrana
in nejasne črte,
ki naju vežejo skozi obraz časa.

PAJČOLAN

Spomini, izrabljeni od vasovanja,
se sprehajajo mimo trudnih kavarn.

Trepetajoče obcestne svetilke.

Tvoja strast,
ki se počasi odpira neposejanim njivam.
Ptica govori v tebi
in mi daje modro zavezo.

Žvrgljanje vode skozi sonce,
razigrana metulja.
Votli glasovi, izrabljeni od kričanja,
naju spremljajo.

Pohotni ples mask,
žehtenje vročine,
rjasto zvonjenje.

Pod najin korak klobčič svežih kač.
Razbita ptica,
razklana zaveza,
bel pajčolan
in moja dlan v tvoji.

SMEHLJAJ VRTILJAKA

Poglej skozi razpoko na nebu!
Veslaj kot sonce skozi dušo netopirja
in takrat bo zazijala neskončna modrina.
Spominjala bo na hrapavo vekanje ob rojstvu.
Zamaknjeno brezčasen obraz in
na mrliških nosilih te bodo tujci prinesli.
Ne boš čutil tesnobe,
ne boš čutil gnusa.
Samo globoke brazde bodo zarisane v vesolju.

Ti boš spal. Pa ne v svoji lupini.
Zaigral boš poslednjo ljubezensko igro.
Z nasmehom žalostnega klovna boš zabaval granitne kocke.
Morda boš spet sam, s pasjim laježem,
ki ti ne bo dal spati,
ki bo tulil v tebi,
ki te bo grizel,
ki te bo neke noči spet pogoltnil.

Igra se ponavlja . . .
stiska popotnika je neizmerna . . .

UTRIP VEK ME BIVA

Na hodniku meglenih stebrov —
razpeto lubje nog.
Črne krpe udarjajo ob zid.
Utrip vek me biva.

Nekdo govori v stebrih hodnika.
Barve izgubljajo okus.
Se razleze in duši.
Utrip vek me biva.

Spoznanje neznanega,
ki ščemi,
ki lesketa.
Utrip vek me biva.

Pohabljena praznina.
Nekdo, ki prihaja vse pogosteje.
Znoj izgublja slanost.
Utrip vek me biva.

Krpe se talijo.
Nekdo, ki je zaživel v meni.
Vonj oceana v cvetu jasmina.
Utrip vek me biva.

DIHANJE SKOZI ŠKRGE

Hrošči stopajo v skljuvana telesa.
Polzijo v skrivnostne štrclje
in ščemijo,
kot sivozelena molitev.
Zemlja postaja raj za razgaljene očete.
Ljudje, kje so vaši bogovi.
(Segniti ležijo v senci pasjeglavih mogotcev.)
Prihaja glas uličnih prodajalcev,
ki se stiskajo za lesene plotove ust.
Leseni plotovi so barikade novih parol.
Sključeno odhajajo.
Usta so kričavo jemala vso belino posejanih polj.
Ostaja žongliranje s srpom in kladivom in
plundra razjarjenih bikov.

BREZ NAPORA

Mir se je vtihotapil
v sivozeleno ravnino bivanja.
Popolno ravnotežje!
Prihajaš na dno,
v abstrakcijo čutov.

Zeleni opoj vali nasmeh mrtvega klovna.
Brez napora.
Mreža bo žvenketanje trinoga.
Potem izgnojiš in kot
zrakoplovec neslišno stopiš
v mir,
v sivozeleno ravnino bivanja.

Ustekleničen mir
spraviš v zadnji žep,
dodaš žuljave vodne mehurje
in štirideset dni ne ješ.
Brez napora.

In bil je svoj lastni glas,
vencenosec mlad,
usahnjajoč zvodnik puščav.

SAMARITANOVA POT

(Otroci se žogajo v strahu pred revolucijo!)
(dp)

Koraki udarjajo ob zid,
se bližajo,
z neznanimi obrazi nacepljeni robovi streh,
pošastno svetlikajoče dušijo,
odmev migetanja vsenaokrog razpetih kož,
srh kilavih volčjih obrazov.
V glavah našemljenih vojnih sirot obrita tla.
Takrat je obljubil,
a bo pletel bele snope nagačenih svetilk.
Ritem utripa pločevine,
klic razcvelih ustnic,
šepetanje:
tvoja usoda je na tvojih ramah.
Takrat se je izkotil majhen, prav majhen gnus.
Spravil ga je med brstečo slino in
odkorakal za drugimi . . .
in bil je kolovrat hrzajoče device.
Nikogar ni,
ki bi prekinil to vkleščenost,
ki bi sestopil ta korak
danes, 9. junija.

UTELEŠENJE

Zadnji brlogi otroka v meni.

Vakuum bele hobotnice,
ki ga duši
in spominja na jok krizantem.

Strah te je
in ne veš,
morda si stopil predaleč.

Slišiš jate,
ki glodajo obešence.
Oh,
njihovo tuljenje
v flakovane grobove točilnic.

Dolge so skalnate stene
v naročju bledih svetilnikov
umazanega obrežja Drave.

Razpet na stene gledaš ta svet —
prazne hiše pobožnih in pravičnih.
PRESEKAL GA BOŠ,
RAZBIL NA ČEREH
in tvoj zemeljski boj bo končan.

In povabil nas boš
na utelešenje
razpetega jadra: tvoja usoda.

JESENSKO JUTRO

Vrv binglja,
molitev mrmra,
v onostranstvo vesla.

Zatohlo gomazenje na pustem polju.
Grbasti psi curljajo v mrzlo jutro.
Votel gaber bolšči v sivo brezvetrje.

Tišina, ki blazni.

Stokanje zapitega svata.
Hropenje mračne izbe.

Tišina, ki blazni.

Žrem v globino.
Ima me, da bi skočil.

LOV NA KRISTALE

Vračam se skozi mokre peruti.
Vračam se s šopom iztrganih las tvojih stopinj.
Vse,
vse temnosive oblake vališ proti meni.
Dež sem popil,
mrtve trave sežgal,
bele lobanje zapil.
Oh, te oči!
Oči, ki bledo rišejo črve po licu.
Razgrete stene tišine se trgajo v meni.
Pijano odmevajo in dobivajo oblike preteklih življenj.
Zvoki klavirja žalostno blodijo.
Išči,
išči,
pot k dušam umrlih.
Prosi
za njihov korak.
Zakaj molči?
VSTANI, predrami se duša plazeča!
(je življenje več kot kos kruha?)
AMPAK —
galebi so poleteli,
ker galebi vedo,
da lahko poletijo . . .

FRANC KOREN

KAJ JE PESEM

I.
Misel,
nemisel napišem na list;
kdo jo bo bral
in kdo bo razmišljal,
komu bo misel
in komu nemisel?

II.
Kaj bo pevcu hvala dala:
kuje verze, kraspa rime,
zoži misel, trga um,
da izoblikuje nadrazum.

Balonček hlapov v meglo lepi,
ohlapne besede trga in reže,
pesem mesi s kirurškim očesom,
tisoč src z elektrodo veže.

Pegaz si je zlomil krilo
in pesnik mu leka nalije.

III.
Izpraznjeni mehi prskajo z jeki;
pes tuli v luno,
druščina se z vinom nažira
— krokanje — napajanje časti
in pesnik predava:
KAKO SEM NAPISAL PESEM O
JARI KAČI IN STRTEM POLŽU
in zehajo hvalo:
TO JE KALIBER!

IV.
prozornost izbistri
izklesi in zbrusi
razprši ostrino
v igle
bodice
naj krešejo, bodejo, pikajo, sanjajo

V.
Iz kocin si dlake zbira,
jih sežiga piroman,
v pičkin dim se fant zazija,
narcis si reče:
TO SEM JAZ!!

zlomek vzame naj poeta,
kič umetnost naj zavlada,
krota prava je vsak pesnik,
ki se tebi karieristu
drzne reči:
TE NI SRAM?

VI.
Izgladi, izmeri,
kar je
in kar ni!

Izživljaj se otrok,
balinaj z verzi!

Izplovi, izhodi,
na novi si poti!

Kradi in strumno korakaj po
izhojeni poti!

VII.
medel, skop in
suh, površen in
okoren, hrom in
prazen, slab in
plehek, tesen in
grozen, šibek
— grenka je zel!
gladek, strm in
skočen, plašen in
skrben, trpek in
rosen, krepek in
sočen, klen in
drzen, brhek in
zvočen, gorek
— pesem kali!

KRČ

IV.

ustavil je korak
prestopil svojo senco
oči so zasijale kot žarometi kriče v velika vrata
so kot ovira stala pred njim se odprla stopila je predenj
ukazala naj se ne poskuša sprenevedati
zdaj si ukleščen stojiš pred menoj
sedaj si moj

XII.

Po praznem zametku sanj sem se zbudil
v slani resničnosti.
Pohodil mirnost dneva,
popil kozarec ure,
ki se je stapljala v sekundnem kazalcu
v kratkost trenutka — nemočnosti.

MODRIKASTA NEVDRŽNOST

IV.

stokanje izgubljenega v megli
razgaljen si šel skozi čas te je
pohodil s trdim neusmiljenim korakom
glušeča zavest razpada v ognju mame
kronična obolelost najgibčnejšega organa
prepričljivo mletje mlina na veter
ti je udarilo na živčni sistem je
razpadel zarjavel te ponižal
poceni kurtizana javna hiša
vzpenjati razcapana duša
vladati vladati vladati

VI.

iskati razbitine potopljenih iluzij
splesti vrv izvesti prt iz zoglenelih
papirjev človeške neumnosti
preplezati zid zapoznele reformacije
razuzdanosti čeljusti izbiti
se je v kašnato jed spremenil upornik
nekaj storiti za blagor človeštva
mu je spodvilo noge teptajoče malike
so se povzpeli na njegova ramena
in tolkli ga zbijali je rasel in raste

TI

I.

V meni nemir;
tvoja usta so rdeče
luči semaforja,
skozi ocean očesne votline
lebdi prizmatični svet
na travnik pesmi
tvojega žametnega obraza.

IV.

Tvoje zatilje je trepetajoče listje,
(veter ga razgalja)
tvoje zveneče telo se svetlika;
kakor žareča jabolka,
kot blazina mehke prsi
valovijo valovi plime
ljubezenskega izliva.

VI.

Tapiserija zvokov polna vozlov
burka podobe iz sanj.
Stisk tvojega kolena je zaspal v somraku
brezšumnega spajanja najinih teles—
moj sopotnik, vodiš me v zrcalni tok
te sinjkaste reke razklanega življenja.

Čolni stopajo izza obronka
reke z nevtronskim sevanjem
za zvezdo pisane moči,
polne pijanih medenjakov;
vse, kar zapolnjuje čašo izpijva dodna
najino kraljestvo skušnjave
zavzemiva in posejva, kali se
prelivajo v reko in Žge jih vročina
prelitih poljubov.

VII.

Ti in jaz sva se ujela,
mreža se krči okoli naju,
srkava čašo medice,
jeva pijane medenjake.
Prva poteza je šah,
druga je mat!

XI.

Zapeljivo oko;
sinjemodro valovanje
se steka skozi zid
v poželenje po dialektiki;
tipaje s tipalkami,
z besedo, ki išče,
a vendar molči.

XIII.

Drviva skozi tunele
oslepljene od svetlobe,
kolovrativa po zvezdah;
voda liže skalo
in v njo kleše začetek
skovan po spominu.

UPOR

I.

korak
premor
navzdol
pod kol
trepet
prelet
papir
je gol
kot jaz

III.

Zlomilo se je,
ne vem, žvepleno polje
živalskih potomcev.
Planet opic rdi,
skozi zrklo krvavi,
don Kihot poje hvalnico norosti
in Tartuffe smeje se mu v brk;
(nadarjena počasna reka dima)
— zrevoltirani šimpanzi kadijo
pipo miru — z gorilo
mlaka se počasi polni.

VI.

strtzalet
pred kol zaklet
zamolklih pet
v spone vpet
prišel rohnet
zlovešč krvnik
ne boš sodnik
si sam dihur

VI.

krč
zaprt je vrč
kričeč
je slep
podmoč
nadmoč
drsi
srži

VIII.

Prisluhnem in glasba
jegulja splazi v moje uho.
Gola, nebogljena bolečina
sika proti nebu:
zrcalo zbira slike resnice—
teptam jih in trgam
v prah in pepel.

IX.

Čemu neki je izvirek veseli presahnil?
bistra voda je počrnela,
skaljena se pretaka skozi zobovje
pretrganega kolesja.
Capljamo skozi spoznanje,
spotikamo se ob življenju.
Zbegano capljamo drug za drugim,
vrtimo se v časovnih presledkih,
kolobarčasti dim te ruši —
padeš in mreža stiske se ovije okoli tebe;
nemir kapitulira pred vetrom,
ki nosi iztirjene upe.

EPIGRAMI

III.

Stopiš mu na prst
in te pahne,
stopiš mu na jezik,
te ugrizne,
delaš z njim v rokavicah,
te obliže!

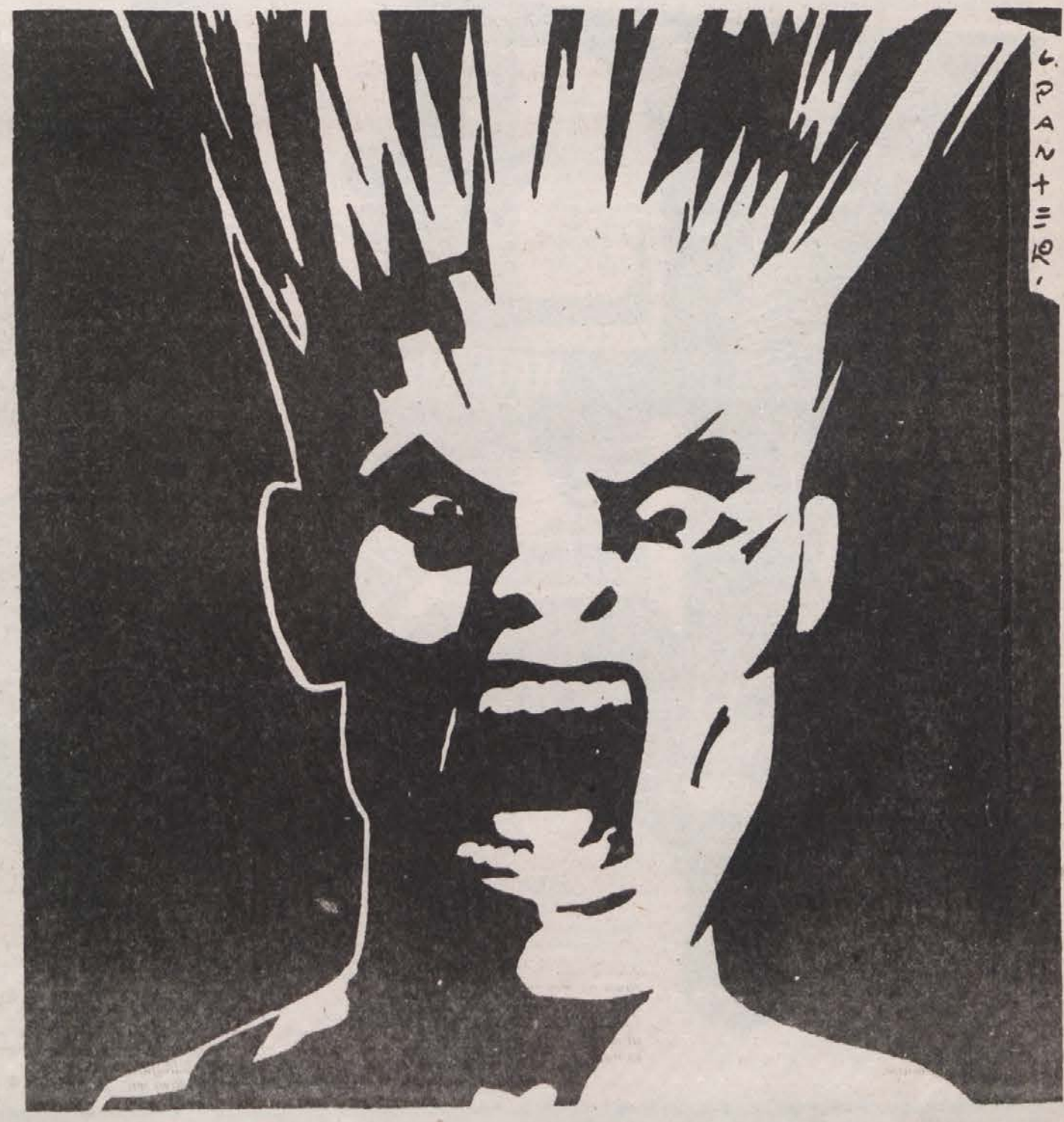

GEORGE ORWELL

O PREPREČEVANJU LITERATURE

Kakšno leto tega sem se udeležil sestanka PEN kluba — bila je tristoletnica Miltonove Aeropagitice, pamfleta v obrambo svobode tiska. Miltonov slavni stavek o grehu »ubijanja« knjige je bil natisnjen na listih s programom, ki so krožili pred začetkom srečanja.

Na oder so prišli štirje govorniki. Eden od njih se je ukvarjal s svobodo tiska, a le v odnosu do Indije; drugi je oklevajoče povedal, da je svoboda dobra stvar, in to v zelo splošnih besedah; tretji je napadel zakone o obscenosti v literaturi. Četrti je posvetil večino svojega govora obrambi ruskih čistk. Med govori iz dvorane so se nekateri ukvarjali z obscenostjo in zakoni proti njej, drugi pa so preprosto hvalili sovjetsko Rusijo. Zdelo se je, da moralno svobodo — svobodo, da se odkrito piše in tiska o spolnih vprašanjih — v glavnem vsi odobravajo, o politični svobodi pa ni nihče govoril. Med nekaj sto ljudmi na tem srečanju, in kakšna polovica teh je imela tesne stike s pisateljsko obrtjo, ga ni bilo enega, ki bi znal povedati, **da je svoboda tiska** (če sploh kaj je), **pravica, da kritiziraš in da si proti.** Noben govornik ni citiral pamfleta, ki so ga dozdevno slavili, niti ni nihče omenjal različnih knjig, so jih v tej deželi ali v Združenih [illegible]avah »ubili« med vojno. Celoten [illegible]ek srečanja je bila demonstracija v [illegible] odporo cenzuri.

+ Treba je reči, da vse praznovanje PEN kluba, ki je trajalo dober teden, ni držalo istega nivoja. Prišel sem pač na slab dan. A pogled na govore (natisnili so jih pod naslovom Svoboda izražanja) kaže, da ni v naših dneh skoraj nikogar, ki bi zmogel tako odkrito zagovarjati intelektualno svobodo kot jo je Milton pred tristo leti — pa čeprav je pisal v obdobju državljanske vojne.

V tem ni nič posebno presenetljivega. V našem času doživlja misel o intelektualni svobodi napad iz dveh smeri. Na eni strani so njeni teoretični sovražniki, zagovorniki totalitarizma, na drugi njeni nasprotniki v praksi, monopol in birokracija. Pisca ali novinarja, ki hoče ohraniti svoj jaz, prej spodnese splošni tok družbe kot aktivno preganjanje. Proti njemu dela koncentracija tiska v rokah nekaj bogatašev, trdni prijem monopola na radiu in v filmih, nepripravljenost javnosti, da bi zapravljala denar za knjige, tako da se mora skoraj vsak pisec ukvarjati še s kvačkarskim pisanjem, da ima od česa živeti, pa vtikanje institucij kot sta M. O. I. in British Council, ki pisatelju pomagajo, da preživi, obenem pa zapravljajo njegov čas in mu narekujejo mišljenje, pa še stalno vojno atmosfero zadnjih desetih let, kateri nihče ni mogel uiti brez posledic. Ves naš čas se je združil, da tiho spremeni pisatelja, in vsakega drugega umetnika tudi v drobnega uradnička, ki se ukvarja z od zgoraj izročenimi temami in nikoli ne pove vse resnice. A njegova lastna stran mu še malo ne pomaga, ko se izvija tej usodi. Nobenega močnega javnega mnenja ni, ki bi mu povedalo, da ima prav. Nekoč, vsaj v protestantskih stoletjih, sta bili ideja upora in ideja intelektualne svobode pomešani. Heretik — v politiki, morali, veri, estetiki — je bil nekdo, ki ni hotel žaliti lastne vesti. To je pogled, ki ga povzema himna revivalistov:

Drzni si biti Daniel,
Drzni si strasti sam;
Drzni si trden cilj imeti,
Drzni si ga povedati ljudem.

Da bi to himno posodobili, bi bilo treba dodati »Ne« na začetku vsakega verza. Kajti značilnost naše dobe je, da se uporniki proti obstoječi ureditvi, ali vsaj njihov najmočnejši in najznačilnejši del, hkrati upirajo še ideji o intelektualni svobodi. »Drzniti se stati sam je ideološko kriminal, s praktične plati pa nevarno. Neodvisnost pisatelja in slikarja spodžirajo meglene ekonomske sile, hkrati pa jo še žagajo prav tisti, ki bi morali biti njeni branilci.

Svobodo misli in tiska se ponavadi napada z argumenti, o katerih se ne splača izgubljati besed. Od zadaj naprej jih lahko zrecitira vsakdo, ki ima kaj izkušenj s predavanji in debatami. Tukaj se ne bom ukvarjal z domačo nam trditvijo, da je svoboda privid, ali tisto, da je v totalitarnih deželah več svobode kot v demokratičnih, temveč z veliko bolj branljivo in nevarnejšo izjavo, **da si svobode ni želeti in da je intelektualna poštenost le oblika protidružbene sebičnosti.**

Čeprav so v ospredju ponavadi druge plati vprašanja, je v temelju spora o svobodi govora in tiska ponavadi spor o tem ali je lagati dobro ali ne. Resničen problem je pravica, da o dogodkih okoli sebe poročaš po resnici, ali vsaj toliko pošteno kot ti dopuščajo nevednost, predsodki in zapeljevanje samega sebe, kar je težava vsakega opazovalca. Morda se zdi, da sedaj pravim, da je golo poročanje edini vredni del literature, a kasneje bom skušal pokazati, da se ta problem pojavlja v bolj ali manj posubtiljeni obliki v vseh plasteh književnosti, in verjetno tudi v vsaki drugi umetnosti.

Sovražniki intelektualnih svoboščin vselej skušajo prikazati svoje stališče kot zagovor discipline proti individualizmu, resnica—proti—tistemu, —kar—to—ni problem pa držijo v ozadju, kolikor je to le mogoče. Čeprav so poudarki v različnih primerih različno razporejeni, se pisca, ki noče prodati svojih prepričanj, vselej označi za navadnega egoista.

Obtožijo torej, da se hoče zaklepati v slonokoščeni stolp, ali pa, da ekshibicionistično razkazuje svojo osebnost, ali morda tega, da se upira neizogibnemu teku zgodovine, ker si poskuša ohraniti neupravičene privilegije. Katolik in komunist sta si podobna, ko privzameta, da noben nasprotnik ne more biti hkrati pošten in inteligenten. Oba verjameta, da poznata »resnico« in da se je na tihem zaveda tudi heretik (če ni zgolj bedak), da pa ji iz sebičnih razlogov nasprotuje. V komunistični literaturi je napad na intelektualne svoboščine ponavadi pregrnjen z oratorijem o »drobnoburžoaznem liberalizmu«, »iluzijah liberalizma devetnajstega stoletja« ter podprt z žaljivkami kot sta »romantično« in »sentimentalno«, ki jim je težko odgovarjati, ker nimajo nobenega trdnega pomena. Ta tehnika zmanevrira spor stran od resničnega nasprotja. Komunistična teza, da je prava svoboda mogoča le v brezrazredni družbi, in da je človek še najbolj svoboden, ko takšno družbo ustvarja, je sprejemljiva in večina razsvetljenih ljudi jo v resnici lahko sprejme, a skupaj z njo je zavita čisto neutemeljena trditev, da komunistična partija namerava ustvariti brezrazredno družbo in da je ZSSR na poti k temu cilju. Če prvi trditvi dovolimo, da si pridruži še drugo, tedaj skoraj ni napada na zdravo pamet in preprosto dostojnost, ki se ga ne bi dalo upravičiti, a resničen problem se je spretno potisnilo vstran. *Svoboda razuma pomeni svobodo, da poročaš o tem, kar si videl, slišal, čutil, in da nisi zadolžen, da sfabriciraš imaginarna dejstva ali občutke.* Domače nam tirade proti »eskapizmu«, »individualizmu«, »romanticizmu« in tako dalje so le retorično orodje, ki naj da potvorjeni zgodovini resen videz.

Če si petnajst let tega branil svobodo razuma, si jo moral braniti pred konservativci, pred katoliki in, do neke mere — v Angliji niso imeli prave moči — pred fašisti. Danes jo moraš braniti pred komunisti in »sopotniki«. Človek ne more pretiravati vpliva drobne angleške komunistične partije, strupeni efekt ruskega mita Angleško intelektualno življenje pa je očiten. Zaradi njega so znana dejstva zatrta in popačena do tolikšne mere, da je dvomljivo, če se bo sploh kdaj dalo napisati resnično zgodovino naših časov. Naj navedem le en primer od stoterih. Ko se je Nemčija sesula, se je pokazalo, da so zelo številni sovjetski državljani — večinoma brez dvoma iz nepolitičnih razlogov — zamenjali strani in se borili za Nemce. Poleg tega je majhen, a ne zanemarljiv del ruskih vojnih ujetnikov in civilnih beguncev odklonil vrnitev domov in vsaj nekatere od njih so repatriirali proti njihovi volji. Na kraju samem je bilo to znano številnim novinarjem, a britanski tisk tega skorajda ni omenil, rusofilski publicisti v Angliji pa so še kar naprej upravičevali čistke in deportacije let 1936—38 s trditvijo, »da v ZSSR ni bilo kvizlingov«. Megla laži in napačnih podatkov, ki ovija zadeve kot so ukrajinska lakota, španska državljanska vojna, ruska politika na Poljskem in tako dalje, ni povsem posledica zavestne nepoštenosti, a sleherni pisec ali novinar z močnimi simpatijami do ZSSR — to se pravi simpatijami tiste vrste, ki jih ta država želi — se mora upogniti v zavestno falsifikacijo. Pred menoj leži zelo redko ohranjen pamflet, kjer je **Maksim Litvinov** leta 1918 očrtal nedavne dogodke ruske revolucije. Stalina sploh ne omenja, hvali pa **Trockega,** in z njim **Zinovjeva, Kamenjeva** ter druge. Kako naj bi na ta zvešček gledal še najbolj intelektualno skrupulozen komunist? V najboljšem primeru bi rekel, da je nezaželjen dokument, ki ga je najbolje zatreti. In če bi bilo iz kakšnega razloga odločeno naj se izda popravljena verzija, ki bi omenjala Stalina in opravljala Trockega, ne bi mogel protestirati noben komunist, ki bi ostal zvest svoji partiji. V zadnjih letih so bile zagrešene skoraj enako surove ponaredbe. Pa ni toliko važno to, da se dogajajo, kot to, da levičarska inteligenca ob njih molči, čeprav so ji znane. Zadostuje jim argument, da bi bila resnica »neoportuna« in da bi nekomu »šla na roko«. Komajda bi našel koga, ki ga motijo laži, ki se z njegovim privoljenjem selijo iz časopisov v zgodovinske knjige.

Organizirano laganje totalitarnih držav ni začasen pomoček, podoben vojaškim prevaram, čeprav ga včasih tako zagovarjajo. Spada k totalitarnosti in nadaljevalo bi se celo če koncentracijska taborišča in tajne policije ne bi bile več potrebne. Med inteligentnimi komunisti obstaja podtalna legenda, ki pravi, da se ruska vlada **sedaj** sicer mora ukvarjati z lažnivo propagando, zrežiranimi sojenji ipd., da pa na skrivno zapisuje prava dejstva in jih bo nekoč kasneje objavila. Verjamem, da smo lahko čisto gotovi, da ni tako, kajti takšno delo bi impliciralo miselnost liberalnega zgodovinarja, ki verjame, da se preteklosti ne da spremeniti in da je samo po sebi umevno, da ima pravilno poznavanje zgodovine svojo vrednost. Totalitarno videnje zgodovine je, da se jo ustvarja, ne pa zapisuje. **Totalitarna država je v bistvu teokracija, in njena vladajoča kasta mora veljati za nezmotljivo, če se hoče obdržati.** Ker pa se v življenju vsakdo moti, je treba minule dogodke občasno preurediti, da pokažejo kako ta ali ona napaka ni bila storjena in kako se je ta ali ona izmišljena zmaga res zgodila. Poleg tega zahteva vsaka večja sprememba politike komplementarno spremembo doktrine in preureditev položaja pomembnejših zgodovinskih oseb. Take stvari se dogajajo vsepovsod, a očitno je, da bo veliko verjetneje peljala v čisto falsifikacijo v družbah, kjer je v slehernem danem trenutku dovoljeno le **eno** mišljenje. Totalitarizem dejansko zahteva stalno spreminjanje preteklosti in dolgoročno najbrž tudi dvom v sam obstoj objektivne resnice. Njegovi prijatelji v tej deželi običajno poudarjajo, da velika laž ni nič slabša od majhne, saj je absolutna resnica itak nedosegljiva. Opozarjajo, da so **vsi** zgodovinski zapisi pristranski in netočni, in da je moderna fizika dokazala, da je to, kar se nam zdi realni svet, le iluzija, in da je verjeti svojim očem in ušesom le vulgarno filistrstvo. Totalitarna družba, ki bi se ji uspelo ohranjevati, bi verjetno razvila shizofreničen sistem mišljenja, kjer bi zakoni zdrave pameti veljali v vsakdanjem življenju in nekaterih ekzaktnih znanostih, politiki, zgodovinarji in sociologi pa bi jih lahko ignorirali. Že sedaj srečaš neštete ljudi, ki bi se jim zdelo škandalozno lagati v znanstvenem učbeniku, ponaredba zgodovinskega dejstva pa jih ne bi motila. Na križišču literature in politike je pritisk totalitarizma na intelektualca najhujši. Ekzaktne znanosti v tem času ne poznajo niti približno podobne grožnje, kar delno pojasni, zakaj se je v vseh državah znanstvenikom lažje kot pisateljem razvrstiti za svojimi vladami.

Da ohranimo perspektivo naj ponovim, kar sem rekel v začetku tega eseja. V Angliji so *prvi* sovražniki resničnih besed, in torej svobode misli, gospodarji tiska, filmski magnati in birokracija, a dolgoročno je venenje poželenja po svobodi med intelektualci samimi najresnejši strupjo. Morda se zdi da ves ta čas nisem govoril o posledicah cenzure na literaturo kot celoto, temveč zgolj o političnem pisanju. Celo če sprejmemo, da je sovjetska Rusija nekakšno prepovedano področje za britanski tisk, da je onemogočena resna diskusija so vprašanj kot Poljska, španska državljanska vojna, rusko-nemški pakt itd., da se od človeka, katerega podatki se ne vklapljajo v prevladujočo pravo vero, pričakuje, da bo o njih bodisi molčal ali pa jih popravil — celo če vse to drži, zakaj neki bi to škodilo literaturi v širšem pomenu? Je mar sleherni pisec politik, je vsaka knjiga neizogibno reportaža? Mar ne more pisatelj celo pod najtršo diktaturo ostati svoboden v svoji lastni glavi in pretopiti ali prepleskati svojih nepravovernih idej, dokler ne bodo oblastniki preneumni, da jih prepoznajo? In če se zgodi, da se pisatelj z vladajočo pravo vero strinja, čemu neki bi ga to vpelo v verige? Mar ne bo književnost, in pravzaprav vsa umetnost, najbolj zagotovo cvetela v okoljih, kjer ni večjih miselnih sporov in ostrih razlik med umetnikom in njegovim občinstvom? Je res treba privzeti, da je vsak pisatelj upornik, ali da je pisatelj nekaj tako posebnega?

Kadarkoli skuša človek braniti intelektualno svobodo pred trditvami totalitarizma, vselej ga pričakajo ti argumenti v tej ali drugi obliki. Rastejo pa iz popolnega nerazumevanja, kaj literatura je, in kako — morda bi bilo bolje reči *zakaj* — pride na svet. Ti argumenti predpostavljajo, da je pisatelj bodisi zgolj zabavljalec ali pa kupljiv kvačkar, ki lahko preklopi z ene propagandne steze na drugo tako zlahka kot se menjajo plošče na gramofonu. Navsezadnje, kako je to, da ljudje sploh pišejo knjige? Vse nad prav nizkim nivojem je literatura poskus vplivati na svoje sodobnike z zapisovanjem doživetega. In dokler govorimo o svobodi izražanja, tukaj ni dosti razlike med navadnim novinarjem in tudi najbolj »nepolitičnim« piscem leposlovja. Novinar ni svoboden, zaveda se svoje nesvobode, ko ga silijo, naj piše laži in pozabi na novice, ki se mu zdijo pomembne. Pisatelj je nesvoboden, ko mora ponarejati svoje občutke, ki so z njegovega stališča dogodki in dejstva. Morda bo zvil in ka-

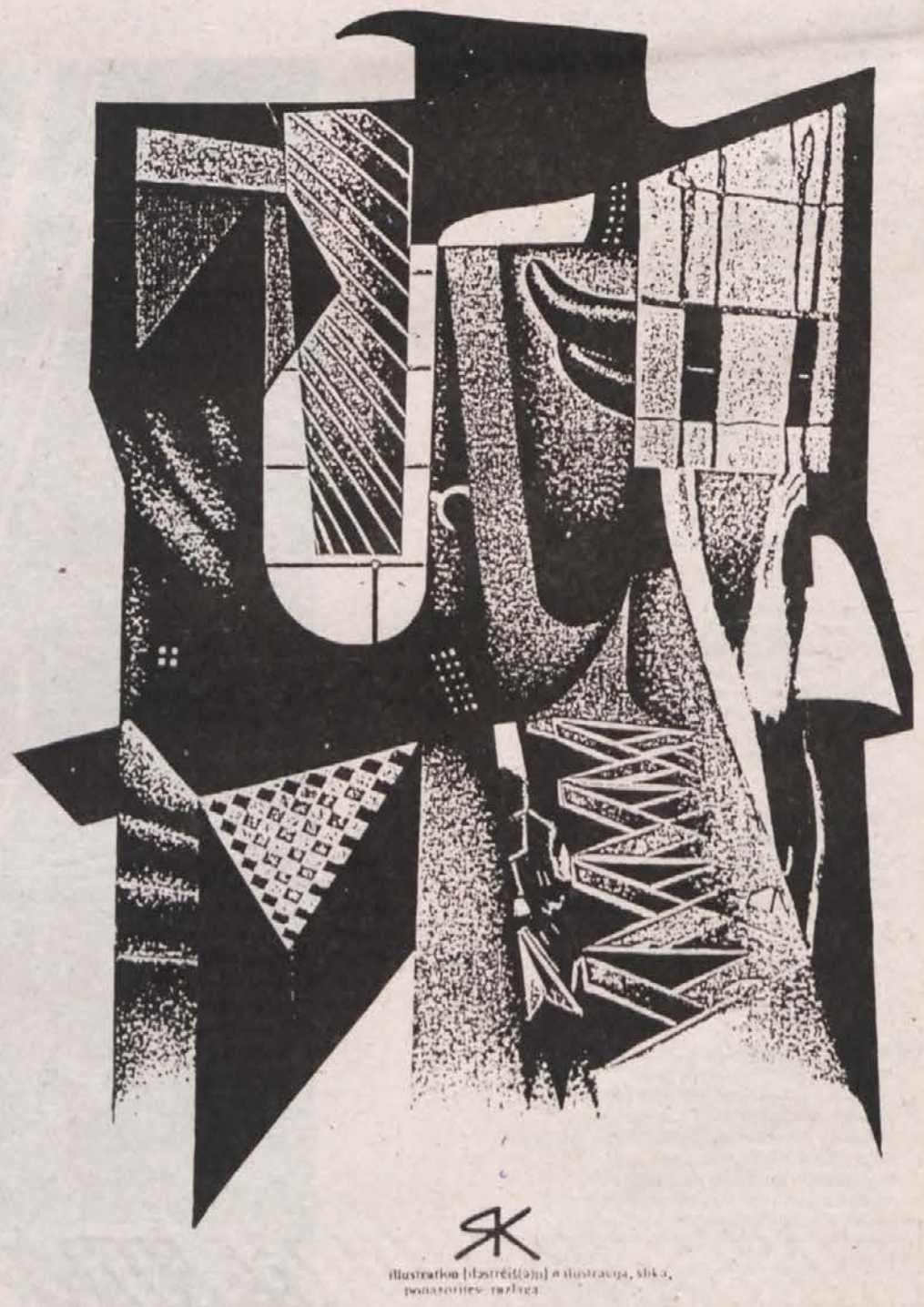

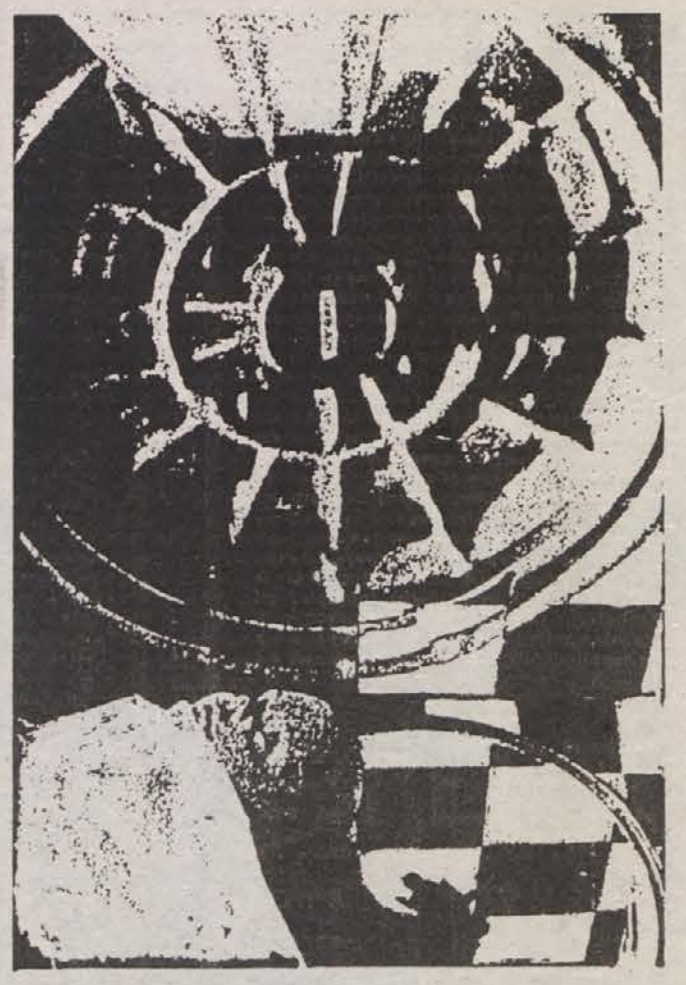

Illustration [ɪləstréɪš(ə)n] *n* ilustracija, slika, ponazoritev, razlaga

rikaturiral resničnost, da bi pisal jasneje, ne more pa videti hribov, kjer so v njegovih mislih doline: ne more reči, da mu je všeč, kar mu ni, da verjame česar ne verjame. Če ga v to vseeno prisilijo, dosežejo le to, da se mu izsuši kreativnost. Tudi izmikanje nezaželenim temam ne reši problema. Na tem svetu ni nikoli bilo resnično nepolitične literature, in še najmanj jo lahko pričakujemo v času kot je naš, ko so strahovi, sovraštva in lojalnosti čisto politične vrste tik pod površjem zavesti slehernika. Že en sam tabu lahko pohabi celotno zavest, kajti nikoli ne veš ali te ne bo misel, ki ji svobodno slediš, pripeljala na prepovedana tla. Iz tega sledi, da je totalitarna atmosfera smrtna za slehernega pisca proze, čeprav bi jo pesnik, vsaj lirik, morda lahko dihal. In prav verjetno je, da bi v totalitarni družbi, ki bi preživela več kot dve, tri generacije prozna književnost, vsaj takšna kot je obstajala v zadnjih štiristo letih, dejansko *doživela svoj konec.*

Včasih je literatura res cvetela pod despotizmi, a nekdanji despotizmi niso bili totalitarni. Njihov represivni aparat je bil vselej neučinkovit, vladajoči razredi pa bodisi skorumpirani, apatični ali celo napol liberalni, prevladajoče religiozne doktrine pa so ponavadi delovale proti perfekcionizmu in misli o človeški nezmotljivosti. Pa še tako se da v grobem reči, da je prozna književnost dosegala vrhove v obdobjih demokracije in svobodnih spekulacij. Novost totalitarizma je, da njegove doktrine niso le svete temveč tudi zelo spremenljive. Če jih ne sprejmeš si še vedno preklet, a pogosto jih je treba v trenutku zamenjati. Poglejmo si za primer sledeča si mnenja, ki jih je moral imeti angleški komunist ali »sopotnik« o vojni z Nemčijo. V letih pred septembrom 1939 se je od njega pričakovalo nenehno hrumenje nad »grozotami nacizma«, in vse kar je napisal se je moralo razviti v napad na Hitlerja. Po septembru 1939 je moral dvajset mesecev verjeti, da je Nemčija prej žrtev kot grešnik, in beseda »nacist« naj bi, vsaj kar se tiska tiče, izginila iz njegovega slovarja. A takoj, ko je ob osmih zjutraj 22. junija 1941 slišal poročila, je spet verjel da je nacizem najgnusnejše zlo, kar jih je svet kdaj videl. *Politiku so takšni preskoki lahki, s pisateljem pa je nekoliko drugače.* Če naj točno ob pravem trenutku preklopi svoja prepričanja mora bodisi lagati o svojih občutkih ali pa le-te čisto zadušiti. Kakorkoli že, uničil bo svoj dinamo. Ne le da se nove misli ne bodo več hotele pojavljati, še besede, ki jih uporablja mu bodo otrdele pod prsti. Politično pisanje našega časa je skoraj povsem zgrajeno iz prefabriciranih fraz, sestavljenih kot otroške lego kocke. To je neizogibna posledica samocenzure. Da lahko pišeš v jasnem, živem jeziku moraš misliti brez strahu, s takim mišljenjem pa ne moreš ostati politično pravoveren. Stvari so bile drugačne v »dobi vere«, ko je bila obvezna prava vera že dolgo na prestolu in je nihče ni preveč resno jemal. V takšnih razmerah je še mogoče, da se velika področja pisateljeve zavesti obdrže brez vpliva tega, kar človek uradno verjame. Pa še tako se je vredno spomniti, da je med edino dobo vere, ki je je bila Evropa kdaj deležna, čez ves srednji vek je nastalo komajda kaj imaginativne proze in zelo malo zgodovinskega pisanja: in intelektualni vodje so izražali svoje najresnejše misli v mrtvem jeziku, ki se je v tisoč letih komaj kaj spremenil.

Vendar totalitarizem ne obljublja toliko obdobja vere kot dobo shizofrenije. Družba je totalitarna, ko postane že nesramno očitno, da se njene strukture umetno vzdržujejo, to se pravi, ko je njen vladajoči razred izgubil svojo vlogo in se le še s silo in prevarami oklepa oblasti. Naj takšna družba vztraja kolikor časa hoče, nikoli si ne bo mogla privoščiti tolerance ali intelektualne stabilnosti. Nikoli ne bo mogla dovoliti resničnega zapisovanja dogodkov in poštenosti čustev, ki ju literarno ustvarjanje zahteva. A človeku ni treba živeti v totalitarni deželi, da ga totalitarizem pokvari. Že sama prevlada določenih idej lahko razširi nekakšen strup, ki naredi eno temo za drugo neuporabno v literarne namene. Dobrega pisanja je konec, kjerkoli zavlada vsiljena prava vera, ali magari dve, kot se tudi pogosto zgodi. Španska državljanska vojna je to dobro pokazala. Bila je globoko delujoča izkušnja mnogim angleškim intelektualcem, a ne izkušnja, o kateri bi se lahko odkrito pisalo. Smel si govoriti le dve stvari, in obe sta bili očitno zlagani: tako je vojna prinesla hektare knjig, a skoraj ničesar branja vrednega.

Ni še jasno, ali bo totalitarizem na poezijo deloval enako ubijajoče kot na prozo. Obstaja cel šop razlogov, zakaj si pesnik lažje najde dom v totalitarni državi. Tako ga birokrati in drugi »praktični« možje ponavadi pregloboko prezirajo da bi jih zanimalo kaj govori. Drugič, to kar pesnik pravi — kaj njegova pesem »pomeni«, če jo prevedeš v prozo — je še njemu precej nepomembno. V pesmi vsebovana misel je vselej preprosta in zanjo ni nič bolj pomembna kot anekdota za sliko. Kdajpakdaj — recimo v refrenih pesmi — lahko pesem stoji tudi brez pomena. Pesnik se torej kar lahko izmika nevarnim temam in izrekanju herezij, in celo če jih izreče, ga morda ne bodo slišali. In še pomembneje, dobri verzi, drugače kot dobra proza, niso nujno delo posameznika. Nekatere vrste pesmi, recimo balade ali na drugi strani, zelo umetne verzirane oblike, lahko nastanejo s sodelovanjem celih skupin. Sporno je, ali so bile starodavne angleške in škotske balade delo posameznikov ali kar delo ljudstva, zagotovo pa je, da so neosebne v pomenu, da se na poti od ust do ust neprestano spreminjajo. Še v tisku nista dve verziji balad nikoli čisto enaki. Veliko primitivnih ljudstev sklada pesmi v skupnosti. Nekdo prične improvizirati, verjetno se spremlja na kakšnem instrumentu, ko se mu zatakne, vskoči kdo drug z verzom ali rimo in postopek se nadaljuje, dokler ni končana cela pesem.

V prozi je ta vrsta tesnega sodelovanja čisto nemogoča. *Resna proza mora nastajati v samoti, medtem ko vznemirjenje ob pripadnosti neki skupini lahko celo pomaga v nekaterih oblikah pesnenja.* Verzi — morda celo dobri, čeprav ne najvišje vrste — bi lahko preživeli celo pod najbolj inkvizicijskim režimom. Celo družba, ki bi povsem zatrla svobodo in individualnost bi še potrebovala patriotične pesmi in herojske balade zmagam v slavo, ali pa tehnične vaje v prilizovanju: in to vrsto poezije se da pisati po naročilu ali kolektivno skladati, pa imajo še vedno lahko umetniško vrednost. S prozo je drugače, kajti pisatelj ne more zožiti razpona svojih misli, ne da bi ubil svoje inventivnosti. A zgodovina totalitarnih družb in skupin, ki so sprejele totalitarne poglede, kaže, da izguba svobode škodi vsem oblikam literature. Pod Hitlerjevim režimom je nemška literatura skoraj izginila in v Italiji ni bilo dosti bolje. Ruska literatura je, kolikor se da soditi po prevodih, od prvih dni revolucije opazno obubožala, čeprav je nekaj poezije boljše od proze. Zadnjih petnajst let je bil preveden komajda kakšen roman, ki bi se ga dalo vzeti resno. V zahodni Evropi in Ameriki so veliki deli literarne inteligence bodisi šlo skozi komunistično partijo ali ji bili vsaj naklonjeni, a vse to levičarsko gibanje je prineslo nenavadno malo berljivih knjig. Tudi za ortodoksni katolicizem se zdi, da je imel pogubne posledice za določene literarne oblike, posebno za roman. V obdobju tristotih let, koliko je bilo dobrih romanopiscev, ki so bili hkrati dobri katoliki? Stvar je taka, da se nekaterih reči v besedah ne da slaviti, in tiranija je ena od njih. Nihče še ni napisal dobre knjige Inkviziciji v hvalo. Poezija *morda* lahko preživi v totalitarnih časih, in nekatere druge umetnosti ali napoli umetnosti, kot je arhitektura, imajo lahko od tiranije celo koristi, a prozaistova izbira je med molkom in smrtjo. Proza ki jo poznamo je stvaritev racionalizma, protestantskih stoletij, neodvisnega posameznika. Uničenje intelektualne svobode zapovrstjo pohabi novinarja, sociološkega pisca, zgodovinarja, romanopisca, kritika in naposled še pesnika. Morda se bo v prihodnosti pojavila nova oblika književnosti, ki bo shajala brez osebnih občutkov in poštenih opazovanj, a sedaj si česa takega ne moremo predstavljati. Veliko bolj verjetno se zdi, da bo konec liberalne kulture, v kateri smo živeli od renesanse dalje, če do njega pride, pomenil tudi konec besedne umetnosti.

Seveda bodo tiskarne še zmeraj v rabi in zanimivo je spekulirati, katere vrste branja bodo preživele v totalitarni družbi. Časopisi se bodo gotovo ohranili dokler se televizijska tehnika ne bo višje razvila, in že sedaj je vprašljivo, če velike množice v industrializiranih deželah čutijo potrebo po kakšnem drugem branju. Zagotovo še zdaleč niso pripravljene porabljati za branje sredstev, kakršna dajejo za številne druge oblike zabave. Romane in zgodbe bodo verjetno povsem nadomestili filmi in radio, ali pa se bo ohranilo kakšno nezahtevno senzacionalno pripovedništvo, izdelano po tekočem traku, ki zbije človekovo iniciativo na minimum.

Človeška genialnost bi verjetno lahko razvila stroje za pisanje knjig in nekakšno mašinovsko delo že sedaj lahko vidimo v filmih in na radiu, v publicistiki in propagandi ter v nižji plasti revij. Tako nastajajo Disneyevi filmi po v bistvu tovarniškem procesu, delajo deloma stroji, deloma ekipe risarjev, ki morajo potlačiti svoj osebni stil. Za radio ponavadi pišejo utrujeni pisarji, ki jim od zgoraj narekujejo teme in način obravnave; pa še potem so njihovi izdelki le deske za mizarjenje producentov in cenzorjev. Isto je z neštetimi knjigami in pamfleti, ki jih izdaja vlada. Še bolj tovarniška je proizvodnja kratkih zgodb, podlistkov in pesmi za zelo cenene revije. Časopisi kot je *Writer* so polni oglasov za literarne šole, in vsaka ponuja že izdelane sinopsise za nekaj šilingov. Nekatere priložijo še prve in zadnje odstavke vsakega poglavja. Spet druge te oskrbe z nekakšnimi algebraičnimi formulami, po katerih si lahko gradiš lastne zgodbe. Tretje prodajajo zavitke kart, označene z osebami in situacijami, ki jih je treba le premešati da ustvarijo bistroumne zgodbe. Verjetno bi na tak način tudi totalitarna družba lahko izdelovala svojo književnost. *Domišljija in celo zavest, kolikor je to le mogoče, bi bili odpravljeni iz pisateljskega dela.* Knjige bi v grobem planirali birokrati in šle bi skozi toliko rok, da bi imele končane tako malo individualnega kot Fordov avto na koncu sestavljalnega traku. Samoumevno je, da bi tako nastajalo le smetje; a vse, kar ne bi bilo smetje bi ogrozilo državno ureditev. Preživelo literaturo iz preteklosti bi morali do konca zatreti ali napisati na novo.

Totalitarizem zaenkrat ni še nikjer popolnoma zmagal. Naša lastna družba je vsaj v grobem še liberalna. Da uveljaviš svojo pravico do svobode govora se moraš boriti z ekonomskim pritiskom in proti močnim delom javnega mnenja, a zaenkrat še ne proti tajni policiji. Poveš ali natisneš lahko skoraj vse, dokler si voljan to početi v kakšni zakotni luknji. Slabo znamenje pa je, da so zavestni sovražniki svobode tisti, ki bi jim bila svoboda pomenila največ. Javnosti je vseeno; preganjanja krivovercev ne bo podpirala, da bi jim pomagala pa tudi ne bo storila ničesar. **Navadni ljudje so obenem preneumni in preveč pri pravi da bi lahko privzeli totalitarne poglede.** Direkten napad na intelektualno dostojnost prihaja od intelektualcev samih.

Če rusofilna inteligenca ne bi podlegla temu mitu, bi se morda podredila kakšnemu drugemu istega rodu. Kakorkoli že, ruski mit je sedaj tukaj in korupcija, ki jo povzroča, smrdi. Ko gledaš visoko izobražene

Illustration [ɪləstréɪš(ə)n] *n* ilustracija, slika, ponazoritev, razlaga

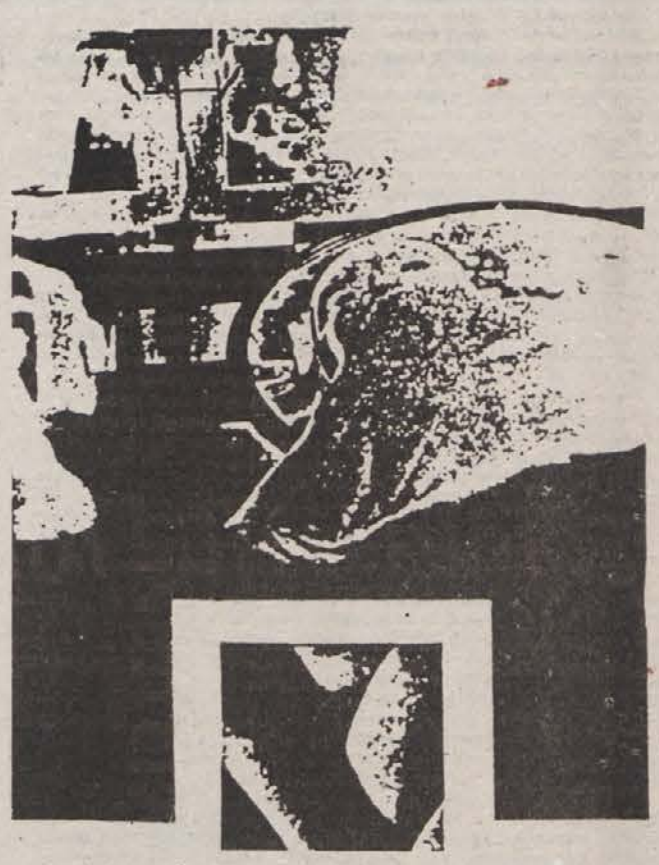

ljudi, kako brezbrižno opazujejo zatiranje in pregone, se sprašuješ, kaj bi bolj preziral, njihov cinizem ali njihovo kratkovidnost. Za primer, med nekritičnimi občudovalci ZSSR je mnogo znanstvenikov. Kaže da mislijo, da nima izničenje svobode nobenega pomena, če na njihovem lastnem področju zaenkrat ni posledic. ZSSR je velika, hitro se razvijajoča dežela, ki nujno potrebuje znanstvene delavce in je zato seveda prijazna z njimi. Če se le ne spuščajo na nevarna področja kot je psihiatrija so znanstveniki priviligirane osebe. Res je da tudi literarne prostitutke kot sta **Ilija Ehrenburg** in **Aleksej Tolstoj** dobivajo debele svežnje denarja, a država jemlje edino kar ima vrednost za pisatelja kot takega — njegovo svobodo izražanja. Vsaj nekateri od angleških znanstvenikov, ki tako navdušeno govore o priložnostih, ki jih imajo znanstveniki v Rusiji, so to sposobni doumeti, zdi se pa, da mislijo o tem takole: »*V Rusiji preganjajo pisatelje. Pa kaj? Saj nisem pisatelj.*« Ne vidijo, da je sleherni napad na intelektualno svobodo in na koncept objektivne resnice daljnoročno grožnja vsem mislečim ljudem.

Totalitarna, država znanstvenika zaenkrat tolerira, saj ga potrebuje. Celo v nacistični Nemčiji so z znanstveniki lepo ravnali, če niso bili Židje, in nemška znanstvena skupnost se kot celota Hitlerju sploh ni upirala. Na tej stopnji zgodovine je še najbolj avtokratski vladar prisiljen upoštevati fizikalno realnost, delno zaradi še ne izginulih liberalnih navad v mišljenju, delno zaradi potrebe da se pripravi na vojno. Dokler se fizikalne realnosti ne da čisto ignorirati, dokler mora dva in dva ostati štiri ko delaš načrte za letalo, ima znanstvenik svojo vlogo, in lahko se mu celo pusti nekaj svobode. Prebudil se bo šele kasneje, ko bo totalitarna država že trdno v sedlu. Če pa hoče vmes zavarovati integriteto znanosti, je njegov posel, da razvije nekakšno solidarnost z literarnimi kolegi in **ne stoji brezbrižno ob strani, ko so pisateiji utišani ali pognani v samomor** ter časopisi polni sistematičnih laži.

A kakorkoli že bo z naravoslovnimi znanostmi, z glasbo, slikanjem in arhitekturo, gotovo je — kot sem skušal pokazati — da je literatura obsojena, če ovene svoboda duha. Ne le v sleherni deželi, ki ohrani totalitarno strukturo; sleherni pisec ki sprejme totalitarne poglede, ki najde izgovore za preganjanje in prenarejanje resničnosti, se s tem uniči kot pisatelj. Tu ni izhoda. Nobena tirada proti »individualizmu« in »slonokoščenemu stolpu«, nobene bogaboječe puhlice, češ da »se da resnično individualnost doseči le skozi indentifikacijo s skupnostjo« ne morejo preskočiti resnice da je kupljena zavest skisana zavest.

Brez individualnosti je literarno ustvarjanje nemogoče in še jezik se posuši. Morda se bomo nekoč, če se bo človeška zavest povsem spremenila, naučili ločevati literarno delo in intelektualno poštenost, zaenkrat pa vemo le to, da domišljija, kot nekatere divje živali, ne preživi ujetništva. Pisatelj ali novinar ki to zanika — in skoraj vse današnje hvaljenje Sovjetske zveze to zanikanje vsebuje ali implicira — dejansko zahteva svoje uničenje.

1945-6

prevedel Samo Resnik

NON SCHOLAE, SED VITAE DÍSCIMUS

Vsekakor zahteva pisanje učbenika (kreiranje miselnosti tistih, ki se iz njega učijo) visoko stopnjo splošne izobraženosti in seveda skorajda briljantno, vseobsežno znanje gledališke teorije in tudi prakse.

Pisal bom o stvareh, s katerimi se v učbeniku Drage Ahačič: Osnove gledališke umetnosti ne strinjam in ki pomenijo zanikanje ustvarjalnega truda velikih gledaliških ustvarjalcev in kar je še huje, skrivajo se za njihovimi imeni, zato povzročajo smešne, paradoksne situacije, ki pa ob resnem, poglobljenem razmišljanju postanejo prav zaskrbljujoče.

Nikakor se ne strinjam z definicijo, da »je **značilna razpoznavna posebnost** dramskega gledališča v tem, da je povezana z literarnim, dramskim besedilom in da odrsko oživlja to besedilo s pomočjo sestavljenih gledaliških izraznih sredstev«. Mar so Grotowski, Stanislavski, Brook, Chaikin in drugi zastonj tratili svoje moči, da bi dokazali, da zgornja trditev ne drži? Za dramsko gledališče ni nikakršna razpoznavna posebnost besedilo, ampak **igralčevo telo** kot kompleksna, nedeljiva celota. Ta instrument pa zavzema tako govorjeno besedo (kot ostanek povezanosti gledališča z literaturo), kakor tudi celo telo, kot igralčev kompleksen instrument. Ne gre za nikakršno literaturo, kajti gledališče ni literatura, ampak živa, plastično upodabljajoča umetnost. To ni nobena definicija, ampak le eno izmed še ne čisto izdelanih mnenj. Ko je Grotowski razmišljal o specifični vlogi gledališča, je zapisal: »Zato je potrebno ukiniti razdaljo med igralcem in publiko tako, da odstranimo sceno in s tem zbrišemo vse meje. Naj se najbolj izraziti prizori dogajajo tik pred gledalcem, naj bo gledalec v dosegu igralčeve roke, naj občuti njegovo dihanje in zavoha njegov znoj.« To je torej gledališče in njegova **razpoznavna posebnost,** ne pa literatura, ki ima čisto drugačna »pravila« in strukturo.

Naslednja stvar je trditev Drage Ahačič, da je bistvo vsake igre pravzaprav v tem, da igralec **privzema** določeno obnašanje, ki izhaja iz **podoživetja** neke njegove domišljijske predstave. To je napaka, ki je leta 1985 ne bi smeli več narediti. Stanislavski je namreč dramsko igro razdelil na tri stopnje: na umetnost predstavljanja, igro iz srca in umetnost preživljanja. Kvaliteta stopenj gradira, kot so zapisane po vrstnem redu. Ne gre za nikakršno umetnost podoživljanja (podoživetja), ampak v skrajnem primeru le za umetnost doživljanja. Predpona »po« pomeni tukaj golo reproduciranje stanj iz ene predstave v drugo, ne pa tiste prave igralčeve čustvene prisotnosti na odru. Igralec mora vsako predstavo odigrati tako, kakor da prej še ni bilo nobene. V tem je tragika gledališke (igralčeve) umetnosti. »Pesnikova pesem ali pisateljev roman ali slikarjeva slika ali skladateljeva skladba ostanejo, akoravno jih ob uri rojstva ni nihče ne želel in ne doumel. Igralec pa se s predstavo šele rodi in z njenim koncem tudi umre.« (B. Štih, Sen gledališke noči, str. 73, knjižnica MGL, Ljub., 1984) To ne gre torej za nobeno **po**doživljanje, ampak permanentno ustvarjanje, kar pa seveda izključuje tudi mehanično izvežbanost emocij. Gledališka igra je improvizacija in ne motoričnost, kot je to zagovarjal Koklen, čigar mnenju pa se pridružuje tudi Draga Ahačič. Prvi pogoj za umetniški značaj in vrednost igre ni tehnika, kot to misli avtorica, ampak **umetnost,** kar menda ne rabim posebej dokazovati.

V tem sklopu bom označil tudi njeno gledanje na dramatikove pravice pri uprizarjanju predstave. Ne vem, kako si avtorica razlaga vlogo dramaturga in režiserja v sodobnem gledališču. Pravi, da je ena izmed nalog obeh, da kot zastopnika avtorja skrbita za to, da je uprizoritev v skladu z dramskim besedilom. Vsako režiserjevo ali dramaturgovo črtanje besedila ali zamenjava določenih delov je zanjo strogo prepovedana, saj izkrivlja dramatikovo misel in »je že vnaprej sporna umetniška raven tiste uprizoritve, ki temelji na izkrivljanju dramskega besedila«. Ne vpraša se, ali je to spreminjanje besedila formalno ali vsebinsko (idejno). Prvo je režiserju zagotovo dovoljeno, saj ni le zidar, ki postavlja igralce na oder zaradi dramatika, ampak si lahko prikroji formalni izgled besedila po mili volji. Če s tem potvarja idejo in spreminja Hamleta v fašista in zločinca je pač zagrešil napako in v takem primeru lahko dvomimo o ravni predstave. Če pa je Hamletove besede izrečene v prvem prizoru tretjega dejanja postavil na začetek ali pa konec, s tem ni zagrešil nobenega delikta in ni nikakor odgovoren pred avtorjem. Tudi pred živim bi ne bil. Dramatik je opravil svoje delo s tem, ko je napisal dramo. V gledališču pa ustvarjajo dramo umetniki, ki niso avtorjevi (dramatikovi) sluge, ampak samostojni umetniški ustvarjalci.

Menim, da je treba namesto izraza »poskusno gledališče« uporabljati tujko »eksperimentalno«, kajti le-ta je bolj enoznačna. »Poskusno« postavi pod vprašaj problem, **če gledališče ali sploh ne** (kot npr. poskusno obratovanje — ali bo tovarna delala še naprej ali pa ne), medtem ko tujka »eksperimentalno« že vnaprej določa **gledališče da,** gre le za študij in raziskovanje znotraj pojma gledališče.

Povrnimo se še na okrnjeno vlogo režiserja, ki naj bi v svoji predstavi tudi ponazarjal domišljijski svet »dramskega besedila«. Pa zakaj ravno besedila? Kaj pa če bi uprizarjal posamezne dogodke (ne mislim na epsko gledališče), katerim osnova bi ne bilo besedilo, ampak gola igralčeva igra, gibanje po odru, asketsko gledališče? Gledališče, ki mu je bilo besedilo dodano kot ena zadnjih komponent — pa je to še vedno dramsko gledališče, ker se pridevnik **dramsko** ne nanaša na **dramatiko,** ampak na **dramaturgijo,** ki pa v sodobnem gledališču sploh ni več vezana samo na besedilo, ampak na celotno dogajanje na odru. Osnova gledališča je dramaturgija. Dramatika je le njen sestavni (ne pa nujen) in ne glavni, »razpoznavni« del.

Kako je v knjigi predstavljeno totalno gledališče? Zanikana je kakršnakoli umetniška vrednost, saj totalne gledališke izraze imenuje »čarovnije«, totalno gledališče pa komercialno gledališče. Kaj potem predstavlja Ristić? Po njenem klovna. Tudi če njej osebno totalno gledališče ni všeč, ne more zanikati njegove kvalitete (umetniške mislim), temveč mora z znanstveno — intelektualno toleranco zapisati mnenja »za« in »proti«, ne pa samo svojega, tokrat negativnega.

Predpona »po«, ki jo je avtorica uporabila tudi pri poglavju o režiji kot »(po)ustvarjalni umetnosti«, tukaj še bolje odseva njen odnos do režije. Režiser ni **poustvarjalec** dramskega besedila, ampak **ustvarjalec** tistega, kar bo na odru »odgledališčeno« igrano. Zakaj avtorica pri poglavju o modernem gledališču citira nekatere ustvarjalce, kot je Copeau, »pozablja« pa citirati tiste odlomke iz Copeajevih in drugih del, ki se seveda ne skladajo z njenim enostranskim obravnavanjem modernega gledališča?

Poglavju o avantgardi bi dodal le to, da avantgarda ni samo predhoden temveč tudi in še bolj permanenten pojav. Razmišljam, zakaj je avtorica gledališča, ki imajo svojo stavbo, ki so stalna in v katerih lahko igralci in drugi ustvarjalci predstav delajo vse življenje, označila za srečna. Taka gledališča postanejo vendar otopela, kajti igralec je popotnik in ga daljše časovno obdobje v enem gledališču popolnoma zmehanizira, odvzame pa mu tudi moč umetnosti preživljanja (Stanislavski). To je v Pelagomeni za traktat o iskanju ljudskega gledališča zelo jasno in nazorno opisal Bojan Štih: »Če v dvorani in na odru igra skozi desetletja isti, dosmrtno nastavljeni igralski zbor, izgubita oder in dvorana svojo čistost in nedolžnost. Kajti antismiselna in nemoralna metoda igralske obrekovalnice kot plesen in smrad okuži tla odra in zrak dvorane in obema odvzame skrivnosti in čudežno rodovitnost. Tako kot mentalna higiena odra zahteva, da se nanj naseli vsako leto druga igralska družina, tako je tudi za igralske družine conditio sine qua non, da koža na podplatih igralce začuti vsako leto druge odrske deske. Igralec, ki ni popotnik in ima stanovanje kot svoj estetski nazor, je rak gledališča. Kučica u bašti, cvijeće oko nje . . .« (več avtorjev: Slovenski theater gori postaviti, knjiž. KONDOR, Lj. 1981, str. 194). Zakaj torej Draga Ahačič tega ne priznava?

Napisala je tudi besedo, ki se ne bi smela izgovarjati lahkomiselno: ljudsko gledališče. Ljudskega gledališča namreč ni mogoče ustanavljati, tako gledališče nastane samo, če so pogoji za to. Ti pogoji so podani v spisu Izidorja Cankarja Ljudsko gledališče in v Štihovi Prelagomeni za traktat o iskanju ljudskega gledališča. Zaenkrat teh pogojev še nismo izpolnili (vprašanje je, če jih bomo sploh kdaj) zaradi prevelike razlike med izobraženci in ljudskim okusom, vendar »krivično bi bilo pregnati Hamleta z odra, da dobi prostora Krjavelj, ker ljudstvo kliče po njem.« (Izidor Cankar) Ljudsko gledališče pomeni tudi radikalne spremembe, in to take, da jih je v današnjem zbirokratiziranem slovenskem gledališču nemogoče doseči. »Razen če se zgodi čudež. Tedaj potrpežljivo čakajmo nanj. Ne bo ga. En attendant Godot.« (B. Štih)

Ko govori o položaju današnjega gledališča, razdeli Draga Ahačič gledališče na kapitalistično in socialistično. Kapitalistično (privatno) je po njenem »prisiljeno streči poprečnemu, malomeščanskemu okusu cenene zabave«. Torej mu odreka umetniško vrednost. Sprašujem se, če je sploh mogoče, da izobraženec v 20. stoletju na tako banalen in ideološko obarvan način zavrže kulturne vrednote (vzemimo samo) zahodne Evrope?
Socialistično gledališče pa označi kot družbeno in to ji je dovolj, da niti ne nakaže razlage. Državno nadziranih, ideoloških gledališč vzhodne Evrope sploh ne omenja. Mar tukaj ni mogoče dvomiti o vrednosti »propagandnih spektaklov« in gledališču tipa Maksim Gorki?

Ker daje avtorica velik pomen vzgoji, bom tudi jaz končal v tem duhu. Učimo se za življenje in ne za šolo je dejal Seneka. Nič ne bi bilo narobe, če bi se učili narobe le za oceno, ker pa nas znanje pridobljeno v srednji šoli (za katero je učbenik tudi namenjen) spremlja vse življenje, je skorajda zločin »krivo vero učiti«. S tega stališča mislim, da učbenik nikakor ni primeren za uporabo, saj obravnava teme zelo enostransko in površno. To se bo pa poznalo na tistih, ki jim pravimo subjekti vzgojnoizobraževalnega programa, t. j. učencih. Zamislimo se. Socializem je možen samo med visoko razvitimi in izobraženimi ljudmi. (B. Štih) Kakšen bo potem ta socializem, če bo vir znanja, ki je pogoj za izobraženost, že v osnovi slab.

Bojim se, da sem govoril kamnu. Nekoga moraš imeti rad . . .

BUTNSKALARJI ZBOR!

Ali imate vsi zastavice v rokah?

Prisotni: Eminenca (veliki kozmični vodja), Profesor (človek visokega čela in treh neuničljivih doktoratov), Ervin Kralj (propadli študent, ki se kmalu znajde v samih vrhovih druščine), Fanči (vojaška diktatorka), Mici (padala za življenje — postavijo ji miljone spomenikov), Valentinčič (čuteč sadist, šef policije — tragična figura, saj se, ko spozna svoje napake, pusti pogoltniti Postojnski jami), Marjan, Strojinc in še kdo.

Na drugi strani fašistoidni Ferenčak in njegov trop pobesnelih steklih lisic.

Na tretji strani sem jaz. Zdaj se mi mudi.

Butn . . . butn . . . butn . . . hoooooooop!

No, pa smo tu.

Jaz: Tovariš Profesor, sem novinar Katedre, ali bi lahko spregovorili kakšno o vaši organizaciji!

Profesor: Se razume, seveda, kako da ne, kako da ne, kaj bi radi izvedeli, kaj vas teži, veste z vsemi je tako na začetku, omahujejo, omahujejo, omahujejo.

Jaz: Torej, želel bi vedeti, kje so korenine vaše organizacije?

Profesor: (iz žepa je izvlekel skalo veliko kot Triglav) Tu!

Jaz: (od srca sem se zasmejal) Ja, vsekakor. Razumem. Film mi je bil zelo všeč. Zdaj bi pa rad, da tudi bralci . . .

Profesor: (prijazno me je prekinil) Se razume, kako da ne, kako da ne.

Jaz: Tudi jaz vas razumem, toda če bova tako nadaljevala, potem . . .

Profesor: (prijazno me je prekinil) Že razumem, mudi se vam, jaz pa tu pred vami razkladam romane, tako je to, ja, čas je zlato, ja, veste dragi človek, takorekoč še mladenič, kako vam je že ime? (odgovoril sem)

Profesor: Čudno, ne spominjam se vas, morda oseminštiridesetega, ne vem, ne vem, počakajte, počakajte, spomnil sem se, ja, petinštiridesetega ste mi na tisti proslavi rešili življenje, ja, težko je bilo takrat, težko . . . oprostite! (iz drugega žepa je izvlekel velik rdeč robec in si obrisal solzo, ki mu je tekla skozi gosto brado)

Jaz: Ampak, jaz sem še premlad.

Profesor: Oh, že razumem, zmotili ste se, mislim, zmotil sem se, to niste vi, sploh vas ne poznam, kdo sploh ste, jaz sem Profesor. (Podal mi je roko. Podal sem mu roko.)

Profesor: Vaša roka?

Jaz: Moja! jasno, da moja!

Profesor: Žal mi je, mladenič, kako vam je že ime, pa saj ni važno, globoko mi je žal, toda vaša roka . . . (globoko se je zamislil).

Jaz: (želel sem jo izvleči) Za ušesom me srbi! (Ni pomagalo, postajalo mi je vse bolj vroče.)

Profesor: (njegove besede so postale plamen) Vaša roka je navadno poleno. (Odtrgal mi jo je in vrgel v radiator. Divje sem se pognal proti vratom, ki so mi popolnoma neboleče odcviknila še drugo roko. Zgraebil je skalo in mi jo prijazno vrgel. Ujel sem jo z glavo)

Profesor: Odlično, spoznali ste, odprlo se vam bo vesolje, za vas ne bo nobenih mej.

Izkoristil sem zadnje besede in s skalo v duši zbežal iz kina.

KAAAAAAM!?

In še nekaj: Ferenčakovi pripadniki šušljajo, da je Filipčič zelo slabo odigral svojo vlogo. Govorice so lažne!!! Emil je zaigral kot se za Kralja spodobi. Tudi vsi ostali so bili na ravni.

Borut Gombač

MARIO HAPPENING MARIO HAPPENING

DESIGN MARZIDOVSEK DESIGN MARZIDOVSEK

PERFORMANCE AKCIJA PERFORMANCE AKCIJA

ART ZVOK AMBIENT ART ZVOK AMBIENT

SONIC YOUTH

(Lj. 5. 10. 1985)

THURSTO MOORE — kitara, vokal
LEE RENALDO — kitara
KIM GORDON — bas, vokal
BOB BERT — bobni

Energija? Glasba? Energija v glasbi oziroma glasba z energijo, to so Sonic Youth, če najkrajše okrarakterizi-ramo njihovo delovanje. Skupina je nastala v osemdesetih letih v Ameriki in osemdeseta leta so pečat te skupine, ki je obenem ena vodilnih v novem rocku v svetu. Srečati se z njimi na koncertu, pomeni biti del te generacije, pomeni družiti v sebi, uveljavljati neverjetno ustvarjalno energijo in domišljijo, ki se pri njih pač izliva skozi medij. Njihovo neprekinjeno polurno igranje je tako naelektrilo poslušalce, da od same nervoze več nismo vedeli, kaj bi z rokami oziroma z nogami, pa smo ploskali kar vmes med prekrasnimi novovalovsko trdo liričnimi dueti kitaristov in se nihali v njihovih trdih, včasih že skoraj industrijskih ritmih, v katerih se je čutil (kot tudi v celotni glasbeni sliki) odmev že razpadlih Joy Division. Edina zamera gre vokalni interpretaciji. Sicer pa to ni niti važno, glasba nas je vzela in nam pokazala, kje smo, v drugi polovici osemdesetih let, v neki splošni svetovni paniki, pred katero pa ne smemo poklekniti v smislu »peace brother«, ampak najti moramo svojo identiteto, identiteto video generacije in udariti po jeklu, zaorati po asfaltu in betonu, ker cvetje tu že dolgo ne raste.

PEC

BETNAVA

Sobota, 24. avgust, v Betnavskem gozdu. Razstava in koncert »alternativne« umetnosti, okoli sto obiskovalcev, šestdeset zaradi Zorana Predina, nekaj zaradi lepega vremena in nekaj dejanskih entuziastov. Razstava je bila na ogled ves dan, glasba je »štartala« okoli 19. ure s poetom Bojanom Sedmakom. Bilo je še svetlo, tako da njegova inspiracija liričnega značaja in učinkovala kot bi to lahko. Kasneje, v objemu teme, so nastradali električarji zaradi preslabe razsvetljave. Iz dneva v noč smo zdrseli s Predinovimi elegijami, ki so nasledile Sedmakove. Publika je prišla na svoj račun, medtem pa se je začel koncert, ki so nam ga napovedali. In projekcije. Dobre, slabe in poprečne, se pravi kar simpatične. Ljudje so počasi odhajali, »8 ton« s samo enim članom (ostali so v vojski) jih je s fino elektroniko opozoril, da bo sledilo še kaj hujšega. In res, na odru se je pojavil Peter Tomaž Dobrila s kitarističnimi improvizacijami in pokazal izrazne možnosti tega instrumenta. Bogato, polno, v smislu spontanitete in brez kompozicijskih prijemov — kakor neoblikovana forma. Čreda divjih konj, ki bo morda nekoč dresirana. Divji kontrast spiritualni atmosferi »8 tona« je nadgradil Mario Marzidovšek. Prizorišče je bilo že skoraj prazno, ko je zasadil rezilo v noč — prav gotovo višek prireditve. Od spomladanskega večera na PA je precej napredoval, predvsem je omilil teatralnost, popravil kompozicijo, skratka uglasbil se je in sinhroniziral, postal je skoraj zrel. Predvsem so izredni njegovi zvoki, sveži, prefinjeni, a hkrati ostri, destrukcija na način estetike, uničevanje z občutkom. Spominjal me je na poetičnega morilca v nekem filmu. Sodobna elektronika? Nekaj takega, a dogodki prehitevajo naši »Yugo provincionalnost« s tolikšno hitrostjo, da ne vemo, kaj je res sodobno, in ko zvemo, to več ni. Koncert se je zaključil okoli 22.30, ostalo je mrmranje »preživelih«. Vizualna predstava je solidno dopolnjevala glasbeno, četudi ni bila izdelana. Slabše se je izkazalo občinstvo. Morda se bo sčasoma prilagodilo novim trendom, a ti bodo morali nastopiti, sicer jih bo utopila plima splošnega okusa.

Tomaž BRENK

MARZIDOVSHEKMINIMAL ABORATORIUM

ZVOK PERFORMANCE ART PRODUKCIJA DISTRIBUCIJA

ZVOK: elektronska usmeritev, minimalističnega karakterja
— sinteza zvoka
— »home made« instrumenti (modulatorji in modifikatorji zvoka)
— preparirani že obstoječi (v glavnem stari) el. instrumenti in efekti
— tretiranje konkretnih in akustičnih zvokov

Kompletna nova glasba in trendi — preteklega časa — novi socialni in tehnični preobleki — prehiter tempo odkrivanja nepoznanih sfer v glasbi — nedodelano — nazaj k tradicionalnim izvorom (elektr.) zvoka — 1980

Shönberg — Webern — Rusolo — Varese (Haefer) — Cage — Stockhausen — Riley — Reich — Glass — Zappa — Faust — Can — K(C)luster — Tadream — Schulze — Kraftwerk — Silver Apple — Suicide— Cabaret Voltaire — Throbing Gristle — Talking Heads Residents — Zév — Music impr. co. — Teitelbaum — Bley — Sun Ra — Borbetumagus — 1985

PROGRAM LASTNE GLASBE
— konkretna glasba
— serialna/punktualna glasba
— (a)tonalni sistemi
— dodekafonija v elektr. zvoku
— elektr. ekspreseionizem
— minimalizem
— dodaizem, collage music
— aleatorične procedure
— futurizem/bruizem
— geometrijski/abstraktni zvok
— neglasba
— brutal music
— improvizacija
— eksperimentalna glasba
— primitiva/naiva
— (alter-minimal)®
— (pol-industrijski/sintetski) zvok
— kationska® godba
— (new—sound—painting)®, novi ameriški in evropski zvok
— (kemijski zvok)®
— new psyhadelic
— sintetska orkestralna glasba
— sint. cerkvene orgle
— sint. zborna (vokalna) glasba
— preparirani zvok tradicionalnih (»klasičnih«) akustičnih sredstev
— elektr. tretiranje vokala
— reinkarniranje nemškega zvoka 70-tih let (»reincarnation sound«).
— elektr. ekspresionizem
— third stream music
— improvizacija
— minimalizem v jazzu
— sintetski jazz
— ksyloton music
— elektronsko in mehansko prepariran klavir
— kombinatorične glasbene oblike

VŽPOREDNE DEJAVNOSTI
— performance
— happening
— akcija
— intervencija
— ambient
— razstave
— otvoritve
— koncerti

ART
— tradicionalni kubizem
— futurizem/dinamizem
— ekspresionizem
— nadrealizem
— collage
— spontanizem
— eksperimentalne tehnike (action)
— fotografija
— design
— industrijsko oblikovanje
— poštna umetnost (post-c-art)
— prostorsko-inverzni projekti, telepatska usklajevanja z A. Skerbinek
— konkretna poezija
— klubske dejavnosti (skupinske razstave)
— alter principi razstav in performance-a

PRODUKCIJA/DISTRIBUCIJA
— »MARZIDOVSHEKMINIMA LABORATORIUM« — v tujini registrirana kot prva **zasebna** neodvisna institucija v Jugoslaviji.

PROGRAM
— lastna kasetna produkcija (M. M. L.—PRODUCTION)
— sodelovanje z lokalnimi grupami in posamezniki
— kontaktno posredništvo z (v glavnem) kasetnimi neodvisnimi produkcijami širom sveta
— distribucija jugoslovanske progresive

15. 3. 85 — DK Slov. Bistrica
9. 4. 85 — Študent Maribor
9. 5. 85 — otvoritev razstave KLLU Slov. Bistrica
11. 6. 85 — Ljubljana
14. 6. 85 — Žalec (+Rebevšek-Potočnik)
27. 6. 85 — otvoritev biennala mladih, Rijeka/+razstava
4. 7. 85 — Ptuj
julij 85 — Celje/+Danijel Bedrach, ex. LOKALNA TV
1984/1985 — M. M. L. 001—M. M. L. 006
april 1985: Graf Haufen Tapes, Berlin — izdaja »alterminimal« kasete M. M. L. 001
23. maj 1985: G. H. Tapes, dvojna kompilacija »THEE BOOK«
junij/julij 1985: M. M. L. 007, izdaja kompilacijske kasete mariborskih hardcore punk in alter skupin
julij 1985: M. M. L. 008, izdaja dopisnega projekta Marzidovshek—Bedrach (ex. Local TV): »Interlacing«
release julij 1985: M. M. L. 009, izdaja kasete »Lokalna televizija« (Celje, Žalec) in video: Lokalna TV, Rebevšek—Potočnik, Marzidovshek
avgust/sept. 1985: M. M. L. 010, Marzidovshek: reinc. minimal music
avg/dec 1985: M. M. L. 001—014, solo-promo-kasete Steyr scenskih pojavnosti
nov/dec 1985: M. B. M. L. 015/Marzidovshek—Bedrach: »Half industrial sound«
dec 1985: M. B. M. L. 016/017, Marzidovshek: »Reincarnation EM sound« II.
— vzporedna izdaja v tujini in promocijski koncerti pri nas.

BOJ KOT BOJKOT

O PROTESTU IN ČLOVEKOLJUBNIH TEORIJAH

Samoupravljanja ne razumemo, zato smo sami postali samoupravljanje. V taki besedni konstelaciji se nahajajo malodane vse izjave ne samo zdajšnje prisilne uprave v ljubljanskem Študentskem centru, marveč vseh vedno številnejših jugo prisilnih uprav v tovarnah. Glede na to, da povsod prvi in temeljni razlog njihovega gospodovanja predstavljajo tako imenovani »moteni« ali »nerazviti« samoupravni odnosi in da samoupravljanje v celotni Jugoslaviji »še zmeraj ni zaživelo«, kar poudarjajo v vseh sredstvih javnega obveščanja tudi ključni nosilci oblasti, se nujno poraja vprašanje o tem, katerega bližnjega dne lahko prebivalstvo SFRJ pričakuje zvezno prisilno upravo v vojaški podobi.

A ne gre le za to: obče razširjena in sprejeta fraza o »nezadostni razvitosti samoupravnih odnosov«, ki je postala stalni sestavni del dežurnega ideološkega besednjaka, ni več le ogrinjalo, marveč preteča slika sveta, v katerem moramo živeti. V njej ni vsebovano vedenje o nujnosti predrugačenja obstoječega (se pravi o nujnosti razvoja samoupravnih odnosov), to je samo fraza, ki nosi v sebi izrazito represiven naboj. Saj neprestano pripoveduje grozljivo povest o dominaciji države, ki je brez nehanja na preži in je vselej in z vsemi sredstvi pripravljena presekati emancipatorične družbene procese in svoje dosežke potem predstaviti kot svarilo vsem potencialnim krivcem (ali sovražnikom!). To je fraza, ki državljane SFRJ na prav perverzen način postavlja pred navidezno alternativo: ali sedanja stopnja represije, sedanji človekoljubni teror in sedanje stanje udobnega suženjstva, če boste vztrajali v nerazvitih samoupravnih odnosih, če boste pridni, če boste še dalje pospeševali in gostili temo, v katero smo vas zapeljali . . . ali pa intenzivirano legalno nasilje. Če boste hoteli skočiti ven iz teme, če boste zahtevali spremembe, če se boste zoperstavljali korporacijskemu sistemu in če se boste bojevali za avtonomizacijo civilne družbe, tedaj vas nujno zgrabi ukrepna hobotnica etatističnega establishmenta, in za to si boste čisto sami krivi. In tako pač pridemo skozi to socmilitaristično alternativo do bistva tega našega (in ne le našega) sistema, ki je prepričan v svojo zmago, toda ne tako zelo, da bi preziral pomoč policije, pridemo do »socializma«, ki hoče odstraniti vir vsega zla v današnji družbi in hkrati vzpostaviti to zlo, ki torej hoče demokracijo brez ljudstva.

Ljubljanski študentski bojkot plačevanja stanarin v Študentskem centru je bil v marsičem strahotna demonstracija resnice, kaznilniške zdajšnosti, ki je brezizhodno tu. Ena njenih komponent je predstavljala tudi odločitev zastopnikov mariborskih študentov, ki se, prisegajoč na rabo »samoupravnih poti«, bojkotu niso hoteli priključiti. Bojkotu, v katerega jedru je dihala zahteva po pogojih in razlogih za študij, pa čeprav ga je državno poročanje zelo ekspeditivno reduciralo zgolj na t. i. statusno rešitev Študentskega centra, na dosti čemerno opozarjanje na družbeno-ekonomski položaj študentov ter na še bolj čemerno ali sploh nikakršno opozarjanje na utrujoči se mračni svet države, prisile, samodrštva in nujnosti. Vse tiste ideje, ki so v tem študentskem dogajanju imele družbeno težo, so ostale zamolčane. Tudi zaradi razklanosti, oportunosti in silno nizkotnega boja študentov med samimi sabo. Šlo je za natanko isto socialno klimo, ki jo je po 22. kongresu sovjetske partije Aleksander Isajevič Solženicin v svojih spominih takole videl: »Bili smo že tako krotki, da sploh nikoli ne bomo povedali po pravici in da nikoli več ne bomo slišali resnice.«

A tudi o tistem, kar je ostalo vezano zgolj še na vprašanja študentskega standarda, so bili politični kreatorji družbenega sistema pripravljeni spregovoriti — spregovoriti bodisi v obliki zanikanja, sprenevedanja bodisi v obliki grožnje — šele tedaj, ko so študentje pokazali svojo moč. In kako dobro razumejo ta jezik. Samo ta jezik. Ta njihov edini jezik.

»Študentom letošnje pomladi« je v začetku poletja (in počitnic), kot nagrado za njihovo povečano aktivnost in pripravljenost za reševanje svojih in družbenih problemov »družba« podelila prisilno upravo v Študentskem centru (to militantno stanje je hkrati tudi grožnja mariborskim študentom, in komu drugemu tudi). A kljub tej prisilni resničnosti svoje demokratične maske še ne namerava vreči v smeti, saj znova poziva študente k samoupravnemu sporazumevanju in konstruktivnemu sodelovanju z novo oblastjo. V samoupravljanje naj ne gremo mimo niti brez prisilne uprave, marveč ravno s prisilno upravo!

Čemu iskati samoupravljanje tam, kjer ga ne more biti?

Prisilna uprava namreč ne more biti za troho več kot le prisilna uprava in vse zdajšnje čvekanje o pomembni vlogi študentskega samoupravnega organa (delegatske konference študentov, stanovalcev v ŠC), ki je z nastopom novega vodstva v bistvu suspendiran in lahko deluje le še kot debatna konferenca, je le hinavščina. Pa najbrž še iskanje novega manevrskega prostora za podaljševanje trajanja prisilne uprave, saj delegatska konferenca ne bo pripoznana za dovolj zrelo in resno, predvsem pa za dovolj konstruktivno vse dotlej, dokler ne bo brezprigovorno kimala vsem umislekom novega vodstva.

S stališča države je treba naši prisilni upravi čestitati za njeno kratkotrajno, a izredno učinkovito opravljeno delo, saj je pod njenim vodstvom realizirana velika in odgovorna naloga, ki je temeljnega pomena za družbeno-ekonomski položaj študentov in ki je navadna, civilna uprava zagotovo ne bi bila sposobna uresničiti, gre seveda za popravilo kotlarne v Študentskem centru. Če k temu dodamo še plačilo stanarin, ki ga je nova oblast pod grožnjo prijemov »v imenu ljudstva« izsilila od staršev potem ko ga od študentov ni mogla, je slika nastavkov novih in boljših, predvsem pa realnih samoupravnih odnosov že skorajda uokvirjena. Ko se bo še materializirala ideja tistega zastopnika izvršnega sveta, ki hoče imeti do konca leta za vsako ceno in ne glede na študentske ekonomske možnosti 100-odstotno višje stanarine, jo bo mogoče z vsemi aklamacijami tudi obesiti na zid in jo s primerne razdalje seveda občudovati, saj je res vsega čudenja vredna.

Ko se bodo naposled študentje spametovali in pokazali zadostno stopnjo socialne otopelosti itd., se bo ta svojevrstna samoupravna slika lahko celo spustila z zidu. Sedaj to še ni čisto mogoče (čeprav je kotlarna že popravljena). Toda delu študentov (»nekateri posamezni študenti«) je uspelo »zavesti« starše tako daleč, da le-ti spoštujejo bojkot svojega potomstva in se po tej poti posredno vključujejo v »razbijanje družbenega legalnega sistema«, kot je med vsem povedanim v enem poslednjih intervjujev na Radiu Študent označil bojkot univerzitetni profesor filozofije dr. Božidar Debenjak in imel seveda prav.

Nasploh moremo pojem družbene legalnosti uvrstiti med besedi kot so družbeni red in disciplina ter konstruktivno pogovarjanje, ki so najbolj mnogo govorjene v besedišču tistih, katerih naloga je bila uracionaliti iracionalne študentske strasti.

Neplačevanje stanarin gotovo je razbijanje družbenega legalnega sistema in študentje so to vedeli že 1. aprila, vedele pa so tudi vse legalne družbene institucije, ki so v prvih aprilskih dneh res je, da samo verbalo, a vendarle, bojkot podprle in z njim tudi razbijanje družbenega legalnega sistema. Kasnejši dogodki so pokazali, da so za razliko od študentov spoznale, da so s svojim dejanjem »šle čez meje racionalnega«, zakaj vse, kar obstoji je racionalno in edino tisto, kar obstoji, je ne samo racionalno, ampak tudi realno in predvsem legalno.

Veliko je legalnega.

Legalna je rasna diskriminacija v Južnoafriški republiki in streljanje demonstrantov tudi.

Legalna je afriška lakota, sovjetski despotizem in reaganovski konservativizem.

Legalna so latinskoameriška naselja bede, kjer vegetira 40 % prebivalcev celine. Zelene od uniform narodnih predstavnikov in denarja nadnacionalk.

Legalno je mestno smetišče v Limi, kjer se otroci s psi bojujejo za odvržene ostanke hrane.

Legalni so tudi vsi jugoslovanski Feniji in vse Krupe.

Legalno je tudi ravnanje z beograjsko šesterico sociologov, nad dr. Vojislavom Sešljem in naposled tudi nad Spomenko Hribar.

Legalna so tudi naša sodišča, ki izrekajo veliko hujše kazni za politični verbalni delikt kot za krajo milijard družbenega denarja.

Legalno je tudi tako veliko družbeno zlo kot je usmerjeno šolstvo.

Legalna je tudi država, ki svoje »neposredne združene proizvajalce »molze do tiste zadnje meje, da še lahko prežive in delajo, in potem je legalno hvaliti racionalnost teh proizvajalcev, ki kljub vsemu še zmeraj redno plačujejo stanarine in vse druge državne dajatve. Zanemarljivo je, če ta racionalni proizvajalec crkne v brezdušnosti obstoječih razmer (dokler jih ne crkne preveč), da le vzdržuje etablirani družbeni legalni sistem. Zahtevati spremembe pomeni zahtevati nerealno, kajti v sedanjih družbenih okoliščinah res ni denarja za predrugačenje vsega prej naštevanega, poleg tega pa bi takšno predrugačenje pomenilo razbijanje legalnega družbenega sistema.

Da denarja ni nikoli dovolj so sedaj sicer iracionalne študente poučili že v rani mladosti. Denar je že po definiciji relativno redka ekonomska dobrina, zaradi česar je treba z njim racionalno gospodariti, kar je bila ena zmerajšnjih in tudi temeljnih študentskih zahtev, saj vlada SFRJ troši denar svojih podložnikov vse prej kot racionalno, tudi s svojo umetnostjo zgrešenih investicij in kadrovsko politiko, pa s svojim dejanskim odnosom do znanja. Študentje se seveda zavedajo ekonomske katastrofe, zanima pa jih, kako je to, da prihaja v tej družbi vedno znova do »oženja« njenih ekonomskih možnosti: ali ne morda zaradi tega, ker nikoli ni denarja niti posluha za tiste, ki bi te možnosti mogli in znali bistveno povečati.

Družbeni sistem, ki argumentov za svojo legimiteto ne išče v ljudeh, ampak se raje zateka v indoktrinacijo in represijo, tak sistem zanika vsako možnost svoje evolucije. V tem kontekstu so študentje, ali če hočete, skupina študentov, opravljali Sizifovo delo: hoteli so dokazati korupcijo tam, kjer je le-ta zakonita; poiskati resnico, kjer vlada laž. Hoteli so skozi etablirano samoupravno delegatsko kanalizacijo izpostaviti študentsko »javno mnenje« tako zavzeto, da je naposled morala institucionalna mašinerija vse tozadevne izpostavljalce proglasiti za ilegalneže ali celo »podaljšano roko nekoga drugega«.

Nasilje je zmeraj prepleteno z lažjo. Nasilje ne zavije vratu kratko malo vsakomur, pogosteje zahteva od svojih podložnikov le prisego laži, sodelovanje pri laži.

A kako naj se človek legalno bori za svoje pravice v državi, ki ima kakšne tri milijone samoupravnih sporazumov in dogovorov, v kateri velja po zadnjih podatkih okrog 30.000 zakonov, ki jih neprofesionalec pogosto niti razumeti ne more?

Boj kot bojkot je v tako razbohoteni institucionalni arhitektoniki nujno padel pod kladivo državne legimitete, imel pa je svojo, družbeno legimiteto, ki mu je zadoščala. V njem se je vnovič izkristalizirala nujnost po obstoju avtonomne študentske organizacije, ki bi morala biti v družbeno realnost umeščena na nek povsem drugačen način kot je sedanja U. K. ZSMS, ki je ne samo zaradi svoje postavljenosti v politični sistem, marveč tudi zaradi (pre)številnih subjektivnih slabosti, vodila vseskozi bolj ali manj odkrito politiko države in partije.

Prav zaradi drže legitimnih »družbeno-političnih organizacij«, UK ZSMS in sploh ZSMS, ZK, SZDL je mogel boj kot bojkot dobivati tako široke dimenzije, pa čeprav je morda njegov končni in edini rezultat le ta, da je za hip prevetril sušo v srcih Ustoličencev.

Nejasnost in nerazumništvo, ki so mu ga mnogi očitali, ni del njegove lastne narave, temveč barva sveta, v katerem se je razumništvo ponižalo in postalo hlapec gospodovanja.

Dragica Korade

Besedam o Miltonu iz Orvellovega eseja o preprečevanju literature (str.) prilagamo še ta odlomek iz knjige Vznemirjanje vesolja fizika Freemana Dysona, ki del njegovega zagovora poskusov z rekombinantno DNA pred ameriškim kongresom, ko je dal glasu mrtvega Miltona, da po treh stoletjih še enkrat spregovori resnico oblasti v obraz.

Spominjam se Miltonovih besed: »Ne morem slaviti ubežne in zapečkarske kreposti, neuhojene in plašne, ki se nikoli ne požene ven, svojemu sovražniku naproti.« Po treh stoletjih te besede še stoje v spomenik človekovim izkušnjam, upom in tragediji. V njih so odmevi Miltonove poezije, njegovega boja za svobodo tiska, dolgim letom v službi upora proti monarhiji, njegovi slepoti, političnem padcu, končni odrešitvi v pisanju **Izgubljenega raja**. Kaj naj človek reče, da ne bo ceneno in plitvo proti njim? Najprej smo ljudje, potem šele znanstveniki. Vmešavamo se v politiko, ker znanje zahteva odgovornost. Borimo se, kot se najbolje moremo za to, kar verjamemo, da je prav. Pogosto nam spodleti, kot je Miltonu. Kaj naj še človek reče?

Tristo enainštirideset let tega je pesnik John Milton napisal govor z naslovom **Areopagitica,** namenjen angleškemu parlamentu. Zagovarjal je svobodo nenadzorovanega tiskanja. Izbral sem nekaj odstavkov iz tega teksta, ki govore našim stiskam. danes, kajti zdi se mi, da je strah sedemnajstega stoletja pred moralno okužbo z duha zavajajočimi knjigami primerljiv s strahom našega stoletja pred fizično okužbo s patogenimi mikroni. Ne tedaj ne zdaj ta stran ni prazen. 1644, ko je Milton pisal, se je Anglija pravkar izvlekla iz dolge in krvave državljanske vojne, in tridesetletna vojna, ki je uničila Nemčijo, je imela še štiri leta pred seboj. To je bilo stoletje verskih vojn, ko knjige niso le kvarile duš, temveč tudi mrcvarile telesa. Angleški parlament je z vso pravico gledal v dovoljenju knjigi, da gre svobodno v svet, smrtno nevarno in ireverzibilno tveganje. Milton pa je trdil, da je to tveganje vseeno treba sprejeti. Prosim vas, da premislite, ali nima njegovo sporočilo pomena tudi za naše lastno stoletje, če besedo »knjiga« zamenjamo z besedo »eksperiment«.

Prvič, Milton je bil pripravljen zatreti očitno hujskaške in bogokletne knjige, kot smo mi pripravljeni prepovedati očitno nevarne eksperimente.

»Ne zanikam, da mora biti Cerkvi in Skupnosti v kar največjo skrb, da strogo gleda, kako se obnašajo knjige in da jih potlej, če greše, kakor ljudi obsodita, zapreta in kar najostreje kaznujeta. Vem, da so tako trdožive in tako silno plodne kot tisti pravljični zmajevi zobje, in da lahko zrasejo iz njih oboroženi možje, če jih razseješ po deželi.«

Ključna beseda v Miltonovi izjavi je »potlej«. Nihče ne bi smel obsojati in zapirati knjig, dokler niso naredile kakšne škode. To, čemur je Milton nasprotoval je bila že vnaprejšnja cenzura, ki bi knjigo zatrla, še preden bi prišla na svetlo.

Zatem se je pesnik lotil srca problema, ko zakon omejuje hkrati dobro in slabo:

»Denimo, da bi lahko po tej poti zatrli greh; poglejmo, koliko zatremo greha, in koliko dobrega; kajti snov obeh je ista. Odstrani jo, in oba bosta izginila.«

Naj navedem še odstavek o Galileu, saj se je njegovo ime pogosto pojavljalo v debati o rekombinantni DNA. ti stavku kažejo, da je bila povezava med utišanjem Galilea in plahnenjem intelektualnega življenja v Italiji sedemnajstega stoletja očitna že sodobnikom in da si je niso izmislili molekularni biologi današnjega dne.

»In da vas kdo ne prepriča, lordi in poslanci navadnega ljudstva, da so ti argumenti, kako učeni ljudje ob takih ukazih izgube pogum, le navidezni, bi lahko povedal, kaj sem videl in slišal v drugih. deželah, kjer strahuje ta vrsta inkvizicije. Sedel sem med njihovimi učenimi možmi, kajti imel sem to čast, in govorili so mi, kako srečen sem, da sem se rodil na takšnem kraju filozofske svobode, kot se jim je zdela Anglija, hkrati pa so le stokali nad servilnim položajem, v katerega so privedli znanje pri njih; kajti to da je udušilo slavo italijanskega duha, in sedaj že toliko let ni bilo napisanega nič, le hvalnice in plesnivosti. In tamkaj sem našel in obiskal slavnega Galilea, ostarelega, jetnika inkvizicije, ker je o astronomiji mislil drugače kot frančiškanski in dominikanski dovoljevalci.«

Ko se trudimo s trajnimi problemi, kako spraviti svobodo posameznika z javno varnostjo, nam bo morda modrost velikega poeta boljši vodnik kot računi o tveganju in koristih.

Študentski časopis KATEDRA. Tyrševa 23, 62000 MARIBOR, telefon: (062) 22-004, 22-977. Številka žiro računa: 51800-678-81846. Izdajatelj: UK ZSMS Maribor.
Uredništvo: Peter Tomaž Dobrila, Peter Podgorelec, Samo Resnik, Rudi Uran (oblikovanje), Branko Greganović (odgovorni urednik), Edmund Türk (glavni urednik v. d.), Marko Klasinc (literatura).
Tehnični urednik: Marjan Hanl
Tejništvo: Tanja Muršec
Lektoriranje: Irena Smole
Sodelavci: Albin Keuc, Tomaž Brenk, Mitja Reichenberg, Dominik Šolar, Igor Štromajer, Igor Kramberger
Distribucija: Slavko Cehner
predsednik Izdajateljskega sveta: Tomaž Kšela.
Katedra izhaja ob podpori Družbenega dogovora o financiranju mladinske periodike v Sloveniji in Univerze v Mariboru.
Tisk: ČGP Večer, Tržaška cesta 14, 62000 MARIBOR.
Letna naročnina: vsi 300 din.
Oproščeno temeljnega davka na promet po sklepu št. 421-1/70, z dne 11. 1. 1973
Sestanki uredništva: desetega v mesecu in prvi torek po izidu — **ob 18 h.**
Uradne ure: ponedeljek: 10—12 h, torek 12—14 h, četrtek: 14—15 h.